

QUADERNS DE PASTORAL

PASTORAL I LLENGUA CATALANA

**Llengües riques i llengües pobres
Lleida. Mallorca. Barris suburbials
Balanç de la postguerra**

63

PÒRTIC

ESGLÉSIA I

SOBIRANIA NACIONAL

En el seu discurs a la UNESCO el dia 2 de juny passat, Joan Pau II es referia a les estretes relacions que existeixen entre cultura, nació i sobirania.

«La nació és la gran comunitat dels homes que estan units per lligams diversos, però sobretot, precisament, per la cultura. La nació existeix "per" la cultura i "per a" la cultura, i és, doncs, la gran educadora dels homes perquè puguin ser més en la comunitat».

Aquest tema enllaça amb la distinció entre «Estat» i «Nació», de tanta tradició en la història del catalanisme. Joan Pau II hi és sensible, com a fill de Polònia —de la nació polonesa, remarquem-ho bé; no de l'estat

polonès: «Sóc fill d'una nació (...) que els veïns han condemnat a mort diverses vegades, però que (...) ha conservat, malgrat les particions i les ocupacions estrangeres, la seva sobirania nacional, no recolzant-se en els recursos de la força física, sinó únicament en la seva cultura».

Per això la sobirania nacional no es confon amb la dels estats: Hi ha un «dret de la nació a fonamentar la seva cultura i el seu esdevenidor (...). Hi ha una sobirania fonamental de la societat que es manifesta en la cultura de la nació (...). I en parlar així, penso també, amb una intensa emoció interior, en les cultures de tants pobles antics que no han capitulat quan s'han trobat confrontats amb les civilitzacions dels invasors».

El Papa s'adreça a uns homes que es reuneixen «en nom de la primacia de les realitats humanes, dels pobles i de les nacions». I els diu: «amb tots els mitjans a disposició vostra, vetlleu per aquesta sobirania fonamental que posseeix cada nació en virtut de la seva pròpia cultura. Protegiu-la com la nineta dels ulls per al futur de l'esdevenidor de la gran família humana. Protegiu-la! No permeteu que arribi a ser víctima dels totalitarismes, dels imperialismes o de les hegemonies, per als quals (...) la nació —llur pròpia nació o la dels altres— només compta com a objecte de dominació i d'atracció d'interessos diversos, i no com a subjecte: el subjecte de la sobirania nascuda de la cultura autèntica que li pertany en sentit propi. ¿No hi ha, al mapa d'Europa i del món, nacions que posseeixen una meravellosa sobirania històrica nascuda de la seva cultura, i que amb tot, al mateix temps, estan privades de la seva total sobirania? ¿No és un punt important per a l'esdevenidor de la cultura humana...?»

Al llarg de tota la seva allocució, el Papa es guarda de pronunciar la paraula «estat»: parla només de cultu-

ra, nació i sobirania, conceptes estretament entrelaçats. Referir-se als estats remetria al camp dels «agents del poder polític (...) que imposen llur programa i llur model»: qui, sinó els estats veïns, ha invadit Polònia, l'ha ocupada i se l'ha repartida?; qui són els «invasors» de «tants pobles antics»?; qui priva «de la seva total sobirania» «nacions que posseeixen una meravellosa sobirania històrica, nascuda de la seva cultura»? Els estats imperialistes pertanyen, doncs, al camp tèrbol contra el qual el Papa posa en guàrdia: interessos polítics i econòmics, totalitarismes, imperialismes i hegemonies, per als quals homes i nacions només compten com a objecte de dominació o com a joc d'interessos; no com a subjectes de la seva pròpia sobirania.

Les paraules del Papa podrien ser dites per a Catalunya. Per això les transcrivim pràcticament sense glossa. I ens alegra que hagin estat pronunciades des de la tribuna de la UNESCO per una veu de tanta audiència i que, a més, no té aquí «interessos» a defensar: els interessos dels Estats, que es revesteixen d'interessos nacionals, que tot ho sol·len i que massa sovint manipulen fins i tot les institucions més nobles.

Però no n'hi ha prou d'expressar el nostre goig. Hem de demanar-nos si nosaltres, com a Església, som coherents amb aquestes perspectives, si estem al servei d'aquesta «sobirania fonamental» que arrenca de la cultura o bé fem el joc als interessos que el Papa denuncia.

En aquest sentit, no serà sobrer recordar que el Vaticà manté un cos diplomàtic que s'adapta, per definició, a l'estructuració dels estats i que reconeix, doncs, aquests poders fàctics, però que desconeix la sobirania fonamental que deriva de les cultures.

Més encara: quan els caps de les esglésies es constitueixen en Conferències, s'agrupen no pas per sobirania nacional, sinó per circumscripcions estatals. I aquí

tenim la «Conferencia del episcopado español», amb seu a Madrid, i amb tantes i tantes comissions i reunions «nacionales» (és a dir, estatals!). Al seu costat, les Conferències episcopals provincials no tenen personalitat jurídica reconeguda que els permeti de conduir autònomament el govern de les seves esglésies. En el cas de Catalunya, no sembla que la Conferència episcopal tarraconense se sàpiga investida d'aquella «Sobirania» que hauria de respondre a la que pertany a la nostra nació en nom de la seva pròpia cultura —cultura i sobirania que l'Església hauria de ser la primera a reconèixer i a servir, sense plegar-se a totalitarismes, imperialismes, ni hegemonies: ¿cal recordar que l'Estat espanyol ha desconegut secularment la nostra nació i que ha menystingut la nostra cultura i la nostra llengua?

No és la primera vegada que abordem el tema des d'aquesta pàgina. Però les paraules del Papa ens obliguen, avui, a fer un pas més. I així, QUADERNS DE PASTORAL s'adreça respectuosament, però fermament, al nostres bisbes per a demanar-los aquestes dues coses: que s'articulin com a Conferència episcopal «sobirana» de l'Església catalana (fent, per a això, totes les gestions que calgui fer); i que plantegin obertament aquest qüestió als seus germans de la «Conferencia del episcopado español».

Però no tot s'ha de quedar aquí. Per això ens adreçem també a tots els agents pastorals de la nostra Església catalana —cristians nascuts a Catalunya i cristians vinguts d'altres indrets de la península— per a interpel·lar-los i per a interpellar-nos, així, nosaltres mateixos: quina lectura fem del poble català, de la seva història, de la seva cultura, de la seva nació, i de la sobirania que li correspon?; la nostra actuació, té com a horitzó i com a marc de referència Catalunya i l'Església catalana?

Perquè, una de dues: o bé reconeixem —i ens comprometem a fer reconèixer als altres cristians de l'Es-

tat espanyol— que Catalunya és una nació en virtut de la seva cultura i la seva història seculars (per bé que sigui avui una nació sense estat propi); o bé diem obertament, d'una bona vegada, que, com a catalans, no ens reconeixem identitat nacional pròpia i que som, a tot estirar, una «regió peculiar» a l'interior de l'única nació espanyola. El que ja no es pot mantenir per més temps és l'ambigüetat d'una Església que vol i dol, i que no es decideix a ser plenament ella mateixa i a encarar-se amb les seves responsabilitats: ni el moment que vivim ni la proclamació pública que el Papa Joan Pau II ha fet a la UNESCO ens hi autoritzen.

QÜESTIONS

PASTORAL I LLENGUA CATALANA

Amb aquest número, QUADERNS aborda una temàtica que posa de manifest, amb la seva simple existència, l'anomalia de la nostra situació. Si fos veritat el que escrivia José María Pemán, fa uns anys, en un article que va ser molt celebrat —«el catalán, un vaso de agua clara»— ni nosaltres hauríem preparat aquest número, ni l'article d'«Els Marges», «Una nació sense estat, un poble sense llengua?», hauria desvetllat tant de ressò. No: el català no té la transparència de l'aigua que s'escola pels rius i les cascades del nostre Pirineu. Més aviat es troba —ai las!— en una situació tan tèrbola com l'aigua de la majoria dels nostres rius, clavegueres a bon preu i a cel obert en més d'un cas.

Si passem al vessant pastoral de la qüestió, tampoc no som

en rius transparents ni en estanys plàcids: les aigües hi són ben remogudes, i si en algun cas mostren una superfície tranquil·la, es tracta d'una tranquil·litat només aparent, que amaga qui sap quin llot i quins remolins ocults. Ja direu quina tranquil·litat pot haver-hi i quina transparència a la ciutat de Lleida o al bisbat de Tortosa, per a no parlar d'Eivissa o de València. Acostar-se al conglomerat barceloní, o al món dels religiosos i les religioses, és afrontar-se amb veritables centpeus. Naturalment, no serem tan cànids, o tan il·lusos, de pretendre que, per art d'encantament, cent pàgines de QUADERNS tinguin la virtut de retornar la calma i la transparència a aigües tan remogudes i que tant de llot arrossegueu. Si que esperem, però, de fer-hi una mica de llum. O —per a no abandonar el símil— d'ajudar a aclarir aigües tan tèrboles.

Uns principis i un balanç

«Qüestions» s'obre amb un breu article de Mossèn Joan Carrera sobre un tema suggestiu. No fa pas tants anys era de moda en certs ambients «progres» dir que el català era la llengua de la burgesia; i encara avui hi ha qui assimila el castellà amb la llengua dels més pobres. «Doncs bé, el català és una llengua pobra, o, dit amb termes més concrets, els catalans, lingüísticament, som pobres i, encara, expoliats». «Si un castellano-parlant és privat del seu dret a parlar la pròpia llengua, és vulnerat un dret personal. Si un catalano-parlant, al seu país, pateix la mateixa privació, a més de la conculcació d'un dret personal, hom atempta contra la supervivència d'una llengua i, al capdavant, d'un poble (...). La preferència envers els més pobres ha de contemplar, també, aquesta forma de pobresa».

Mossèn Modest Prats, que té en preparació un estudi sobre la història del català, fa un balanç de «l'Església i la llengua catalana» al llarg dels darrers quaranta anys: des del 1939, en què l'Església anava de bracet dels triomfadors, fins a la situació actual en què apunta una tendència a l'abandó per a replegar-se Església endins. «Vet aquí un camp on encara hauríem de jugar molt fort (...). L'Església no pot abandonar un terreny tan decisiu com el de la llengua i la cultura, ni viure-hi d'esquena». Es tracta que «assumim tots, profundament, el destí del nostre poble». Hi hauria una altra via, naturalment: la d'«una Església neta i pura, que no s'haurà embolicat amb res». Però l'autor és contundent: «Un servidor, a aquest joc, no hi juga». QUADERNS, tampoc.

Dues diòcesis: Lleida i Mallorca

Manuel Lladonosa, laic, professor d'Història al Col·legi universitari de Lleida, fa un breu balanç de la situació del seu bisbat, de la ciutat particularment. Lleida és (amb Tortosa) un bisbat anòmal, migpartit com es troba a cavall de terres —i parles— catalanes i aragoneses. El clergat aragonès hi ha imposat fèrriament la seva llei durant anys i anys, i no cal dir que el Dr. Aurelio del Pino va ser un bon belligerant. «Però alhora, la timidesa i l'ambigüitat han caracteritzat les posicions d'una part del clergat català». És clar que «a partir del Concili Vaticà II la situació començà a canviar, però no fins als graus que la justícia i els drets del nostre poble exigirien. Fins i tot diríem que no hi ha equivalència entre l'ús i la consideració del català a l'Església lleidatana i els nivells de catalanització d'altres sectors de la vida cívica, o els que haurien de correspondre a l'actual situació autonòmica del català». «Fet i fet, cal constatar el menyspreu de molts agents de la pastoral envers la cultura i, en darrer terme, envers el poble que han d'evangelitzar».

Mossèn Pere Llabrés, el nostre cronista de Mallorca acut puntual, a la cita. Pere Llabrés és un connaisseur i té l'art d'exposar de manera clara i amena. Llegint-lo, ens assabentem d'una història vella de set-cents cinquanta anys i, en particular, de l'evolució de la postguerra. El postconcili assenyala el pas global del llatí al castellà en la litúrgia (un vernáculo ben peculiar tanmateix). Però desvetlla, de seguida, un moviment de recuperació: «Des de 1979 els llibres parroquials ja es poden escriure en la nostra llengua; des d'enguany el «Butlletí oficial de Mallorca» té aquest encapçalament i la majoria de documents, notes i avisos es publiquen en mallorquí (...). El que és clar és que la nostra Església pren cada vegada més consciència que la seva llengua pròpia i normal és la de Ramon Llull i l'empra com un instrument ver i clarificador de la seva pastoral».

Dos móns: immigrants i religioses

Mossèn Salvador Cabré, nascut precisament a Sta. Coloma de Gramenet, i que ha viscut la transformació que experimentava, en poc temps, aquella vileta de la riba esquerra del Besòs, fa una descripció realista del món de la immigració i exposa els objectius i els camins de la pastoral tal com l'ha anada construint a la parrò-

quia de St. Miquel de Singuerlín, en el cor d'una comunitat formada, en un bon 90 %, per gent immigrada. Per bé que «oferta a tothom, la crida ha estat assumida sobretot per gent de parla castellana. Els catalans —que també van sentir-la— estaven més ben situats. Uns ja no en van fer ni cas, i d'altres van anar deixant-ho de mica en mica, fora d'excepcions molt comptades». En aquest ambient ¿com s'ha plantejat la integració?: «Cal que els immigrants arribin a assimilar el nou país fins que s'hi trobin com "a casa seva"; l'Església ha de representar una defensa efectiva i compromesa dels drets humans i, en aquest cas, dels drets a la integració, actuant sempre amb una clara independència respecte a les forces opressores que volen colonitzar Catalunya servint-se dels immigrants; ha de restar ben clar que la llengua de Catalunya és el català; cal esquivar un altre perill: la formació de grups humans de segona divisió; només faltaria que el català es presentés en forma coactiva, amb imposicions unilaterals». «Proclamem, finalment, la necessitat de col·laborar tots a la necessària catalanització dels immigrants, però recordem que els instruments veritablement apropiats per aconseguir-ho són el català a l'escola, a la ràdio, a la TV., al carrer i, sobretot, al cor».

I les monges? Vet ací un problema que no podem dissimular i que hauríem d'afrontar amb més ardidesa: les monges i els religiosos, naturalment. S'hi refereixen Modest Prats, Manuel Lladosa i Pere Llabrés. També Mossèn Antoni Oriol en el seu estudi. La nostra cronista barcelonina, Montserrat Albó, ha gosat oferir-nos una perspectiva del que ella ha viscut, simplement: «hi ha gent que té altres records i experiències que no lliguen amb els meus. Que quedi clar, doncs, que és només una hipòtesi de treball, que es pot completar i matisar molt». La història ve de lluny, però després de la guerra civil es desferma una mena d'ofensiva castellanitzadora en el camp de l'ensenyament: és el que ha viscut més l'autora. També es refereix a les monges catalanes i a un fet tanmateix curiós: religioses que han fet esforços admirables d'adaptació a les llengües i cultures més llunyanes, i que, arribades a Catalunya, es tanquen i es tornen incapaces d'aprendre català. Darrerament, les perspectives canvien, sortosament. L'article ho diu, però ja no hi penetra: un dia o altre QUADERNS hauria de referir-s'hi directament. Pot fer-se un balanç d'uns anys que, en més d'un aspecte, comencen a allunyar-se?: «Les monges també van ser agents de castellanització, perquè eren majoria les castellaneres i les descatalanitzades. Però no van ser les úniques ni les més responsables. Ho van ser més els bisbes i tota l'Església oficial de la postguerra».

De la insolidaritat a la solidaritat

Mossèn Antoni M. Oriol, capellà del bisbat de Vic, professor de Teologia moral a la Facultat de Teologia de Barcelona, Secció St. Pacià, en el seu estudi de quaranta pàgines —«De la insolidaritat centralista a la solidaritat autonòmica»— que es fan difícils de resumir, es proposa de «reflexionar ètico-cristianament sobre l'actual moment de transició de l'Estat espanyol vers una configuració autonòmica. El meu intent darrer, però, depassa el nivell moral per arribar a l'actitud pastoral. D'aquí que l'Església sigui la protagonista implícita i explícita d'aquesta meditació». Per això, repassa tres sèries de factors d'insolidaritat (polítics, econòmics, culturals) i els reprèn després, en forma d'interrogants des del punt de vista de la dignitat autonòmica. A la tercera part exposa la seva tesi, «La solidaritat dels pobles en la llibertat», en dos apartats: evangeli i cultura (que és pluralitat i creativitat); recursos i accions de l'Església (dels bisbes, dels preveres, dels religiosos i dels laics). I conclou per una «solidaritat entre lliures» que pot anomenar-se «poble de pobles o nació de nacions». «El meu desig de ciutadà i la meua pregària de cristià (obert en una i altra hipòtesi al diàleg) volen vers horitzons on pronunciar el nom d'Espanya soni amb tanta realitat, puresa i goig com pronunciar els noms de Catalunya, dels Països de parla catalana i de tots i cada un dels Pobles "rics i plens" de la pell de brau. I vice-versa».

Cultura, nació, sobirania

Aquest número s'enriqueix amb un do inesperat. Mentre el preparàvem, tenia lloc el viatge del Papa Joan Pau II a París, en el transcurs del qual pronunciava una aHocució al Consell de la UNESCO, «L'esdevenidor de l'home depèn de la cultura», alguns paràgrafs de la qual ens vénen com l'anell al dit. S'hi refereixen explícitament Manuel Lladonosa i Antoni M. Oriol. I Modest Prats es lamenta del poc ressò que ha tingut entre nosaltres. Doncs bé, a part de dedicar-li el comentari editorial, QUADERNS s'honora recollint-ne a la secció «Textos» els paràgrafs que parlen del binomi cultura i nació: els transcrivim de «Documents d'Església» (n. 306, 15 de juliol de 1980, columnes 333-354, nn. 6. 14-16). No cal dir quins ressons pregon sentim desvetllar-se en nosaltres quan llegim «Sóc fill d'una nació que ha viscut les experiències més grans

de la història, que els veïns han condemnat a mort diverses vegades, però que ha sobreviscut i ha restat ella mateixa. Ha conservat la seva identitat i ha conservat, malgrat les particions i les ocupacions estrangeres, la seva sobirania nacional, no recolzant-se en els recursos de la força física, sinó únicament recolzant-se en la cultura. Aquesta cultura s'ha revelat, en aquest cas, d'una potència més gran que totes les altres forces (...) I en parlar així penso també amb una intensa emoció interior en les cultures de tants pobles antics que no han capitulat quan s'han trobat confrontats amb les civilitzacions dels invasors i continuen essent per a l'home la font del seu "ser" humà en la veritat interior de la seva humanitat (...) ¿No hi ha, al mapa d'Europa i del món, nacions que posseeixen una meravellosa sobirania històrica nascuda de la seva cultura, i, amb tot, al mateix temps estan privades de la seva total sobirania?».

¿En qui pensava el Papa, quan pronunciava aquestes paraules? Nosaltres pensem també en Catalunya. I per això no sabem estar-nos de dir: gràcies, moltes gràcies!

Aquests són, lector, juntament amb els consabuts 4 Vents, els materials que tens a les mans.

HOMES I LLENGUES:

RICS I POBRES

JOAN CARRERA PLANAS

La normalització de la llengua catalana en la pastoral no resulta fàcil. Ho comprovem especialment cada vegada que tenen lloc trobades àmplies de cristians en zones de molta immigració. Tornen polèmiques teòricament ja superades i la discussió acalorada enterboleix momentàniament un procés d'integració que és real però que no podem confiar còmodament a la inèrcia del temps que passa. Ens cal una pedagogia que sigui fruit d'una recerca comuna i que ens permeti de prendre la iniciativa. A vegades, els conflictes a què m'he referit no neixen pròpiament en aquelles trobades àmplies sinó que en elles es fan evidents les males solucions que han estat arbitrades en àmbits més reduïts. El predomini indegut d'un grup lingüístic, la insensibilitat del responsable de la pastoral o la seva ignorància de la llengua del país, considerada ja un fet natural... havien creat uns mals costums que topen, després, en una reunió de conjunt, amb la pedra d'escàndol del més moderat bilingüisme.

En la línia dels drets humans

L'Església, en assumir l'aspiració general de Catalunya de constituir una sola comunitat, se situa en allò que Joan Pau II ha anomenat «les perspectives humanistes del desenvolupament de l'home» i la seva actitud «no és, com diu també el Papa, l'eco de cap nacionalisme». (Discurs a l'UNESCO, 2.6.80) Aquest objectiu d'unitat, que passa fonamentalment per la cultura i per la llengua que n'és el tret decisiu, hem d'integrar-lo en la nostra pastoral clarament, explícitament, amb una dedicació no més petita que la que esmercem en la defensa general del bé comú i dels drets humans com a tasca pròpia. Sense aquesta convicció i el seu enunciat nítid als agents de la pastoral —preveres, religiosos i religioses— vinguts d'altres diòcesis, no arribaríem a cap pedagogia i ni tan solament superaríem el confusionisme que sovint s'observa en aquest camp.

La nostra responsabilitat és més gran perquè l'Església constitueix un àmbit especialment propici a la relació humana. D'una banda, la fe, o, almenys, la impregnació cultural catòlica de la gran majoria d'immigrats, ens fa uns interlocutors fiables, en comparació amb instàncies més fredes o interessades: organismes civils, partits... De l'altra, el caràcter gratuït i tan vinculat a la intimitat personal i familiar de la vida religiosa situa el diàleg en una zona profunda, en la qual apareixen vivències, conceptes, frustracions, ressentiments... que generalment es dissimulen en altres ambients. Així són molts els immigrants que han trobat els primers amics catalans, amb els quals han pogut discutir amb confiança, o que han captat matisos del tarannà del país, o que n'han après la llengua, en parròquies i comunitats eclesials amb sentit integrador. Però altres s'hi han sentit rebutjats o, aparentment, tan ben acollits que se'ls ha negat tota possibilitat d'integració.

La normalització de l'ús del català en la pastoral troba, a més de les generals, algunes dificultats específiques: les d'una mentalitat primitiva que aplica, amb simplisme, criteris cristians elementals, com universalisme, germanor, acolliment, preferència envers el més pobres... Uns valors que es volen accentuar a costa de l'altre. Perquè res no és universal si no hi som tots, i la germanor es construeix en la reciprocitat de l'estimació, i només des de la pròpia personalitat no dissimulada hom acull humanament una altra persona.

Els drets dels més pobres

Vull aturar-me especialment en la qüestió de la pobresa. Hi ha homes rics i homes pobres. També hi ha llengües riques i llengües pobres. I no em refereixo a la riquesa lèxica o literària sinó a la que ve de l'expansió assolida per un idioma i dels mitjans que té a la seva disposició. Doncs bé, el català és una llengua pobre o, dit amb termes més concrets, els catalans, lingüísticament, som pobres i, encara, expoliats. L'extensió de la nostra llengua és migrada i ha estat, a més, parcel·lada pels avatars de la política. La privació que hem patit d'aprendre la nostra llengua a l'escola —pràcticament des de sempre, perquè quan teníem llibertat encara no s'havia imposat el concepte modern de l'escolarització— ha fet de nosaltres un poble que parla amb incorrecció i que no sap escriure en la pròpia llengua. L'allau dels mitjans moderns de comunicació i el de la immigració, en condicions d'indefensió imposada, ens ha deixat sense reserves. Avui difícilment un es-

criptor pot acudir, per tal d'enfortir el sentit de l'idioma, a cap indret, per recòndit que sigui, a escoltar com parla la gent. Tot ha estat sollat i mixtificat. El fet que la llengua competidora de la nostra no sigui una altra d'àmbit reduït sinó una de les més importants del món accentua les nostres dificultats. I, a més a més, la nostra és una llengua no emparada per cap frontera: ni política ni per la que crea el desconeixement per la població de la llengua veïna. Això vol dir que un llibre, una revista, un diari... en la llengua del país, sempre té la concurrència del seu corresponent d'una àrea lingüística cinquanta vegades més poblada.

Aquestes característiques, esmentades sumàriament com a indicatives de pobresa, són prou eloqüents. Cal tenir-ne consciència i fer que en tingui l'immigrat a fi que vegi quina és la seva responsabilitat: pot esdevenir genocida.

Si un castellano-parlant és privat del seu dret a parlar la pròpia llengua, és vulnerat un dret personal. Si un catalano-parlant, al seu país, pateix la mateixa privació, a més de la conculcació d'un dret personal hom atempta contra la supervivència d'una llengua, i, al capdavant, d'un poble.

Desvetllar aquesta responsabilitat, sobretot quan parlem de persones de fe, és situar les coses al seu lloc i és una cosa molt diferent d'imposar, de discutir, de barallar-se. És posar una persona davant la seva consciència. Cal optar.

La preferència envers els més pobres ha de contemplar, també, aquesta forma de pobresa.

ESGLÉSIA I LLENGUA CATALANA:

BALANÇ DE QUARANTA ANYS

MODEST PRATS

M'agradaria deixar les coses clares des de bon començament: La Direcció de *Quaderns de Pastoral* m'ha encarregat d'escriure unes planes sobre «L'Església i la llengua catalana» al llarg d'aquests darrers quaranta anys. Davant la dificultat d'elaborar un treball documentat i erudit, m'han encomanat que abandoni els camins de la investigació històrica i que presenti, amb una certa espontaneïtat, i amb una total llibertat, les meves reflexions sobre el tema. No em podia negar a una invitació tan generosament amical, però també he de confessar que em dol de no poder oferir res més que aquestes notes que, ben segur no diran res de nou a ningú.

Una llarga història comuna

La història de la llengua catalana no es pot escriure sense fer referències constants a l'Església en tant que institució i/o a molts homes d'Església.

Ningú no deu dubtar de la validesa d'aquesta afirmació pel que fa a l'Edat Mitjana, però potser més d'un creurà que això és exagerat si ho referim als temps moderns. Doncs bé, qui pensés així s'erraria de mig a mig. La història dels segles XVI i XVII, poso per cas, ens mostra el paper de les institucions eclesiàstiques —i de les persones que hi intervenien— tant en la defensa de la nostra llengua com en la imposició del castellà, o del francès a la Catalunya Nord a partir de 1659. Si els Concilis provincials de la Tarraconense de 1591, 1636 i 1637 produeixen disposicions interessantíssimes sobre l'ús del català en la predicació i la catequesi, els jesuïtes i altres congregacions religioses eren un element de gran pes en la introducció de les llengües forasteres a l'ensenyament.

No podem tampoc estudiar les vicissituds de la llengua catalana al segle XVIII sense esmentar gent tan significativa com el bisbe Climent, o els rectors d'Ollers i Peralada, mossens Baldiri

Reixac i Josep Ullastre, o tants i tants capellans que, malgrat les disposicions de Carles III continuaren copiant les partides sacramentals en català, o mossèn Josep Pau Ballot que, d'alguna manera, clou els treballs d'aquest segle. I ja em direu si es pot explicar gaire res en una història del segle XIX i començaments del XX sense fer referència a Antoni-Maria Claret, Verdaguer, Collell, Costa i Llobera, Morgades, Torras i Bages, Carsalade i tants altres homes d'Església, o sense parlar de Montserrat.

Si, finalment, volem considerar el treball de recuperació de la nostra llengua des dels inicis del segle fins als anys 30, ens trobem amb la figura indefugible de Mn. Antoni-Maria Alcover, i amb la labor de Mn. Clascar, dels pares Casanovas i Calveras, de Mn. Griera, del Dr. Cardó i de molta més gent que faria la llista inacabable. I hauriem d'esmentar les disposicions repressores que, en temps de la Dictadura de Primo de Rivera, van sortir de les Congregacions Romanes.

M'agradaria de poder estendre'm sobre algun punt o sobre alguna persona que acabo d'esmentar, però no és pas aquest el treball que em pertoca de fer.

1939: una Església de bracet amb els vencedors

Caldria indiscutiblement matisar l'afirmació que ara deixaré anar i no em mancarien pas arguments de pes per fer-ho, però buidant les coses pel broc gros es pot dir: Catalunya va perdre la guerra i l'Església, entre altres, la va guanyar.

Ja ho sé que parlar, sense més ni més, de vencedors i vençuts es simplificar la qüestió. Ja ho sé que el Dr. Vidal i Barraquer i d'altres, no ens permeten de parlar, sense cap reserva, d'una Església victoriosa al costat del general Franco. Ja ho sé. Però també sé quina Església real va dominar la situació del país les dues primeres dècades del franquisme: l'Església on vaig créixer jo mateix, que entrava al Seminari l'octubre del 1946 i m'ordenava de capellà el març del 1959. I he de reconèixer que era una Església que, amb ben poques reserves mentals i amb comptadíssimes excepcions, va anar de bracet amb els triomfadors.

Per això m'ha semblat que havia de començar amb aquesta afirmació, no fos cas que algú interpretés moltes de les coses que penso dir fora del marc real que suposa la situació de l'Església del país en temps del franquisme.

El franquisme: factors corrosius de la llengua

La història de la llengua catalana d'ençà de la victòria de les armes franquistes ha de tenir en compte una sèrie de fets fonamentals. En subratllaré alguns:

1. Tot el que es va destruir en aquest sentit: Cal tenir ben present tot el que, des de començament de segle, s'havia obtingut en els camps de la normativització lingüística, de la normalització pública, de les institucions culturals, dels mitjans de comunicació, etc. El gran esforç del nostre poble per recuperar la seva identitat és un fet històric de gran volada. La força cega de la victòria militar ho enfonsà tot, amb una voluntat explícita de genocidi. Algú ha pogut parlar d'una hora zero. Jo ho faria més fort encara perquè es va esborrar fins i tot la memòria dels fets passats. Hem hagut de gratar molt endins per trobar les arrels.

2. La repressió explícita contra la llengua i la cultura catalanes en tots els seus àmbits. Els qui només tenen el record dels darrers anys de la dictadura han de repassar la documentació recollida a *Catalunya sota el règim franquista* de Josep Benet. En aquest llibre mateix hi trobareu un capítol que nosaltres hem de tenir davant dels ulls d'una manera especial: «Prohibició de l'ús de l'idioma català a l'Església Catòlica de Catalunya.»

3. La progressiva castellanització del nostre poble des d'institucions i mitjans fèrriment controlats i d'on fou bandejada la llengua catalana: penso en l'escola, la premsa, la ràdio, la televisió, el cinema, etc.

4. El fenomen d'una immigració massiva de gent que es concentrava en barris perifèrics de les nostres ciutats i que s'establí en una Catalunya on ningú no necessitava la llengua catalana per sobreviure.

5. La impossibilitat de construir, en català, una cultura nova d'acord amb els nous models que Occident ha viscut aquests darrers anys, amb tot el que una llarga i dura clandestinitat suposa d'esterilitat i d'aïllament.

Els historiadors ja ens adverteixen que el franquisme no pot ser estudiat com un fet unitari al llarg de quaranta anys. Em sembla una observació vàlida, sobretot per a nosaltres que ens el mirem tan de la vora. (No sé si d'ací a un parell de segles es podran entretenir en aquestes distincions i perioditzacions, tenint en compte que la dictadura franquista fou essencialment fidel a uns quants postulats que la caracteritzen de dalt a baix.) Em sembla just, doncs, distingir unes etapes: la primera arribaria fins al final de la guerra mundial (1939-1945); la segona comprendria

fins als plans d'estabilització i desenrotllament (1946-1960); la tercera es clouria amb la mort física del general Franco. La història de l'Església del país també podria entrar en aquest esquema, sense massa dificultats, tot i que s'hauria de marcar la importància decisiva del Concili Vaticà II. Ben segur que amb aquestes notes de caràcter tan vague i general no he dit res d'important, però m'han semblat necessàries per emmarcar les disquisicions més concretes que ara penso fer.

La jerarquia

No em toca pas d'evocar la dolorosa situació del país en aquell terrible any 1939. Espero, doncs, que m'estalviareu de fer-hi referències. Jo la tinc ben present i per això no m'atreveixo a jutjar les persones que visqueren aquelles tràgiques circumstàncies, però sí que goso dir que en conjunt l'Església del país no fou pas fidel a la seva missió evangèlica, ni a la defensa dels drets del nostre poble. I també goso dir que gairebé ningú no pot tirar la primera pedra.

M'he tornat tan comprensiu amb els anys que fins em veig amb cor d'excusar les autoritats eclesiàstiques que urgien expressament o d'una forma tàcita l'ús del castellà en els actes de culte, però el que ja no puc comprendre és que, com el Vicari General de Barcelona, ho facin «*accediendo gustosamente a las indicaciones que nos han sido hechas por las dignísimas Autoridades*». I no puc justificar de cap manera l'actitud clarament anti-catalana de l'Administrador Apostòlic barceloní.

Les diòcesis de Tarragona, Barcelona i Lleida viuran sota la dominació de prelats castellans i tots recordem, amb vergonya, manifestacions del Dr. Arriba y Castro o del Dr. Aurelio del Pino, quan ja la guerra era ben lluny. I no cal pas que retregui fets, que encara són ben pròxims, protagonitzats pel Dr. Marcelo González.

En d'altres bisbats no vam pas haver de viure situacions tan violentes, forçades per la mateixa jerarquia. Però —i tinc davant dels ulls el cas de Girona— no podem pas dir que els nostres bisbes s'erigissin en defensors acèrrims de la llengua del país. Al Seminari, per exemple, ultra exigir que tothom parlés en castellà un dia a la setmana —fins al curs 1945-1946—, s'implantà el seu ús a les classes i a tots els actes de comunitat. Fou, de fet, amb el llatí, la llengua acadèmica oficial. Al Seminari de Girona no es feren classes íntegrament en català fins a l'any 1960. Potser sí que en

un punt es defensà l'ús públic de la llengua catalana: en l'ensenyament del catecisme, i —tot i que aquí no es féu pas sense greus ambigüitats— en la predicació.

Sobre l'actitud dels nostres bisbes vers la llengua catalana, he de retreure una anècdota —dolorosa, però significativa: quan el Dr. Jubany prenia possessió de la diòcesi de Girona, predicà a la Catedral... en castellà. En català només va dir, al final del sermó, dos versos dels goigs de Sant Narcís. I... ja érem a l'any 1964.

Si examinàvem, doncs, el comportament de l'episcopat del país pel que fa a la promoció i defensa de la llengua catalana fins cap als anys setanta, no podríem pas fer un balanç massa lluït. Potser només salvaríem la posició del Dr. Masnou i algun gest de bona voluntat del Dr. Pont i Gol des de Segorb.

No seríem justos, però, si no significàvem el canvi operat en el nostre episcopat aquests darrers anys. Més encara: em penso que he de dir expressament que el nou tarannà del bisbes catalans no es pot atribuir a oportunistes de mala llei. Es tracta de gent nova, amb una sensibilitat diferent de la dels antecessors, arrelada sincerament al país. En aquest sentit he de dir que jo dormo força tranquil.

Els religiosos

Vet aquí un punt que tocaré molt sumàriament: l'actuació dels ordes i congregacions religiosos. Seria una injustícia posar tot-hom al mateix sac. Deixeu-me, doncs, sortir del pas amb unes notes breus i esquemàtiques.

Primer de tot he de significar el pes decisiu de Montserrat en un platet de la balança. No m'entretinc a fer observacions crítiques ni a presentar matisos. L'acció de Montserrat, en aquests anys, a favor de la llengua i la cultura catalanes és, possiblement, la més important de totes les que s'han produït. Les característiques d'aquest ràpid repàs m'estalvien de fer una llista dels moments en els quals Montserrat ha estat un gest ardit, una paraula audaç, una mà oberta en defensa del poble humiliat i perseguit. Però no em puc estar d'escriure, amb tota la veneració, el nom de l'abat Aureli M. Escarré.

Fidels a una tradició d'arrelament popular autèntic, els caputxins han estat també, en moltes ocasions, dels qui cal comptar entre els defensors de la llengua i la cultura del país.

Voleu dir que no hem de parar de comptar? És clar que no ha estat igual l'actitud dels escolapis o dels pares del Cor de Maria

que la dels jesuïtes, salesians i dominics, però no em veig capaç de puntualitzar cada un dels casos.

En canvi, sí que em veig amb cor de dir, pel tarot gros, una cosa que em sembla exacta en el seu conjunt: les congregacions religioses —masculines i femenines— dedicades a l'ensenyament han estat potser la força més eficaç amb què ha comptat l'Estat centralista per als seus dissenys de persecució de la llengua catalana. L'allau de freres i monges que s'ha projectat sobre aquest país amb la intenció de castellanitzar-lo ha estat implacable. I no m'atreiria pas a dir que les coses hagin canviat massa —sobretot pel que fa a algunes congregacions ben concretes. Aquest és un tema que hauríem de posar sobre la taula amb tota la cruesa.

Els capellans: fidelitat pastoral i actituds militants

I hem arribat al punt dels capellans. La immensa majoria dels capellans catalans som gent nascuda i crescuda al país, amb unes arrels molt fondes en aquest terror. La divisió territorial eclesiàstica ens ha enclòs gairebé sempre en l'àmbit de la nostra diòcesi i ens ha pujat amb un sentit d'Església local que ben poques vegades ens ha permès d'estrènyer llaços de solidaritat catalana. Vet aquí perquè se'm fa tan difícil d'examinar «per modum unius» (com un tot) —que dèiem abans— l'actuació de tot el clergat dels nostres vuit bisbats. Per això parlaré sobretot des d'una perspectiva gironina, tot i que m'esforçaré a transcendir-la sempre que em sigui possible. Abans no ens hàgim mort, però, tots els qui hem viscut aquests anys seria bo de recollir pacientment la història de cada diòcesi.

D'entrada he de dir que a Girona no registro pràcticament cap cas —fins als anys seixanta— de defensa acèrrima i significada de la llengua catalana. Amb molta discreció, amb arguments gens bel·ligerants s'anà introduint l'ensenyament del catecisme i la predicació en català. La fidelitat a la llengua del poble, en aquests casos, té una llarga història i no és pas ara el moment de retreure-la. Encara en aquest segle s'havia defensat polèmicament: l'any 1902 amb l'enrenou que provocà una pastoral del bisbe Morgades, i els anys de la Dictadura de Primo de Rivera.

Però —cal tenir-ho present— ja des del segle XVII es reconeixia la preeminència del castellà que bandejava la llengua autòctona en els sermons de campanetes i en les circumstàncies solemnes. Així, per exemple, es predicava en castellà a la Catedral encara no fa pas gaires anys. M'agradaria d'entretenir-me un mo-

ment en aquesta qüestió. A propòsit d'una defensa del català que feia el pare Pere Gil l'any 1621, Martí de Riquer ha escrit: «...el bon jesuïta no obra sota l'impuls de motius literaris o patriòtics, ans endut per un zel catequístic que l'impel·leix a fer arribar la lectura del Kempis a gentes humils que ignoren el castellà».

Aquesta era força l'actitud de la majoria dels capellans que, als anys quaranta i cinquanta, ensenyaven el catecisme i predicaven en català. En ben pocs hi hauríem pogut trobar aquells motius que justifiquen la defensa del dret d'un poble que es veu subjugat. I en la seva inconsciència accentuaven, a vegades, aspectes diglòssics que s'imposaven implacablement. Tot amb tot, més d'un va mantenir fidelment aquesta actitud, malgrat les amenaces i les denúncies i el poc suport que rebien del seu bisbe. Per això em sembla que no es pot menystenir la importància d'aquest gest gairebé unànim dels capellans dels nostres pobles que així evitaven una funesta discontinuïtat entre la llengua real i la de la formació religiosa.

Pel seu significat peculiar, hem d'esmentar el treball d'alguns capellans que jugaren més fort en la defensa de la catalanitat. A vegades foren gestos aïllats, testimonials; a vegades, però, significaren un treball de més abast. Des dels minyons escoltes fins a cursets de llengua catalana, moltes persones poden testificar l'esforç d'aquells clergues que prestaren un gran servei en una labor de fidelitat a la llengua i al país. No m'entretinc a citar noms ni a acumular anècdotes. I no pas perquè me'n faltin. Però no voldria donar la impressió —que seria falsa— d'un clergat catalanista militant.

Els nous aires del Concili

Les coses van canviar fortament amb l'entrada de la dècada dels seixanta. El Concili Vaticà II significà una presa de consciència del problema, extremadament aguda. Ara ja tot plegat queda força lluny i potser cal insistir-hi. L'encíclica «Pau a la terra» fou llegida i predicada com un reconeixement solemne dels nostres drets. La nova sensibilitat conciliar ens obrí a les realitats d'injustícia i opressió que vivia el nostre poble i ens les feia compartir en la mesura que ens feia abandonar la vella actitud levítica.

Em faria mal sempre més si no aprofitava aquesta ocasió per dir una cosa que porto al cap des de fa temps: D'uns quants anys ençà observo, preocupat, un complex d'inferioritat en molts capellans —i cristians— en aquesta llarga hora d'incipient demo-

cràcia. Quan milers de persones que no havien fet mai ni un pas en favor de la llengua i la cultura catalanes ara semblen els amos, quan una bona colla d'institucions, compromeses amb la repressió franquista fins al coll, ara gallegen tranquils com si tinguessin patent eterna de catalanitat, observo una Església acomplexada i mig avergonyida.

Jo seré el primer de defensar posicions d'humilitat, de discreció, de no voler passar factures, però em sembla malaltís anar amb complexos estranys, sobretot quan en la lluita i en la defensa de la identitat del nostre poble molts capellans lluitaren a primera fila, s'arriscaren generosament, i a l'ombra de l'Església es formaren i treballaren la major part de la gent que ara ocupa els primers llocs de la responsabilitat política.

Aquest darrer punt em sembla molt important, i és una dada peculiar de la història més recent de Catalunya que hauria de ser estudiada amb profunditat i amb detall. M'agradaria ser ben entès: assumeixo, com home d'Església, tota la història: no em desentenc dels errors ni dels pecats, i estic disposat a demanar-ne perdó i a fer-ne penitència, però, com que no sóc masoquista, no puc renunciar a valorar aquells gestos d'autèntica fidelitat evangèlica que, sense cap dubte, puc recollir.

Pel que fa concretament a la llengua catalana, he d'esmentar la importància de la disposició conciliar que introduïa les llengües vives en la litúrgia. Encara avui dia em penso que no hi ha cap altra circumstància que proporcioni al català una ocasió de ser mitjà de comunicació de masses. I dic això amb un agut sentit de la ponderació. En relació amb aquest tema, he d'aconsellar una lectura de les conclusions del Congrés litúrgic de Montserrat. M'inclino a creure que sorprendrien a molta gent, i estic segur que la futura llei sobre la llengua catalana, que prepara la Conselleria de Cultura de la Generalitat, quedarà molt i molt endarrera d'aquelles propostes.

M'he referit, fa un moment, a la gent que treballà a l'ombra d'institucions eclesials, més o menys oficialment reconegudes, en una primera línia de defensa i promoció de la llengua i la cultura catalanes. Tasques editorials, publicacions de revistes, organització de cursos, cursets i assemblees. En un pla més explícitament confessional, podríem parlar de moviments apostòlics, d'actuacions pastorals que incidien molt directament en aquest camp que ara examinem. No voldria pas donar una falsa impressió. No són pas tot flors i violes. Bona part de l'Església continuà amb els vells tics i, amb l'excusa (?) de no fer política, jugava a favor de la repressió.

La temptació d'avui: el replegament portes endins

El que em vull, però, plantejar en aquest últim apartat és la situació actual. Com que no tinc cap ganes d'esquivar responsabilitats, he volgut investir aquesta qüestió, malgrat que sóc molt conscient de la provisionalitat de les meves reflexions.

Si hagués de caracteritzar l'Església catalana, en aquests moments, ho faria en aquests termes: Per a molta gent es fa difícil, desaparegudes les circumstàncies de lluita i oposició, de trobar un rol vàlid en la situació que viu el país. Més d'un enyora la tensió en què vivíem els darrers anys i que, d'alguna manera, ens feia ser protagonistes. Per a d'altres, que tot s'ho havien mirat una mica de lluny, registro una incomoditat que neix de no saber assimilar la «democràcia» que posa en entredit una forma de fer i estar que els era habitual. No vull pas parlar del problema de la identitat en termes teològics; més aviat em refereixo a una qüestió de tipus sociològic. En resum, voldria dir que tenim una Església que se sent incòmoda perquè no acaba de trobar el seu lloc.

D'aquesta incomoditat, noto que molta gent intenta de sortir-ne per diversos camins. Sobretot voldria subratllar la via del replegament cap a tasques intraeclesials, cap a una terra acotada i segura. Especialment preocupant per a mi, en aquest sentit, és una doble observació que faig sovint: un enfortiment de posicions reaccionàries i l'aparició d'un cristianisme petit-burgès com el que domina en les nacions riques d'occident.

De tota manera, també voldria insistir en un punt que ja he insinuat. Constato que no s'acaba de superar un cert complex d'inferioritat i/o de culpabilitat, i això porta, per una banda, a un silenci vergonyant, a una por de no ser prou «progre», i, per l'altra, a afirmacions nervioses i crispades.

Cada dia, doncs, costa més de trobar l'Església en aquelles zones frontereres, on es cou el futur del país, amb una actitud missionera. No seré pas jo qui dubti de la necessitat de refer el teixit eclesial tan malparat en aquests últims anys, ni de la urgència de retrobar les arrels evangèliques de la nostra vida personal i comunitària. Però no sé pas si anem per aquí amb aquest replegament a què em referia. Ho dubto. Més aviat em sembla que ens hem deixat agafar en la xarxa de la fatiga i d'això que ara en diuen el desencant. I... no m'ho vull callar: en aquestes circumstàncies em fa molta por la possible incidència d'un cert woytjlisme assimilat alegrement i superficialment.

Uns passos a fer

En aquest context —injust en el seu esquematisme— cal col·locar la qüestió de l'Església en relació a la llengua catalana. Vet aquí un camp on encara hauríem de jugar molt fort. No ens en podem desentendre com si fos ja un problema resolt, o com si no ens n'haguéssim de preocupar perquè ja hi ha institucions públiques que se n'ocupen. El problema no és resolt ni de bon tros, sinó que potser mai no hem viscut en unes condicions tan greus, ni davant d'un perill tan imminent d'entrar en un camí de desaparició irreversible. L'Església no pot abandonar un terreny tan decisiu com el de la llengua i la cultura, ni viure-hi d'esquena.

M'he allargat més del compte però no em puc estar d'indicar alguns passos concrets que em semblen interessants i que s'haurien d'ampliar:

1. Treballar en la «catalanitat» de la nostra Església. Pensem en la caricatura de Conferència episcopal que tenim i en la parcel·lació diocesana del clergat i del treball pastoral. Avui per avui, això d'una Església catalana no passa de ser una hipòtesi de treball força més irreal que els poders de la Generalitat estatutària.

2. Aprofundir i arrelar-se en la problemàtica cultural del país. Els nostres teòlegs han de trobar en la cultura catalana el seu camp normal de diàleg, i el nostre treball pastoral hi ha de viure críticament immers.

3. Hauríem de ser capdavanters, en les escoles que depenen d'institucions eclesiàstiques, del treball de catalanització.

Hauríem de viure amb molta atenció tot el que l'esforç de catalanització suposa per als immigrants i estar molt alerta als moviments que es produeixen en aquest camp.

Hauríem de ser molt sensibles a la problemàtica que suposa la nostra relació cultural i lingüística amb els altres països catalans.

Hauríem de crear una Església intel·ligentment sensible a totes les qüestions que viu la nostra llengua i la nostra cultura. I —no oblidant la seva situació *actual* d'opressió, contra el que molts ens voldrien fer creure— fer una decidida opció a favor seu.

Conclusió: assumir el destí del poble

QUADERNS DE PASTORAL té molts lectors capellans i per això no em puc estar, a l'hora de cloure aquestes notes disperses i malgirbades, de copiar un vell text que ja he citat en altres ocasions:

«La sola mesura del capellà és el poble. No es viu, no es respira sense el poble... Si jo no em caso amb ningú és per casar-me amb el poble. Si no engendro tal o tal vivent determinat és per ser pare del poble. Per això frustrar en el capellà aquest acompliment conjugal, prohibint-li de viure plenament el destí polític del poble, és mutilar-lo, és fer-ne un simple levita.»

Si no assumim tots profundament el destí del nostre poble —i no cal pas dir el paper que hi juga el futur de la llengua—, potser haurem aconseguit una Església neta i pura, que no s'haurà embolicat amb res. Però serà la netedat i la puresa de l'esterilitat levítica. Un servidor, a aquest joc, no hi juga.

(*Post scriptum*: No em puc estar de formular, en veu alta, una pregunta que m'inquieta de fa dies: Com expliqueu el poc ressò que ha tingut, entre nosaltres, els discurs de Joan Pau II a la seu de la UNESCO a París? Em penso que és un interrogant que dóna per a molt.)

PASTORAL I LLENGUA CATALANA

A LLEIDA

MANUEL LLADONOSA

Una història força trista

Com a tot arreu del Principat, la política de descatalanització que es proposà el règim vigent a partir del 1939, també es manifestà a l'Església lleidatana. Però així com a les altres diòcesis, tard o d'hora i des de diversos àmbits, hom posà fre a aquesta política, cal assenyalar que la història a la ciutat de Lleida ha estat molt més dramàtica. Preciso que parlo de la ciutat, car a la resta de la banda catalana de la diòcesi la realitat popular es va imposar aviat en el 90 % dels casos.

La castellanització de la religiositat fou intensa, agreujada per la presència a Lleida d'un sector molt important de funcionaris castellans amb una mentalitat molt diferent de la dels treballadors immigrants que s'establien aquí, i pel fet que el Bisbat no sols abasta terres aragoneses de parla catalana, sinó també de parla castellana. La formació donada als seminaris fou totalment estranya a la llengua dels creients, i bona part dels sacerdots castellans enviats a algunes parròquies no sentien la més mínima preocupació per la cultura del medi. Val a dir, tanmateix, que un bon nombre dels clergues catalans no hi era pas més sensible. D'aquesta manera no cal estranyar-nos que la llengua castellana fos l'única utilitzada a totes les celebracions de caire religiós fins a la reforma litúrgica decretada pel Concili Vaticà II. A aquesta actitud castellanitzadora de la religiositat del poble lleidatà, s'hi afegí l'acció realitzada pels col·legis de religiosos de la ciutat.

A partir del Concili Vaticà II la situació començà a canviar i ha anat millorant progressivament, però no fins els graus que la justícia i els drets del nostre poble exigirien. Fins i tot diríem que no hi ha equivalència entre l'ús i la consideració del català a l'Església lleidatana i els nivells de catalanització d'altres sectors de la vida cívica, o els que haurien de correspondre a l'actual situació autonòmica catalana.

Situació actual

A la ciutat de Lleida, el criteri del Bisbat és que un 50 % de les misses sigui en català i un altre 50 % en castellà, però la realitat no sempre coincideix amb aquest criteri, i menys encara en altres celebracions (bateigs, etc.). A la catedral de Lleida, per exemple, sols es fa una missa en llengua catalana els diumenges, d'un total de set que se'n diuen. I és ben significatiu esmentar que enguany ha estat la primera vegada que la missa del dia del patró de la ciutat a la catedral ha estat dita en català.

Als consells presbiterials i a les reunions de sacerdots, la llengua castellana és la predominant i ha costat molt de fer-hi entrar l'ús del català. Igualment a les assemblees parroquials costa esforços d'introduir-hi aquesta darrera llengua de manera normal. Al Butlletí Oficial del Bisbat, comença ara a publicar-se algun article en català. Com pot veure's, per tant, persisteix una situació de discriminació envers el català com a llengua de l'Església.

Tanmateix, no poden ignorar-se els canvis experimentats des dels anys 60, com ja ho hem assenyalat abans, quan tot es feia en castellà, i sobretot des de 8 o 10 anys ençà. Probablement és entre els moviments especialitzats, com el Moviment Universitari d'Estudiants Cristians i les comunitats de base, on l'opció catalana apareix més clara.

Entre els col·legis dels ordes religiosos, l'actitud envers el català ha canviat, si bé es manté un nucli, especialment entre monges (de col·legis o no) que mostra una gran resistència a la integració en el medi català que l'envolta. L'existència de membres clericals o religiosos no catalans ha estat i és encara un entrebanc per a la normalització de l'ús de la llengua pròpia de Catalunya a l'Església. Però alhora la timidesa i l'ambigüitat han caracteritzat les posicions d'una part del clergat català. La presència de feligresos castellanoparlants, finalment, ha estat usada com a excusa per a perpetuar la discriminació de la llengua catalana («el castellà, tothom l'entén»).

Pastoral i cultura

Tota aquesta descripció en el fons tradueix una realitat trista: el menyspreu de molts agents de la pastoral envers la cultura i, en darrer terme, envers el poble que han d'evangelitzar; la conversió de la tasca d'evangelitzar en una tasca burocràtica, en què no importa quina llengua s'usa a la pregària o a la litúrgia, com no importa quina s'empra quan un demana una partida de naixement al Jutjat o un certificat en un negociat. Menyspreu per la

cultura que implica convertir-se, a la pràctica, en agent de colonització al servei de la cultura dominant o en agressor envers l'infant, per exemple, que té tot el dret que al parvulari i als primers graus d'ensenyament rebí l'educació en la seva llengua materna.

La relació de la pastoral i de la llengua, és una qüestió de sensibilitat envers la importància de la cultura com a element fonamental de la identitat de la persona a evangelitzar. Dissortadament, a Lleida ha persistit durant molt temps —i persisteix encara en bona part— una migradesa d'esperit notable a l'hora d'acabar-se amb el fet cultural. La llengua ha estat vista com un instrument de comunicació i prou, no com una dimensió profunda dels individus i dels grups. Ha mancat i manca una reflexió pregona sobre el fet que la salvació prové de l'encarnació de Jesús en un poble i, per tant, en una llengua i una cultura.

La superació de l'actual discriminació del català a la nostra Església lleidatana passa per tant per un descobriment del valor cabdal de la cultura en la línia que precisament va assenyalar Joan Pau II, fa uns mesos, davant del Consell Executiu de la UNESCO quan deia que «el sentit essencial de la cultura consisteix, segons les paraules de sant Tomàs d'Aquino, en el fet que és una característica de la vida humana com a tal. Per la cultura l'home viu una vida veritablement humana». I quan remarcava el lligam entre el cristianisme i la cultura i entre l'Evangeli i l'home.

Aquesta cultura, tanmateix, no és una cultura abstracta com Joan Pau II, tot partint de la seva pròpia experiència —i identitat— indicava en aquell discurs: «el que dic aquí referent al dret de la nació a fonamentar la seva cultura i el seu esdevenidor no és, doncs, l'eco de cap *nacionalisme*, sinó que es tracta sempre d'un element estable de l'experiència humana i de les perspectives humanistes del desenvolupament de l'home. (...) I en parlar així, penso també amb una intensa emoció interior en les cultures de tants pobles antics que no han capitulat quan s'han trobat confrontats amb les civilitzacions dels invasors i continuen essent per a l'home la font del seu *ser* humà en la veritat interior de la seva humanitat (...) en les cultures de les societats noves (...) que lluiten per mantenir llur pròpia identitat i llurs propis valors contra les influències i les pressions de models vinguts de fora».

En definitiva es tracta que clergues, religiosos i laics prenguin consciència que l'Església a Lleida no podrà evangelitzar si no es parteix d'aquesta perspectiva i no s'oblida que la persistència de Catalunya com a nació s'ha fet, igual com Joan Pau II assenyala per a Polònia, «recolzant-se en la seva cultura». La llengua pròpia de Catalunya que l'Estatut afirma també cal que ho sigui de l'Església.

LA NOSTRA LLENGUA EN

LA PASTORAL MALLORQUINA

PERE LLABRÉS

De bon començament, vull dir —malgrat la «neutralitat» del títol: «la nostra llengua»— que em referesc al català, parlat aquí com el més «bell del món» com escrivia el cronista Muntaner, com a llengua pàtria, natural i pròpia. ¿Quina és la incidència que el català ha tingut en la pastoral de l'Església mallorquina, quines han estat les seves vicissituds, quina és la situació actual?

Una mica d'història

Des de la conquesta de Jaume I el 1229 fins al matrimoni dels reis catòlics, la normalitat fou completa en l'ús de la llengua pròpia per part de l'Església, juntament amb el llatí. I la situació gairebé durà així fins al decret de «Nueva Planta» de Felip V.

Amb algunes excepcions. L'any 1475 ja un castellà és nomenat bisbe de Mallorca pels reis catòlics. Sovintejaren després aquests nomenaments, però fins als borbons els bisbes no catalano-parlants respectaren la llengua catalana de les Illes. Així, el bisbe Fra Juan de Santander el 1636 publica, dins les decisions sinodals, el que podríem anomenar primer catecisme mallorquí en català: era dirigit, com el tridentí, als rectors.

Els catecismes populars, que tingueren nombroses edicions en el segle XVII, eren tots en mallorquí.

Però el fet que els reis parlassin castellà i hi redactassin nombrosos escrits, dirigits a Mallorca; que ja en temps de Felip II es fessin crides a Ciutat en foraster; que l'oligarquia mallorquina hagués de recórrer al rei castellà per les seves pretensions; juntament amb la puixança de la literatura castellana imposaren la moda del castellà a Mallorca entre la gent alta. N'és una anècdota significativa que el P. Rector jesuïta de Monti-Sion predicàs en castellà per a la seva clientela «alta» —quan molta gent dins l'església no el devia entendre— i el germà St. Alons Rodríguez dins la sagristia comentava que el predicador s'estava guanyant molts

d'anys de purgatori... I consti que el sant porter, mort el 1617, era un vidu segovià.

Per cert que aquesta anècdota tingué el seu pes en un capítol general de frares menors a Lima —encara que en aquest moment no en pugui precisar la data— que establí que el catecisme a les Amèriques s'havia de predicar en la llengua dels indis.

Fins als borbons, el castellà a Mallorca només era una moda de lletraferits (poquets) i de gent alta. Però és a partir de Carles III que les pressions es feren més pesades, precisament a través dels bisbes forasters que «graciosament» ens enviaven. Primer fou el bisbe Garrido de la Vega, que urgí el compliment de la reial cèdula del dit rei, signada el 1768, que manava que els llibres parroquials fossin escrits en castellà. Manà així mateix que la predicació i el catecisme es fessin en castellà a les esglésies de Mallorca, la qual cosa fou refuada davant el rei pel Capítol de la Seu. Però els mateixos canonges constaten, per complaure el rei, que la Quaresma a la Seu es predicava ja en foraster i que també s'hi predicaven els principals sermons de Ciutat. La moda, doncs, havia arrelat.

El qui féu la guerra de ver va ser el tomista i il·lustrat bisbe Juan Díaz de la Guerra. Aconseguí finalment que els llibres parroquials no s'escrivissin en mallorquí i urgí l'ensenyament del catecisme en castellà. Però aquestes disposicions regalistes i episcopals només s'implantaren a la Seu de fet, i a qualche indret de Ciutat. Esmentem, per exemple, el pròleg de la «Vida» que el Cardenal Despuig, un dels fundadors de la «Sociedad mallorquina de amigos del país» (il·lustrada, com sabem, i castellanitzadora), va escriure de la Beata Catalina Tomàs, on lamenta no poder redactar en la *llengua pàtria* de Sor Tomasseta la biografia: esperava que altres ho fessin, perquè ell no sabia manejar bé la nostra llengua i desitjava que tot el nostre poble pogués entendre els meravellosos exemples de la «Beateta».

En el segle passat el castellà entrà més fermament a Mallorca: la «moda» de parlar en la llengua que no era del poble s'aficà més, i consta que moltes devocions a Ciutat es feien en castellà. La Renaixença tingué il·lustres exponents en la clerecia mallorquina. El primer fou el canonge Tarongí, però el seu contrincant en la qüestió «xueta» fou precisament un gran castellanista, D. Miquel Maura, rector del Seminari i germà del polític Antoni Maura. Però la il·lusió pels ideals de la Renaixença no fou compartida per tota la clerecia, ni molt menys En foren capdavaners Mn. Miquel Costa i Mn. Antoni M. Alcover, que impulsaren el bisbe Campins, elegit pel clergat mallorquí l'any 1898, a implantar de seguida càtedres d'història i llengua de Mallorca al seminari; per

aquest alt exemple de patriotisme rebé moltes felicitacions d'entitats del Principat, ja que fou el primer bisbe dels que avui anomenam Països Catalans, que tingué aquesta iniciativa.

Amb el bisbe Campins els ideals de la Renaixença cristiana entraren dins la nostra Església. Subretxem només alguns fets: la nostra llengua s'usa ja en les cartes pastorals des de 1899, el bisbe protestà de l'ordre de Romanones d'ensenyar el catecisme en castellà, promogué les devocions populars en mallorquí, especialment les pelegrinacions a Lluc, recolzà l'Obra del diccionari de Mn. Alcover.

L'obra del bisbe Campins no tingué continuació en els bisbats següents. Però l'ús de la nostra llengua continuava essent normal a les esglésies de fora de la Ciutat. Fins i tot, després del «Movimiento» de 1936. El bisbe Miralles publicà un seriós advertiment contra aquells (certament falangistes) que volien imposar el castellà en la predicació i la catequesi (30 setembre 1937).

La postguerra

Però el nacional-catolicisme triomfant després de la «Cruzada» també en l'ús pastoral del català a Mallorca, tingué la seva influència: la més greu dins la història i en un moment en què la societat mallorquina experimenta la seva més gran transformació.

El castellà és acceptat quasi unànimement com a llengua normal del Butlletí oficial del bisbat, de totes les publicacions eclesiàstiques —amb poques excepcions—; amb la vinguda dels immigrants, esglésies de la part forana comencen a predicar en castellà. El 1947 comença el pontificat del bisbe Juan Hervàs, valencià, decisiu en aquest aspecte. Amb els «cursillos» de Cristiandat triomfa també el castellà. Fixau-vos que l'única edició del seu oracional, la «Guia del peregrino» sols va tenir una traducció catalana al Principat, mai entre nosaltres. Ja és el temps —ho recordam encara amb un somriure de tristesa i ridícul— en què les cites bíbliques es fan en castellà quan es predica en mallorquí (!?). Era un signe de progressisme passar del mallorquí al castellà. Al Seminari les classes es feien en llatí i castellà, com també les pregàries, quan tots els seminaristes érem mallorquins. Corren anècdotes saborosíssimes. N'és un exponent quasi inigualable que les invocacions a la Creu del B. Ramon Llull en el *Llibre de Contemplació* es feien en castellà. Això sí, mai no es pogué introduir el castellà en la conversa dels seminaristes —com es féu a València— malgrat alguns intents, que tingueren un fracàs complet.

El postconcili

En una situació de degradació en l'apreci cultural i sociològic de la nostra llengua, ens arribà el Concili. També, cal dir-ho, la nostra Església es trobava ben poc preparada per acceptar altres iniciatives conciliars. Endemés, en introduir-se les llengües vives en la Litúrgia el 7 de març de 1965, Mallorca tenia la Seu vacant, Menorca era regida per un bisbe molt vell. No hi hagué contactes entre els bisbats del Principat i les Illes per afrontar junts el problema de les versions. A Mallorca el Vicari Capitular es capficà en un mar de confusions, i a la fi, fora d'algunes excepcions ben meritòries, les misses passaren de llatí a castellà. Hi hagué les protestes de la gent que sempre, en els temps aspres, estimà i conrà la nostra llengua, però foren titllats de fer política. (I els qui imposaven una llengua que només ens vingué per motius polítics, no en feien?).

El bisbe Rafael Alvarez Lara, andalús, que vingué el mateix 1965 —contra tota expectativa— no entenia gaire, el pobre, de tot aquest filicomís de castellà, mallorquí vulgar, mallorquí literari, català... I li arribaven cartes i més cartes. A la fi, com que era un bon home, consentí que es formàs una comissió de les Illes, integrada en la Comissió interdiocesana per a la versió dels textos litúrgics al català, i ja el 1966, per la tardor, apareixia l'Ordinari de la Missa, adaptat per a les Illes del text oficial català, segons les normes oficioses que havíem rebut de Roma, i es començà a editar el Missal romà de St. Pius V, per fascicles, adaptat de la versió montserratina. De llavors ençà, les edicions no s'han estroncat i podem dir que estam al dia.

Ara bé, el pas del castellà al mallorquí ha estat sovint lent i difícil. Recordem les dades de la història: un beateri —sobretot a Ciutat— acostumat al castellà, una clerecia poc sensibilitzada majoritàriament en aquest tema. Per cert que les normes dictades pel bisbe i aprovades pel presbiteri, el juliol de 1967, eren molt assenyades i tal volta les millors dels bisbats de la nostra llengua. Però... restaren en paper banyat. Jo pens que, pel març de 1965, ja haguera estat un bon començament donar aquesta norma tan simple: en les misses en què fins ara s'ha predicat en mallorquí, les misses es diran en mallorquí. No era suficient, ho sé, però Déu n'hi do!

Un desvetllament progressiu

Hem anat avançant. Un punt fonamental va ser la Setmana de

Pastoral urbana de 1976 La ponència declarava en la primera conclusió: «La llengua de Mallorca ha d'ésser la pròpia i normal en la nostra litúrgia, tasques pastorals i documents» La ponència III insistia, en la conclusió sisena, en les celebracions en mallorquí, i fixava una data per revisar els horaris de Ciutat. Malauradament moltes coses d'aquesta setmana han romàs també paper banyat. Hi ha encara moltes esglésies a Ciutat que no diuen cap missa en mallorquí —i no són situades a barriades d'immigrants— o en diuen tan poques que no val la pena esmentar-les. Però, per iniciativa del bisbe i del consell episcopal, les celebracions majors de Ciutat i la diòcesi: Missa crismal, dia de la Conquesta, B. Ramon Llull, Sta. Catalina Tomàs... es fan en mallorquí.

Per cert que la dita Setmana de Pastoral trencà, a la fi, el costum franquista de fer les reunions diocesanes en castellà sempre. Almenys perquè sempre hi havia una monja o un frare que no entienien el mallorquí. Aquesta situació s'ha superat gairebé en totes les reunions, o si cal se'n fan dues sessions: en mallorquí i castellà.

Cal remarcar també la importància pastoral de dos documents: un d'un grup de capellans: «Davant la urgència de l'autonomia», publicat l'abril de 1978. També el Consell episcopal prèviament havia publicat una nota al full dominical (26.2.1978): «L'Església de Mallorca i l'autonomia».

Cap al futur, amb esperança

Són molts els punts negres que encara hem de lamentar: en molts de cercles, clericals, religiosos i seglars —nostàlgics del règim polític passat o ignorants del valor i transcendència de la nostra cultura pròpia— hi ha una resistència activa o passiva enfront de l'ús del català de Mallorca. Són cercles combatius de l'anticatalanisme, que rebrota cada vegada que a qualcú se li ocorre escriure una carta als diaris contra el «pan-catalanisme», qualcú que sol venerar tant de cor el «pan-castellanisme»...

Així, ja ho he dit, trobam esglésies a Ciutat, i a pobles, que no han obert les portes a la nostra llengua; capellans que es neguen a dir misses en mallorquí. Adhuc he vist capellans que, al moment d'unes exèquies domèstiques, després de conversar amb tothom en mallorquí, fan les pregàries en castellà. No fa gaire a una església central de Ciutat se celebrà un funeral per un escriptor mallorquí en castellà. Els casos es poden multiplicar.

Un altre problema és el dels religiosos i religioses. Les províncies religioses normalment ens perjudiquen. Així, quan es creà no

fa gaires anys la província tarraconense dels jesuïtes, les Illes en foren excloses: així ara tenim jesuïtes mallorquins (fora d'una excepció, ben castellanòfils) valencians i aragonesos; el mateix passa amb els dominics, frares menors, etc. Els religiosos d'origen mallorquí normalment són més addictes a la nostra llengua encara que, com que tenen forasters... El cas és més greu en les religioses. Les que són d'origen mallorquí retornen al bon camí... però les altres (!). Record encara una anècdota molt significativa. Feia poc que «Vida nueva» havia publicat la nova que unes carmelites espanyoles havien fundat a un país àrab: i havien adoptat el vestit, els costums, el menjar i la llengua d'aquell país, i eren de clausura. Pel mateix temps, les carmelites de Ciutat que sempre havien resat el rosari en mallorquí, el començaren a resar en castellà perquè havia entrat una novícia de parla castellana.

El cas de les monges ha tingut una incidència molt negativa en els col·legis, sobretot en els d'alta categoria on les nenes que no parlaven castellà eren castigades.

Però hi ha signes evidents de normalització. Des de fa sis anys, el Consell episcopal ha pres una direcció prou clara vers la recuperació de la nostra llengua en totes les activitats eclesiàstiques.

A Mallorca actualment s'imprimeixen només tres revistes totalment en català: *Lluc*, *Mallorca socialista* i *Comunicació*. La primera, després de dubtes i persecucions pels anys 1961, esdevingué bilingüe i des de l'any 1968 és totalment estampada en mallorquí. Era una revista del santuari i obrí les portes a la nostra cultura, amb un criteri amplíssim, conservant una secció religiosa. *Comunicació* és ara la revista del Centre d'Estudis teològics de Mallorca i ha publicat a l'hora d'ara vuit números. Al curs institucional les classes, a l'esmentat Centre, es fan en mallorquí i es donen escoles de català i d'Història de Mallorca.

Des de 1979 els llibres parroquials ja es poden escriure en la nostra llengua; des d'enguany el «Butlletí oficial del bisbat de Mallorca» té aquest encapçalament i la majoria de documents, notes i avisos es publiquen en mallorquí.

Són també moltes les publicacions —esmentem les de les «Comunitats cristianes de Mallorca»— que empren majoritàriament la nostra llengua en les seves publicacions; moltes també les paròquies que fomenten en cursets i conferències la nostra cultura i l'aprenentatge del català.

El que és clar és que la nostra Església pren cada vegada més consciència que la seva llengua pròpia i normal és la de Ramon Llull i l'empra com un instrument ver i clarificador de la seva pastoral.

IMMIGRATS, PASTORAL,

INTEGRACIÓ

SALVADOR CABRÉ

D'acord amb el títol que hem escollit per a aquestes ratlles, dividim el treball en tres apartats. Ara bé, de bon començament oferim un resum de la nostra actuació perquè pensem que algú tal vegada ja en tindrà prou amb això, i val la pena d'estalviar-li feina.

Diguem, doncs, que la nostra parròquia —Sant Miquel, de Singuerlín, a Santa Coloma de Gramenet— és en una barriada nova, tot és immigració i el 90 % d'aquesta immigració és de parla castellana.

Quan hi arribàrem —any 65— ja hi havia la immigració més pobra, la que estava pagant a terminis un terrenet i s'estava fent la caseta amb tots els entrebancs que us podeu imaginar.

Aleshores va començar ja la venda d'habitatges construïts en blocs, i la bullida de la immigració es va multiplicar.

La nostra tasca integradora, podem resumir-la en tres apartats:

a) hem intentat tenir molt presents els principis —tercera part d'aquest treball— i hem procurat donar-ne testimoni, sempre amb tota mena d'explicacions;

b) però tampoc no hem volgut irritar la gent amb actituds que els fessin sentir-se més marginats, més arraconats;

c) en canvi, hem procurat promoure totes les accions possibles d'estructura integradora: classes de català a les associacions i als col·legis, instàncies i recollida de signatures per una Televisió catalana, manifestacions populars a favor del català efectiu a l'escola, etc.

Immigrats

Ahir mateix m'ho deia amb tota naturalitat, sense afectació, un amic andalús: «L'emigració és un trauma. Produeix ferides molt profundes.» Com aquell que no diu res. Ell que fa vint-i-cinc anys que viu entre nosaltres, se sent molt orgullós del seu origen andalús, és feliç sempre que descobreix alguna nova bellesa de

la seva terra, però estima i valora Catalunya fins a discutir seriosament amb parents i amics que li fan pessigolles tocant-li l'amor propi del seu catalanisme. Porta en el cotxe l'adhesiu de «Països Catalans» i s'enfila per les parets quan a Valladolid o a Jaén li punxen els pneumàtics per culpa d'aquest distintiu. Ara bé: no parla català. No pot. Se li entortolliga la llengua. No hi pot fer més. Diu que l'entén. Moltes coses tampoc no les entén. Vol que se li parli en català, però no acaba de llançar-se per a dir-hi ni tan solament petites frases.

Primerament cal fer una gran distinció: Una cosa són els immigrants que vénen a treballar per guanyar-se la vida, al costat dels altres treballadors de la terra, i una altra cosa són els immigrants que vénen a manar, dirigir i trepitjar: governadors, militars, executius d'empreses estatals, policies, fins i tot alguns mestres amb esperit colonitzador. No es pot tractar de la mateixa manera els immigrants de Pedralbes que els immigrants de Singuerlín, posem per cas. I això sense paternalisme de cap mena. Distingint ben bé que mentre uns vénen a guanyar-se la vida honradament, i nosaltres ens hi podem posar *al costat* amb plena companyonia, els altres vénen a imposar-nos la dominació forçada, o són un clar exponent de la seva permanència.

Aclarit això, i també per tal d'evitar malsentesos, comencem per dir que els immigrants són persones dignes de tot respecte, que ens hi sentim molt vinculats i que ens posarem sempre al seu costat contra els que vulguin ofendre la seva dignitat.

Amb tot, no podem deixar de reconèixer que, en general, porten a sobre moltes tares —de tota mena— psicològiques, econòmiques, sentimentals, intel·lectuals. No és pas «el bo i millor» en general, aquell que «ha de marxar de la seva terra». És molt corrent que existeixi un fons de ressentiment molt arrelat. Hi ha famílies que, per la seva trajectòria política, van haver de «fugir» del seu poble. Alguns ja no podien estar-s'hi més temps. Molts hi vivien econòmicament marginats. És ben segur que els més fletsos van trobar la manera de quedar-se. D'altres n'hi ha que van sortir per un cop de geni, enrabiats contra algú de la família o algun cacic. Molts no han tingut pas escola en el lloc d'origen.

Més: En el nostre ambient també hem trobat molts andalusos que tornaven de Bèlgica, d'Holanda, de França, d'Alemanya, de Suïssa. Això té una força especial, perquè aquesta gent vénen de l'estranger amb la convicció que «tornen a casa seva». Anar-se adonant, a poc a poc, que això no és casa seva, implica un sofriment nou.

Una altra nota: Són molts. Ells veuen que en el nostre barri

són la majoria. Quan vaig arribar, de seguida vaig buscar un pis per a viure en plena salsa. Allò que vaig trobar més a l'abast de les meves possibilitats era en un bloc de vint habitatges. No hi havia ni un català. Ni tampoc al bloc del costat.

La Parròquia té quinze anys d'existència. És en el cor d'una comunitat de gent immigrada. Sempre hi ha anat venint gent nova. Però, quan hi vam arribar, molts ja feia temps que hi residien. Podem dir, doncs, que nosaltres els vam anar a trobar «a casa seva». Aquell era el seu barri. L'havien creat ells. Amb molt de sofriment: sofriment econòmic, sofriment de transport, sofriment d'edificació de casetes, a trossos, amb multes, de nit, carregats de deutes. El sofriment de veure's «escopits» al suburbi del suburbi, a l'altre extrem del món, sense metge ni farmàcia, sense escola, sense autobús ni taxi, sense telèfon, sense carrers com aquell que diu, sense res. Una família vivia en un forat obert de la muntanya, que en deien el refugi: era allargassat, però curt. Tan petit! Encara ho recordo amb esgarripança: va morir la seva mare i el fill de quinze anys («el Curro») va dormir al mateix llit, al costat de la morta. Molts vivien en barraques construïdes a la falda de la muntanya, amb totes les conseqüències d'inundacions, fangueig... i enderrocs. Una vegada em vaig passar tot un matí traient aigua a galledes de les dues habitacions que formaven un d'aquests habitatges. L'amic Catà, que havia estat vicari de tot Santa Coloma abans de la partició en parròquies, n'estava ben tip de pagar multes per petites edificacions il·legals. Il·legals, però necessàries per a dormir a cobert una família amb quatre fills.

Els objectius d'una pastoral

Hem dit abans que, quan nosaltres arribàrem al barri, ells ja hi eren. Aquell era el seu barri, dèiem. Nosaltres arribàvem a «casa seva». I, per què hi arribàvem? Per tal de posar-nos al costat dels cristians i dels no-cristians. Al costat dels cristians per ajudar-los a viure la seva fe. Al costat dels no-cristians per ajudar-los a conèixer el vertader Jesucrist i la veritable Església. Hi arribàvem per agrupar en comunitat els cristians i obrir-los a donar testimoni de llur fe. Jo no hi anava com a metge, ni com a assistent social, ni com a mestre, ni com a turista, naturalment. Tampoc no hi anava com a «bruixot», necessari per a satisfer llurs «supersticions cristianes». Prou sabia que m'utilitzarien per a això, que no podria deslliurar-me'n pas de moment. Però jo, no solament no hi anava per a això, sinó que estava disposat a lluitar

amb totes les meves forces per tal d'aclarir els conceptes com més aviat millor. Després s'ha allargassat més del compte aquesta funció de «bruixot», entre d'altres causes per l'èxit que ha assolit aquesta teoria —per a mi massa «alegre»— de la religiositat popular, que posa en el mateix sac la fe i les supersticions de color i aparença cristiana. Però aquesta és una altra història. L'objectiu per al qual jo hi anava, al barri, era clar i net: expressar l'Església que hi havia a Singuerlín, com a comunitat que celebra la seva fe i que s'obre a l'evangelització.

Ho dic així, amb força reiterativa, perquè arriba a ferir fonament tanta recerca d'identitat per part de pastors i de cristians, com si acabéssim de sortir de l'ou i encara ens estiguéssim netejant les lleganyes. No sé fins a quin punt poden ser sinceres tantes ignoràncies d'identitat: «No sé què sóc, no sé què faig, no sé per què serveixo...». I vinga a donar-hi voltes i més voltes. Per això dic que l'objectiu era aquest: a Singuerlín hi havia Església perquè hi havia cristians que pregaven, però no s'expressaven com a Església expressa, perquè no es reunien explícitament. L'arribada del capellà es presenta com una catàlisi (= acceleració d'una reacció química, que es produeix de cop per la presència d'una substància nova que no sembla pas proporcionada a tal reacció). Aquella mateixa realitat, que ja hi era, agafa una manera de ser nova en convertir-se en comunitat oberta i manifesta.

L'objectiu era clar. En canvi, les maneres de realitzar-lo no es podien pas definir d'antuvi. Però alguna cosa sí. Per exemple:

a) fer-se tot per a tots. Fer-se grec amb els grecs, jueu amb els jueus, immigrant amb els immigrants; i

b) acabar amb el dring dels diners. Gratis ho has rebut, dóna-ho també gratuïtament. Treballa amb les pròpies mans per tal de no fer-te carregós a ningú. Que la pastoral no sigui un «modus vivendi», ni en el sentit més honest de l'expressió. Arrencar tota mena d'obstacles a la credibilitat del missatge, tant com sigui possible. No hi ha alliberats: la pastoral és obra de tots.

La via democràtica

I tot això, què volia dir en concret? Posar-nos al costat els uns dels altres, donar-nos les mans, caminar junts, encara que s'haguessin de fer passes enrera, encara que, de vegades, les decisions no fossin les que jo creia més convenients. Sense autoritarismes, sense paternalismes, confiant només en el diàleg. Dit d'una altra manera: fer acte de presència, facilitar la trobada de tots els

creients voluntaris, posar sobre la taula les realitats ja existents i els projectes de tothom... i caminar per la via democràtica. La parròquia ha volgut caminar sempre per la via democràtica. Això vol dir que les crides a la participació han estat constants, universals i globals: es tractava —i es tracta— de caminar junts, segons els criteris que surin amb més força. Tothom hi és invitat. Tots poden venir a dialogar, a aportar la seva opinió, a decidir amb el seu vot.

Val a dir-ho: aquí potser sí que ha fallat una cosa: la capacitat de donar unes raons ben clares per a prendre un camí o un altre. Haig de confessar que no he sabut, moltes vegades, explicar degudament, d'una manera convincent, allò que jo veia clar. I les decisions han sortit com han sortit, sense una reflexió en profunditat prèvia i suficient. Causes: la ferma voluntat democràtica, el rebuig de qualsevol autoritarisme, la sinceritat en demanar la participació general... però també la manca de traça per explicar uns arguments... i la improvisació o no preparació de les reunions deliberatives. Segur que tot això ha provocat marrades en el camí de la nostra pastoral que s'haurien pogut evitar, que s'haurien hagut d'evitar.

Marrades a part, la via democràtica fa que la pastoral sigui una tasca de tots, i no pas solament del capellà. De tots els que vulguin participar-hi. El capellà no en viu, d'això. I en aquest sentit podríem dir que no és la seva «professió», que no n'és un professional. És qüestió de repartir-se bonament la feina entre tots. Així mateix resulta una tasca que es va obrint camí sobre la marxa, d'acord amb els plantejaments que exigeixen els fets, i les decisions que es prenen entre tots.

Aquesta crida oferta a tothom, aquesta comunitat participativa, en el nostre cas, ha estat assumida sobretot pel gent de parla castellana. Els catalans —que també van sentir la crida— estan més ben situats. Uns ja no en van fer ni cas, i d'altres van anar deixant-ho de mica en mica, fora d'excepcions molt comptades, d'alguns que ho han assumit plenament. Sembla com si els catalans no hagin pogut sofrir això de compartir, en pla d'igualtat, els seus criteris amb els andalusos, extremerys i castellans. Alguna cosa sobre això trobem en un article d'En Joan Carrera, al n. 31 de «Qüestions de Vida Cristiana» de l'any 1966: «Hi ha el fet lamentable d'un gran nombre d'obriers catalans que no saben ocupar el seu lloc de caps naturals del proletariat i se'n desolidaritzen... Després ve que el capellà de suburbi només troba catalans entre els botiguers o professions semblants. Sobre una tal situació es projecta el gran problema de l'Església de fer-se

present en el món dels més humils.» Tindrem ocasió de tornar més vegades en aquest article.

L'altra pastoral: la presència al barri

A part d'aquesta Pastoral que és directament i explícitament cristiana, exercida a l'entorn dels temes concrets de la fe en Jesucrist i l'Església, hi ha la presència al barri com a veí preocupat naturalment per la millora de les condicions socials, que vol fer pinya amb totes aquelles persones disposades a lluitar a favor d'aquestes millores, qualssevol que siguin les seves idees religioses, però sabent per endavant que molts no volen sentir parlar de res de religió. Aquí es tracta d'afegir-se a la colla que, d'una manera o altra, s'han manifestat en aquest sentit, aportant-hi totes les possibilitats existents: locals, diners, iniciatives, coneixences; procurant, però, —més encara que en l'altre camp— actuar com un de tants, sense ombra d'autoritarisme, parlant amb llibertat d'espirit, tot deixant ben assegurada la llibertat dels altres.

Això és una altra pastoral. Aquí no hi ha sermons ni sagraments, ni Bíblia; però hi ha presència i servei. Presència i servei d'algú que no dissimula la seva pertinença lliure i ferma a Jesucrist i a l'Església.

Aquí és on entra, en el nostre cas, la tasca del capellà que s'ha fet mestre de català a les escoles del barri fins al punt que els nens et saluden pel carrer i t'ensenyen als seus pares com «el profesor de catalán», mentre que a la classe et parlen com el «cura que me bautizó y me dio la comunión». Vull dir que d'aquesta manera es realitza per part de la parròquia una veritable col·laboració integradora, més que no pas engegant-los les homilies en català «encara que no les entenguin, perquè sàpiguen que són a Catalunya».

Integració: cinc principis

Convindria, ja de bell començament, mirar de tenir les coses clares. Vegem què diu l'encíclica de Joan XXIII «Pacem in terris»: «Creiem oportú d'observar que, sempre que és possible, sembla que ha de ser el capital el que vagi a trobar el treball, i no pas al revés. Així s'ofereixen a moltes persones possibilitats

concretes de crear-se un esdevenidor millor sense que es vegin obligades a trasplantar-se del propi ambient en un altre, la qual cosa és gairebé impossible que s'efectuï sense esqueixaments dolorosos i sense difícils períodes de reassentament humà o d'integració social.» Així mateix, en un discurs de Pius XII, del 6 de juliol de l'any 1952, hi trobem aquestes paraules: «L'experiència ensenya que l'home arrencat de la seva terra i trasplantat a un país estranger perd en gran part la seguretat en si mateix i quasi diria en la seva dignitat humana. Aquest canvi afecta i debilita, almenys en la part afectiva, fins els més íntims sentiments espirituals, la mateixa vida religiosa. Fa falta temps i un esforç perseverant a fi que l'home pugui fixar i, per dir-ho així, arrelar la seva fe catòlica en les noves i tan diferents condicions, i dur-la a una situació normal. Aquest estadi intermedi implica en moltes ocasions una crisi perillosa.»

Per tant, la primera cosa que remarcariem és aquesta: cal evitar tant com sigui possible l'emigració. I això com un dret natural: poder guanyar-se la vida a casa.

Segona cosa a remarcar: un cop l'emigració ja és un fet, cal que els emigrats arribin a assimilar el nou país, coneixent-lo i estimant-lo, fins que s'hi trobin com «a casa seva». En definitiva, allò que podríem assentar com a principi o, si volem dir-ho d'una altra manera, com a hipòtesi de treball, és que l'home, per a realitzar-se com Déu mana, ha de sentir-se emparat pel propi ambient, no pot créixer en un medi estrany, ha de viure «a casa seva». Si no ho és, de seva, cal que s'hi integri. Sempre hi ha casos excepcionals de gent que són «ciutadans del món», però la immensa major part dels mortals necessiten el caliu del seu medi. I els governs, que han d'evitar les migracions, també estan obligats a fer tot allò que sigui possible per tal que els emigrats s'integrin en la nova terra.

Tercera cosa. Com diu en Joan Carrera a l'article citat abans, l'Església ha de representar una defensa efectiva i compromesa dels drets humans i, en aquest cas, dels drets a la integració, actuant sempre amb una clara independència respecte a les forces opressores que volen colonitzar Catalunya servint-se dels immigrants, els quals han obligat abans a deixar les seves terres. Fe no és evasió. La fe s'ha de predicar encarnada a la situació real i per tant predicar Jesucrist no pot separar-se del sentit de responsabilitat que implica la integració activa i passiva. Responsabilitat també dels catalans. En Joan Carrera deia: «Cal també que

els cristians de Catalunya revisin llurs posicions en ordre a estructurar un projecte de país desitjable per les masses populars.»

Així, doncs, no és pas amb romeries de la Virgen del Rocío com evitarem la descristianització dels nou vinguts. Com a folklore popular puntual o anecdòtic, passi. Sabent però, que això res no té a veure amb la fe. És com la nostra sardana o el ball de bastons. Molt respectable, certament, però cada cosa al seu lloc. Fa molts anys que el Dr. Duocastella va demostrar, contra l'opinió més generalitzada, que la pràctica religiosa dels immigrants és sensiblement igual aquí que a les regions d'origen: ja no practiquen allà perquè no havien estat evangelitzats.

Quarta cosa. Ha de restar ben clar que la llengua de Catalunya és el català. Si els catalans saben deu idiomes, millor, però la «seva» llengua només pot ser una. Això ara no és visible, perquè hem sofert *tots plegats* un accident terrible: la immigració massiva i el successiu arraconament dels immigrants als suburbis. Això ha estat una desgràcia nacional que hem de procurar superar mirant que no faci tot el mal que podria fer. Malgrat aquesta desgràcia real, cal tenir ben present i ben clara la realitat de la nostra pròpia llengua, encara que no sigui visible en l'actualitat, per anar-hi caminant i aprofitar totes les oportunitats per proclamar-ho.

Cinquena cosa. Això s'ha de realitzar sense caure en un altre perill: la formació de grups humans de segona divisió. Caldrà, doncs, construir una comunitat oberta, amb les aportacions de tots, amb llibertat i amb dignitat, decidint entre tots les passes concretes a fer en cada moment segons la realitat. I aquí ens cal tenir ben en compte el real allunyament que el món obrer ha sentit sempre respecte de l'Església i dels capellans. La causa és que l'Església ha viscut d'esquena al món obrer quan aquest prenia consciència de la seva identitat. Sí que hi ha hagut grans encíclics socials, però molt paternalistes, alienes al batec de les lluites obreres, mirant els treballadors com per damunt de l'espatlla, «amb compassió». Això encara els ha allunyat més. I, a sobre, aquestes encíclics ni tan sols han tingut repercussió en la vida concreta de les parròquies i menys dels bisbats. Vet aquí una dificultat més per a la integració. Només faltaria que el català es presentés de forma coactiva, amb impositcions unilaterals per part d'aquells que són tinguts com a enemics de la promoció de la classe obrera.

Conclusions

Per acabar, diguem ben clarament que hem cregut molt més efectiu que la parròquia fos un lloc d'acolliment on els immigrants es trobessin bé, on es defensessin els seus drets i es proclamés la seva dignitat, tot i quedant ben clar que això ho facilitaven unes persones que són catalanes i estimen Catalunya de debò. Hem cregut que d'aquesta manera preparàvem els esperits per tal que, quan arribessin el català a l'escola, la ràdio i la TV. catalanes, etc., ho aollissin amb el cor obert.

L'homilia en català i les pregàries en català poden significar un acte d'afirmació catalana per part de la minoria autòctona, però també pot ser un «tràgala» que tanqui tota possibilitat futura d'integració. Escoltar mitja hora de català a la setmana no significa cap mena d'aprenentatge real de la nostra llengua i, en canvi, pot barrar el pas a les autèntiques solucions del problema que són el català a l'escola, la ràdio i la TV. catalanes i el català al carrer.

De fet, en els nostres ambients, podem constatar com un fet indiscutible que, d'ençà que s'han pogut anar introduint a l'escola les classes de català, l'acceptació i l'exigència de tenir-ne ha estat molt general. Tenim còpia d'una instància demanant el català a l'escola, signada i segellada, l'any 1977, per tota mena d'associacions de veïns, de clubs de futbol, de penyes flamenques, etc. Està clar, i seria injust silenciar-ho, que en això també hi ha contribuït en gran manera l'actuació d'un partit polític d'esquerres, majoritari en el nostre barri, que ha tingut molt clara la necessitat de catalanitzar els immigrants, sempre a partir de la seva situació concreta actual i tenint-la molt en compte. Quan descobrim a cada moment símptomes malaltissos d'una autèntica fòbia anticomunista, es fa necessari retre homenatge a tants militants extremenys i andalusos que has vist discutint amb els seus companys a favor de la catalanitat. Considero massa superficials i inútilment irritants les crítiques parlamentàries del Guti, però tampoc no accepto l'apropiació del terme nacionalista, com si fos una glòria exclusiva dels altres.

Proclameu finalment la necessitat de col·laborar tots a la necessària catalanització dels immigrants, però recordem que els instruments veritablement apropiats per aconseguir-ho són el català a l'escola, a la ràdio, a la TV, al carrer, i sobretot, al cor.

LES MONGES, UN INSTRUMENT DE CASTELLANITZACIÓ ?

MONTSERRAT ALBÓ

Tota la vida m'ha preocupat una qüestió: les persones més assenyades, santes i generoses, et poden sortir amb un ciri trencat quan menys t'ho esperes.

Potser un dels casos més característics és el del famós Fra Bartolomé de las Casas, arquebisbe de Chiapas, a l'Amèrica del s. XVI, el protector i defensor dels drets dels indis explotats. En un moment determinat, va donar per bo —com la majoria de teòlegs del seu temps— el comerç d'esclaus negres. És clar que després va canviar de parer i se'n va retractar! Un cas per l'estil, encara que una mica diferent, és el de les monges a Catalunya: Vet aquí unes dones cristianes generoses i servicials que, per amor de Déu han fet i fan coses que ningú no fa ni per tot l'or del món i que, tanmateix, mai no han acabat d'entendre —llevat d'honroses excepcions— la problemàtica del poble català.

D'entrada, i abans de tirar endavant, voldria aclarir que aquestes ratlles no són cap estudi sociològic. A Catalunya les monges es compten per milers. Només a la diòcesi de Barcelona, entre ordes, congregacions, instituts i peculiars associacions pies, tenim dues-centes setanta-vuit famílies religioses femenines. Una d'aquestes famílies, les filles de la Caritat, són nou-centes cinquanta religioses a la província catalana... (cal dir que són les més nombroses).

De totes elles, només en dec haver conegut un cinc per cent tirant llarg. Per tant, potser hi ha gent que té altres records i experiències que no lliguen amb els meus. Que quedi clar, doncs, que és una hipòtesi de treball que es pot completar i matisar molt.

Una història que ve de lluny

Molt abans de la nostra guerra civil, en les ambients més populars, la gent et parlava amb tota naturalitat de les *hermanas* i *hermanitas*: —«Saps? Han portat l'avi Ton a les *hermanitas*». —«A

quin col·legi va la teva nena, a les *hermanas* o a la Nacional?» O bé es comentava que a l'*hermana* Rosa l'havien feta *madre*... I no era pas en el sentit lerrouxia, perquè la gent no identificava *madre* amb mare, ni *hermana* amb germana. Tenia tot un altre sentit: —«Diu que l'Assumpció de cal Baster s'ha fet *hermana*»...

Sor, madre, hermana eren paraules equivalents a dona consagrada a Déu, és a dir, monja, per als qui no estan per distincions canòniques. L'única diferència, dintre d'un ordre, era jeràrquica: *padres i madres*, contraposat a *hermanos, sors i hermanas*.

Però no eren només les monges. Recordo que la meua àvia, que era ben catalana, resava el trisagi en castellà, perquè no el sabia d'altra manera, i l'*Acordaos* i altres oracions d'aquest estil. En general, a primers de segle, la pietat tradicional i moltes oracions estereotipades devien ser encara força castellaneres, com l'ambient cultural.

L'aparició del Foment de Pietat Catalana (1916) devia voler dir que calia fomentar la pietat catalana, i que per això s'havien d'editar llibres piadosos en la llengua del poble: la «Guia del Cristià» devia ser una mena de revolució, com ho havien estat els escrits del bisbe Torras i el Pare Claret i el Congrés Litúrgic de l'any 1915 a Montserrat.

I malgrat aquests esforços, la *gente bien* i els col·legis de categoria continuaven considerant el castellà com a única llengua de cultura, i per tant adient a l'ensenyament.

Les monges d'ensenyança a la postguerra

Una nova ofensiva es desferma després de la guerra civil. Les monges d'ensenyança es van posar a castellanitzar-nos amb tota l'afició. Si protestàvem o se'ns escapaven paraules catalanes, sortien invariablement uns quants «principis» que elles, ben segur, es creien de dalt a baix:

1. *Heu de parlar castellà pel vostre bé.* És la llengua oficial. El català no us servirà de res fora del nivell familiar.

Això, per altra banda, flotava en l'ambient. L'eufòria anticatalana del nacionalcatolicisme era un fet. A més, hi havia els bisbes castellans, la «falange», l'«Acción Católica Española», amb els seus himnes, consignes i revistes... De manera que, considerant la situació, les monges tenien la seva raó quan deien que havíem d'aprendre el castellà pel nostre bé, si volíem aprovar els exàmens,

estudiar i fer oposicions i no quedar-nos marginades de la societat que ens envoltava.

2. Quan ja vam saber parlar castellà i érem ben bilingües i diglòssiques —per tant, el nostre bé ja estava assegurat— encara hi havia més raons per no parlar la nostra llengua. Com que sempre hi havia monges i nenes castellanques que no entenien el català, resultava que expressar-se en un idioma no conegut per tothom era una gran *falta d'educació* i fins i tot *de caritat*.

El sillogisme estava tan ben travat, que no hi havia alternativa: a) tothom entén i parla el castellà; b) algú no entén el català; c) per tant, dues conclusions: parlar català és altament ofensiu per als qui no l'entenen; b) no costa gens parlar sempre el castellà, i així ho entén tothom.

Com que les monges eren bones i abnegades, i ens ensenyaven moltes coses útils, acceptàvem aquesta explicació que —si més no— ens resultava més pràctica per no haver de repetir sempre les coses dues vegades. Aquest raonament és el que ha perdurat més al llarg del temps, i fins gairebé als nostres dies tots som testimonis que classes i conferències començades en català s'han hagut de continuar en castellà, perquè s'aixecava algú dient que no entenia el català, i aquest algú tenia més força moral que les altres cent persones. Recordem l'incident d'aquesta primavera passada a la Facultat de Ciències de la Informació de Bellaterra.

A més, per allò de *si con el amor no bastare*, i sempre pel nostre bé, ens posaven mala nota de conducta *por hablar el catalán*.

3. Alguna monja que veia com ens costava això, ens havia arribat a dir que ho acceptéssim com un sacrifici en reparació dels molts disbarats que havien fet els *rojo-separatistas*.

Això tampoc no era cap exclusiva de les monges. Molta gent identificava català-republicà, menja-capellans i crema-convents (sobretot els qui venien de l'Espanya «nacional»). A nivell d'Església, quanta gent va quedar marginada simplement per ser catalanista! En alguns convents hi havia monges que havien «entrat» amb els nacionals i monges que s'havien quedat aquí durant la guerra, i s'hi endevinava el drama dels vencedors i els vençuts. Una vegada més, catalanisme i laïcisme s'oposava a cristianisme i espanyolisme. Tots recordem el famós: *hable en cristiano!*

4. També ens deien que la *llengua no és més que un vehicle* per expressar les idees, i que canviar de vehicle no era cap drama mentre arribéssim al nostre destí. Que com més llengües sabéssim,

més eines tindríem per entendre'ns amb tota mena de gent d'arreu del món.

La teoria no era pas dolenta. Llàstima que *la nostra* eina, precisament, l'haguéssim hagut de desar abans de saber-la fer servir del tot. Molta gent només sabia la llengua materna parlada, però no va passar a la fase de llegir-la i escriure-la, perquè aquest aprenentatge el va haver de fer amb la segona llengua, imposada, per més obligar-vos... És clar que, en aquell temps, no es devia saber tanta pedagogia com ara, almenys a la resta de l'estat espanyol.

5. Finalment, hi havia les monges que no perdien el temps donant raons i simplement deien: *En castellano!* (sense dir «si us plau» al darrera) o bé: *No quiero oír ni una palabra más en catalán!* i muts i a la gàbia.

Encara més coses anòmales

Per no fer-nos mala sang —o per acabar-nos-en de fer, segons com ens ho mirem— el fenomen no era únic. A la postguerra també ens van venir a evangelitzar les famoses monges alemanyes que gaudien d'un gran prestigi i es van posar molt de moda, i de passada ensenyaven la llengua llur a les nenes. I cap als anys vint va haver-hi una invasió de monges franceses que ensenyaven *politesses* a les noies, i les feien parlar i resar en francès, segurament també pel seu bé, per allò de *enseñar deleitando* o *evangelizar politizando y culturalizando*.

La cosa més divertida és que, cap als anys seixanta, encara es podien sentir unes monges ben catalanes resant a la seva capella i dient: *par ma faute, par ma faute, par ma très grande faute* per respecte i fidelitat a la seva fundadora francesa, però amb un accent català d'allò més escaient.

I no sols va ser un fenomen escolar. A les clíniques i als hospitals també les *hermanas* eren castellanes i consolaven els vellets i malalts en castellà, les monges mendicants passaven per les cases demanant *una limosnita por amor de Dios*, i fins i tot algunes monges contemplatives de clausura resaven en la llengua de santa Teresa i sant Isidre.

I encara pasava una altra cosa estranya, que passa avui també. Hi ha monges que han anat a missions, molt fermes i decidides. Han estat a l'Àfrica i a l'Àsia i s'han esforçat per encarnar-s'hi, aprenent llengües indígenes difícilíssimes. I quan tornen, si les destinen a Catalunya, no són capaces d'aprendre el català. En-

cara porten aquell convenciment a dins: *Estamos en España, y todo el mundo tiene obligación de entender el español.*

L'altre dia, parlava amb una monja velleta catalana. Deia que al seu convent hi havia moltes monges catalanes, i que entre elles, sempre que podien, parlaven català. Però, com que la superiora era castellana, la llengua oficial de la casa era el castellà. I quan ella li deia: «Però si les nostres constitucions diuen que hem de parlar la llengua del país a on anem!...», la superiora li responia: *Pero nosotras estamos en España!*

Les monges catalanes

De fet, Catalunya no ha estat mai una terra massa fecunda en monges. Certament que hi ha hagut fundacions catalanes, però al cap d'un parell de generacions ja estan plenes de monges no catalanes, sobretot si surten a fundar fora de Catalunya.

A la postguerra, però, hi va haver —per les causes que sigui i que ara no és el moment d'escatir— una florida de vocacions notable. Moltes noies es van fer monges i es van repartir entre els centenars de famílies religioses femenines que hi ha per aquí. Les que no van triar congregacions catalanes, com les Carmelites de la Caritat, les Benedictines o les de la Divina Pastora, per exemple, van haver d'anar a fer el noviciat a Madrid, a Saragossa o a Navarra, i una de les ascètiques més freqüents era la renúncia a la pròpia llengua. Fins i tot en les relacions familiars les cartes havien de ser en castellà, perquè com que hi havia control de correspondència, les havia d'entendre l'encarregada.

Arja ja no es tractava d'aprendre una llengua útil pel propi bé, o de ser educat i caritatiu, sinó de desarrelar-se i estar disposat a anar allà on calgués, oblidant el nom, la terra... Era la mística del salm 44: «Escolta filla i mira: Oblida el teu poble i la casa del teu pare, perquè el Rei s'ha enamorat de la teva bellesa...»

I la noia, sense pensar-s'ho, s'anava creant una mentalitat neutra: intentava no posar arrels enlloc, aprenia i s'acostumava a resar i a expressar-se amb una llengua que no era la seva, la qual cosa no passava, però, a les noies de parla castellana, perquè, certament, la monja no té pàtria ni família, és germana i mare universal, però sense voler es deixa portar per la llei del més fort, com tots els fills de Déu, i d'home i dona.

Per tant, les monges catalanes que anaven a raure en una comunitat castellana, tenien dues opcions: o no fer-se problema de la castellanització i anar per feina, o viure angoixades per les se-

ves dues infidelitats: no ser generoses i no saber fer ofrena a Déu de la seva identitat nacional, no ser prou valentes per sacrificar la seva llengua i la seva catalanitat a l'altar de l'obediència als superiors.

I encara va passar una altra cosa curiosa. Quan les monges, fidels als signes del temps, es van llançar a treballar als suburbis, enmig dels immigrants, fins i tot les més catalanes del gremi es van adaptar joiosament a l'ambient obrer i marginat, tot intentant d'encarnar-se en l'esperit andalús i murcià més que no pas provar d'integrar-los a la seva nova terra, que és la nostra.

Perquè una cosa és tenir l'esperit d'ocupant o vencedor, una altra és sentir-se vençut i ocupat, i una altra és voler-se fer tot a tots —com deia sant Pau— per guanyar-los tots per a Crist.

Catalunya es desvetlla

I, tot d'una, comença a canviar el context socio-polític: «La ginsteta floreix, i arreu els camps són vermells de roselles», la nova cançó, el Congrés de Cultura Catalana, català a l'escola, català llengua oficial, volem l'Estatut!, en català, si us plau, etc. (Bé, ja sabem que no ha estat ben bé tot d'una: «si sabéssiu com l'alba ens ha trigat!»).

El cas és que la nostra actitud de fons canvia radicalment, i la de les monges també. Ja no estem tan segurs que això de parlar castellà fos pel nostre bé, i, en canvi, constatem esmaperduts que hi ha molt poca gent que sàpiga parlar bé el català. El català de Barcelona, sobretot, està més contaminat que la seva atmosfera, que ja és dir!

A Catalunya hi ha ambient. Els catalans ens sentim eufòrics, i amb l'obligació moral de recuperar el temps perdut. La demanda de mestres en català va en augment. Fins i tot «El Corte Inglés» es decideix a usar el català per vendre més. Les monges catalanes que s'havien sentit marginades o callaven dòcilment s'han revestit de valor i defensen els seus drets. Les no catalanes comencen a entendre que això del català és una cosa més fonda i seriosa del que s'havien pensat fins ara...

Això, només per la gent que treballa i viu a Catalunya. A l'estat espanyol encara no hi ha arribat la llum; ni a la CONFER. Però aquí ja s'ha constituït la «Unió de religiosos de Catalunya», i les monges hi tenen un paper important. (Pel cap baix, igual que al Parlament de Catalunya, on una dona també és la Vice-president

primera... i més encara, perquè la secretària i unes quantes vocals també són monges).

Tot plegat ens obre el cor a l'esperança, perquè tot això ja és irreversible.

Conclusions?

Els problemes són més socio-polítics que no pas voluntaristes. Les monges són persones manades i fan cas de les ordres de la Jerarquia i dels seus propis consellers.

Diu que les monges són set vegades dones en el sentit pejoratiu de la paraula. L'alliberament de la dona, doncs, serà també l'alliberament de la monja.

Moltes monges no havien entès mai aquest problema perquè ningú no els havia fomentat l'esperit crític, sinó només la docilitat i l'obediència. Moltes altres no tenien prou capacitat ni interès per plantejar-se'l (recordem alguns sistemes de «captar vocacions» per aquests móns de Déu...).

Per tant, les monges *també* van ser agents de castellanització, perquè eren majoria les castellanes i les descatalanitzades. Però no van ser les úniques ni les més responsables. Ho van ser més els bisbes i tota l'Església oficial de la postguerra.

ESTUDIS

DE LA INSOLIDARITAT CENTRALISTA A LA SOLIDARITAT AUTONÒMICA

ANTONI M. ORIOL

INTRODUCCIÓ

Em proposo reflexionar ètico-cristianament sobre l'actual moment de transició de l'Estat espanyol vers una configuració autonòmica. El meu intent darrer, però, depassa el nivell moral per a arribar a l'actitud pastoral. D'ací que l'Església sigui la protagonista implícita i explícita d'aquesta meditació.

Es tracta d'una aportació entre d'altres: tinc consciència dels meus límits i del dret d'opinió, que engloba el dret al desacord, del meu proïsme. Aquestes ratlles valdran allò que valguin les raons en què recolzen; i no més.

Aprofundiré en primer lloc l'aspecte ètic (I i II part) per a passar després a l'aspecte pastoral (III part). Abans d'entrar en matèria penso que no serà gens sobrer una precisió sobre el meu enfocament. Precisió que se centra sobre el concepte d'Església

en joc ací i sobre alguns estats d'esperit que mostren reticència o bé resistència, des de la bona fe, a un planteig i unes conseqüències que comporten un cert trontoll dels fonaments.

Sobre el concepte d'Església

Entenc per Església, des d'un punt de vista sociològic i anant de més a menys, els batejats i prou, els batejats creients, els batejats practicants i els batejats conseqüents. Aplicant aquesta gradació a Catalunya i Espanya, veiem que la quasi totalitat dels trenta sis milions d'habitants de l'Estat pertanyen al primer grup i que minven bastant el segon, molt el tercer i enormement el quart.

Sorgeix espontàniament una pregunta: pot i ha d'influir l'Església en els camps polític, cultural i econòmic? La resposta és òbvia per als qui coneixen la finalitat de l'Església: Sí, des de la fe i la caritat (amor, que inclou la justícia). Car la seva missió és respondre salvíficament al pla de Déu, el qual consisteix que tota la realitat creada —en Crist, fonament i terme de l'univers— es conformi a la seva voluntat. Ara bé, la realitat total inclou les distintes dimensions de la vida humana, entre les quals les suares esmentades s'hi compten evidentment.

Se'n deriva fàcilment una nova interrogació: ¿com pot i ha d'influir l'Església en els camps enumerats? La resposta demana una distinció. Des del servei dels pastors, palesant els principis cristians sobre les realitats temporals i oferint l'ajut no solament espiritual, sinó també moral que flueix de la vivència trinitària que li és pròpia, ella que és el cos i l'esposa del Crist. Des de la vocació dels seglars —i cal tenir present que ells sumen més del noranta nou per cent dels fidels—, cercant el regnat de Déu precisament en el bell cor de les realitats humanes i mundanes.

De fet, la jerarquia a Catalunya i Espanya sol oferir periòdicament documents d'orientació en matèria política, cultural, social i econòmica. I de fet, també, són milions els ciutadans que tenen en compte, a l'hora de votar, en major o menor grau, almenys alguns criteris cristians recordats per la jerarquia, i no pas de petita importància.

Però, darrera pregunta, ¿què pot fer concretament l'Església catòlica a Espanya i Catalunya en aquest camp de les autonomies

i de la solidaritat dels pobles? Probablement, molt més del que bastant gent es pensa. Perquè si des d'ella, clergat i laïcat, hom insisteix correctament i enèrgica, amb la doctrina i la vida, sobre —i recordem tan sols alguns punts— els drets dels pobles, la diferència entre vida nacional i estructura estatal, la plural riquesa de l'autèntica unitat humana, la iniquitat dels estatismes absorbents, les exigències del principi de subsidiaritat, els deures del treball i del capital, la promoció de la justícia, els límits i les condicions de la violència, etc., milions de fidels podran apropar-se amb un coneixement de causa cada vegada més lúcid des de l'angle ètico-cristià a les urnes que decideixen els governs i milers de creients podran plantejar-se amb esperit creixent de servei l'assumpció de tasques que promouen i garanteixen els drets de les persones i dels grups.

Hom pot afegir a tot això la importància d'una conscienciació que dugui vers la vivència convençuda que l'Església catòlica es deu talment a tots i cada un dels pobles i de les cultures, que només encarnant-se plenament en ells i elles realitza el seu propi ésser i aconsegueix la seva pròpia missió.

Per aquestes raons, entre d'altres, el planteig de l'acció de l'Església en aquest tema —com, generalitzant, en el camp global d'allò ètic i polític— és rellevant per a la vida cívica a Catalunya i a tot Espanya. Per altra banda, si els principis cristians no assoleixen d'amarar la conducta ciutadana dels fidels pels camins de la llibertat, una bona part del missatge de Jesús resta reduïda a la condició estèril de la semença que cau a la vora del camí.

Sobre algunes reticències

Des d'una zona que no comprèn l'autonomia, però que s'esforça a capir-la amb bona voluntat, es parla avui dels «pros» i «contres» del procés d'autonomització. En parlar dels «pros», hom se situa honestament en una posició d'esperit que admet un sentit positiu en la nova estructura de l'Estat. En parlar dels «contres», hom pretén de ser objectiu, imparcial. Penso, però, que, en aquest segon cas, el llenguatge esdevé, com a mínim, ambigu, car tot fet humà pot tenir «contres» —i des d'aquest enfocament ningú no en discutirà el planteig—; no gensmenys també, és veritat que un condicionament centralista a ultrança pot trobar-se a l'arrel d'una actitud prejudicial de bona fe que veu dades negatives en el sol fet de la pèrdua de la «conditio possidentis», val a dir, de la situació de predomini, considerada normal.

Alguns d'entre els qui comencen però no acaben d'entendre les autonomies diuen també, en pla de concessió dialogant, que l'autonomització presenta «avantatges indubtables». Atenent-me als distints significats de la paraula «avantatge» (vegeu el diccionari de la llengua espanyola), penso que els pobles que entren en el procés de l'autonomització no en reporten cap mena de superioritat respecte als altres, sinó que passen a gaudir d'una part dels drets de què es trobaven privats. No reben un sou sobreafegit al que és comú, sinó que comencen a cobrar allò que els correspon, i, ben cert, la quantitat resta sovint més petita que la d'altres, si és que cal establir comparacions. No perceben cap mena de guany anticipat per a compensar una habilitat, sinó que comencen —per fi!— a participar d'alguna manera en la vida política. Ni obtenen tampoc una condició de favor, en el sentit d'una preferència indeguda, sinó que inicien camí en l'exercici d'un dret, el d'autogovern, que els és intrínsec, per tal com tot grup humà que gaudeix d'entitat, de consciència i de voluntat de poble té facultat d'ésser i de ben ésser, tenint sempre en compte les exigències del bé comú particular i universal.

Si, doncs, hom desitja parlar «d'avantatges», penso que és adient dir que la superioritat (indeguda), el sou (sobreafegit), el guany (arrabassat), l'excehència (dominant) i la condició de favor (arbitrària), que l'Estat centralista i absorbent fins al moment detenta, comencen parcialment a cessar i, en la mesura que això s'esdevé, ni els avantatjats adquireixen cap mena d'avantatge, sinó que van passant a recuperar la seva dignitat, ni l'avantatjat entra en desavantatge, sinó que es torna a posar simplement i justa en el lloc que li pertoca.

Sobre algunes resistències

Insistent en els «contres», hi ha qui constata que en alguns indrets i llocs es produeixen «descontentaments» i fins i tot «estats d'ànim reactius i insolidaris».

Quant als «descontentaments», opino que el fet que els pobles d'Espanya comencin a recuperar certs drets d'autogovern hauria de produir objectivament un goig profund. En primer lloc, als pobles que mostren reticències, per tal com es tracta d'un valor ètic, polític i jurídic que és just, i de tornar a endegar un camí que ells, en la mesura que se sentin realment pobles, podran també fresar, fent l'esforç adequat; perquè, ¿quin poble conscient d'ell mateix i amb sentiment de la pròpia dignitat no vol ser responsable

del seu propi destí? En segon lloc, a tot Espanya, ja que el bé dels pobles que la componen és el seu propi bé. En tercer lloc, a tots els ciutadans del país, en constatar que milions d'entre ells comencen a gaudir parcialment d'uns drets i llibertats que els havien estat arrabassats.

Si, doncs, en algunes zones de l'Estat, en algunes interpretacions ideològiques, en alguns ciutadans es dona un profund «descontentament», considero que allò que hauria d'ésser objecte d'examen no és pas el goig del qui es recupera, sinó el dolor del qui s'entristeix.

Si passem als estats d'ànim, penso que els «reactius» mereixen una anàlisi anàloga a aquella que acabem de fer respecte als qui mostren descontentament; d'ací que ens estalviem d'allargar-nos en la matèria.

I els «insolidaris», que són encara més greus, conviden a recordar que ni és solidaritat allò que, per ser efecte del domini impositiu o de l'absorbiment egoista, es tradueix en una força que nega el dret; ni és insolidaritat la iniciació d'un procés, per altra banda molt laboriós, de reobtenció de la pròpia dignitat i de la pròpia llibertat. El dilema «o bé m'imposo damunt teu o bé m'insolidaritzo de tu» no es pot legitimar des de cap punt de vista en totes aquelles persones, físiques o morals, que són conscients de llur igualtat i gaudeixen d'autèntica maduresa.

Aquestes consideracions preambulars adquiriran una lluminositat ulterior si passem a analitzar la insolidaritat centralista des del triple punt de vista polític, econòmic i cultural. Però amb això entrem de ple en la primera part del nostre treball.

I. LA INSOLIDARITAT CENTRALISTA

A. Factors d'insolidaritat política

Em proposo, en aquesta secció i en les dues que seguiran, de contribuir a palesar raonadament alguns factors d'insolidaritat centralista que considero determinants en la problemàtica que ens entreté. Començant pels del camp polític, opino que hom pot assenyalat els següents.

Ideològic

Aquest factor estriba en un concepte unívoc d'Espanya elaborat a partir i a través d'un reduccionisme implacable. Espanya és identificada substancialment amb una interpretació teòrico-pràctica concreta, basada en un dels seus pobles: interpretació que erigeix la seva llengua, les seves institucions jurídiques bàsiques, les seves empreses històriques i el seu tarannà cosmovisional en el paradigma essencial d'allò espanyol, alhora que relega a una situació merament secundària, en el millor dels casos, les llengües, institucions, empreses, tarannà dels altres pobles, els quals, malgrat això, són afirmats com l'esmentada Espanya, sense afegitó, i són obligats a una assimilació cultural d'aquesta teori-praxi, imposada com a determinant. La qual cosa, a més a més, és objecte continu de legitimació històrica, de disseny polític, d'apologia ètica i d'afirmació militar per part d'un pensament que, alhora, condemna tota altra explicació com antiespanyola i, per tant, com antipatriòtica. D'aquesta manera, ni Castella és genuïnament Castella, per hipertròfia, ni els altres pobles poden donar la seva justa mesura, per atròfia. Aquesta ideologia considera com a atemptat contra la pàtria tota estructuració de l'Estat que contempli una igualtat efectiva de drets i deures entre els diversos pobles que en l'actualitat es donen al seu si.

Sacralitzador

Es tracta d'un factor que prové, per una banda, d'una hermenèutica del catolicisme que insisteix a atribuir a l'anomenada «Espanya catòlica», d'una manera gairebé eutiquianament confusa, atribucions i funcions polítiques i eclesials; amb la qual cosa Espanya esdevé subjecte d'accions culturals, morals, missioneres, pastorals, etc, que només corresponen a l'Església. Espanya, posem per cas, i no l'Església a Espanya, es compromet religiosament amb Sant Jaume, ha de legislar canònicament en les seves institucions, ha de prosseguir el seu tarannà evangelitzador, etc.; i, posat el fet que l'Església catòlica és una, se'n segueix que la ideològica unitat espanyola suara descrita s'enforteix a nivell diví per la referida nota eclesial. Tot atemptat a la dita unitat és considerat lògicament com un delictes de gravetat intolerable.

Per altre cantó, i pel que fa als plans que, malgrat això, emergeixen encara com a diversos, les lleis de la simetria s'imposen d'una manera tan forta que els valors respectius esdevenen funció mútua. Se'n deriva, per exemple, el fet que el pas a un Estat d'autonomies es transforma automàticament en una gambada perillosa no solament per a la unitat d'Espanya, sinó també per a la de l'Església espanyola.

Conceptual

Em refereixo a la confusió dels conceptes d'Estat i Nació, la qual fa revertir la riquesa de la vida nacional a una concreta organització del poder que en lloc de servir-la com li pertoca, acaba absorbint-la impositivament a l'hora de la veritat. D'aquesta manera, qualsevol oposició a l'estructura de l'Estat es considera com una oposició a la vida nacional, amb gran avantatge per a l'esmentat poder. Si hom hi afegeix encara el fet d'una infraestructura nacional problemàtica —com la que es dona als Estats plurinacionals en els quals pobles i cultures diversos s'aglutinen entorn d'un determinat poble i d'una determinada cultura que, no com a tal poble, sinó com a ideologitzat (tal com hem descrit), els domina per la via de l'heteroempetiment i de l'autoexcès—, aquella confusió esdevé pèssima i produeix un desgast de ciutadania i d'eticitat que no solament és sàdic, sinó també deshumanitzador. Aquesta situació de sofriment social és inversament proporcional a la pseudosatisfacció política que frueixen els qui detenten aquell poder autoritari que la produeix.

Classista

En aquest cas es tracta de la confusió entre Estat i Classe social, confusió que, a l'era moderna i pel que fa al Continent, té l'origen en la Revolució francesa, com a reacció enfront de l'antic règim estamental, per descomptat injust. Per boca dels seus propis ideòlegs i portaveus el tercer estat o estat general es proclama, sense cap altre afegitó, la nació francesa, enfront de l'estament noble que és denunciat com a acaparador de tots els avantatges cívics i escàpol de qualsevol aportació que tingui un interès positiu per a la comunitat. Doncs bé, aquesta estructura social no tolera al seu si cap cos intermediari: l'homogeneïtat esdevé la seva condició d'existència. L'individu, mitjançant una espècie de vot de ciutadania, se submergeix dins el tot social d'una manera directa i total. Aquest tot social explicitarà la seva voluntat general en i per mitjà d'una cultura i una llengua úniques, una compartimentació departamental homogènia, uns usos idèntics, sense cap altra mena de varietats que les que poden ser bonament adscrites al folklore (el qual, vet aquí, és tanmateix pintoresc). No és debades recordar l'influx que aquestes idees allisadores han tingut en les constitucions i lleis de l'Estat espanyol durant els segles passat i actual.

Dictatorial

Aquest factor corona d'alguna manera els anteriors. Es tracta

de la insolidaritat portada als extrems de l'exasperació uniformista, obtinguda «manu militari». Aquesta ideologia desconeix el dolor de la mediació. El trànsit d'un centralisme autoritari i unitari vers un pluralisme democràtic i autonòmic no es pot realitzar sense tensions pregonas, les quals, a vegades, pot semblar que voregen la frontera de la fragmentació. Amb això no excuso, evidentment, les responsabilitats dels qui, arribats al poder, es resisteixen a ser creadors, o bé, situats a l'oposició, no es resignen a ser col·laboradors. Però sí que acuso la impaciència unilateral dels qui no suporten com a conciutadans aquells que consideren anti-patriotes pel sol fet de no coincidir amb la seva valoració unívoca i absorbent d'allò espanyol, que llegeix les dificultats com a pretexts que justifiquen l'eternització de la dictadura o el seu retorn.

B. Factors d'insolidaritat econòmica

Sense cap ànim d'enumeració exhaustiva, penso que es poden adduir els següents.

Latifundista

Em refereixo a les grans zones d'Espanya on un petit nombre de propietaris de tota mena (públics i privats, grupals i individuals) detenten el domini d'una o diverses finques d'enorme extensió, la sola existència de les quals constitueix sovint un element social problemàtic de primera magnitud. Ell ha provocat una emigració de milions d'homes, dones i nens, impotents en gairebé tots els ordres i obligats per tant a cercar-se el pa en altres pobles de l'Estat (no caracteritzats, o en tot cas només mínimament, pel latifundisme), a la capital o més enllà de les fronteres; resultat que, tot sol, constitueix un argument de primera força contra una situació que s'allargassa perquè ha arribat a erigir-se (i per part de molts a considerar-se) com a intocable. Enguany, les vagues de fam i les manifestacions mostren sinistrament la persistent incapacitat d'una societat i d'un Estat (és a dir, en aquest cas, d'uns interessos creats que esdevenen predominants) per a solucionar aquest problema.

En i des d'aquestes estructures, amb tot allò que impliquen, acusar d'explotadors els pobles receptors (caracteritzats per una indústria, un comerç i, també, una agricultura que es donen en el context d'una millor distribució de la terra, la qual cosa faci-

lita una natural laboriositat) no deixa d'ésser un contrasentit, sobretot quan es fa amb una actitud d'esperit que ni tan sols no admet l'objecció ètica, no diguem ja la reforma econòmico-política. Hom pot adduir anàlogament, a les antípodes, uns raonaments de tot altre ordre pel que fa a les zones de minifundi, les quals han estat objecte d'una gran intervenció, per raons òbvies, amb vista a llur reforma per part del mateix poder que tant s'ha inhibit en les anteriors.

De Capitalitat

Apunto ara vers un factor que, malgrat la seva notorietat, molt sovint ha estat preterit, silenciats, excusat i fins i tot falsificat, segons els casos. Es tracta de la ingent concentració de riquesa que, aquests darrers decennis, s'ha produït autòritàriament a la capital de l'Estat. És cosa tanmateix ben curiosa que, quan hom ataca, com a riques i explotadores, les nacionalitats d'Euskadi i de Catalunya, posem per cas, hom sol passar per alt que la capital ha realitzat l'acumulació immensa i decisiva que suposa l'administració hegemònica de la hisenda i la seguretat social en un Estat de caire unitari i centralista; i que, ja sigui directament la llei, ja sigui la pressió indirecta (avantatges d'altra fàcilment inviables) han obligat que la gran banca, les grans empreses i les estructures bàsiques de distribució es concentrassin prevalentment al seu perímetre, amb detriment del principi de subsidiarietat en el camp econòmic. Tot això ha tingut unes repercussions negatives per a la vida dels pobles i regions de l'Estat, entre elles la mateixa Castella, tan diferent en bastants aspectes de la hipertròfia ideològica a la qual ha estat històricament sotmesa.

Burocràtic

Es tracta d'un altre cas d'insolidaritat que té també un pes considerable. El trànsit vers un Estat d'autonomies vol significar, entre altres dades, un apropament a la base que va molt més enllà d'una mera descentralització i d'una simple desconcentració. És cosa important, però, remarcar que la burocràcia, pop gegantí d'un règim centralista i absorbent, ha estat així mateix un factor d'homogeneïtzació —i no pas de solidaritat— dins l'Estat. Els diversos pobles s'han vist obligats, a fi i efecte de satisfer la major part de llurs necessitats ciutadanes, a enfrontar-se amb aquest aparat uniloqüent, els càrrecs, les funcions i la planificació del qual s'han fet sovint amb una ignorància olímpica de les més elementals exigències d'una autoadministració personalitza-

da. Si, connectant amb el que acabem de dir al paràgraf anterior, hi afegim la necessitat contínua i creixent dels trasllats a la capital, quan un afer cueja amb un mínim de vivor, la imatge de la insolidaritat adquireix nous trets de caràcter tanmateix macabre: hom no existeix si no és amb permís.

Oligàrquic

Aquest factor és complementari del classista que més amunt hem analitzat. Si llavors parlàvem de l'Estat-classe d'àmbit burgès (també es dona l'Estat-classe en l'àmbit comunista), ara ens referim a les classes altes en la mesura en què tendeixen, sobretot als vèrtexs suprems, a l'entrellaçament i la concentració econòmics. En concret, vull assenyalar el fet que una part de les classes altes ha posposat el bé econòmic, cultural i polític dels seus propis pobles en ares dels interessos crematístics, plantejant, endegant i eventualment suprimint les estructures productives en favor d'una mera rendabilitat econòmica, d'una major seguretat política i d'una més intensa fruïció grupal. I han trobat un gran ajut en l'agombolament centralista.

Hedonistic

Em refereixo a una actitud massiva de repercussions pregonas en el camp de la insolidaritat i que ha implicat, entre altres coses, un munt d'opcions tàctiques al si d'una determinada estratègia política. El tarannà consumista, directe i reflex, que s'ha imposat en la vida social com a resultat simultani de la publicitat i el deler, en funció d'una estructuració productivista de l'economia; l'onada d'oferta i demanda de plaer a gratient que l'augment de nivell econòmic, la conjuntura turística (indústria exportadora de primera magnitud) i, actualment, el diversificat món de la droga han permès; i una certa crisi de valors que la societat ha sofert en el marc d'un món amenaçat per la cursa d'armaments i neguitejat per la contaminació: han donat com a resultat un lliurament desfermat a la fruïció de l'instant que ha tingut un efecte negatiu en la solidesa de les relacions personals i ha subvertit estrats profunds de les institucions en allò que tenien de genuïnament humà i, per tant, també, de popular. Tot això crea massa en la mateixa proporció que corroeix humanitat. I el massivisme es troba en relació inversa amb l'ànima i la vida dels pobles, com va explicar magistralment, ja fa una bona colla d'anys, Pius XII, en un dels seus ràdiomissatges, en comparar els conceptes de poble i massa. Ara bé, tot això no es pot reduir, sense cometre un greu sofisma, a la causalitat del centralisme estatal

i absorbent; però també és innegable que la massa d'acumulació individualista s'adiu més amb ell que no pas amb les estructures d'harmonització que sorgeixen del respecte a les cultures i als pobles.

C. Factors d'insolidaritat cultural

El que acabem de dir convida a entrar en l'àmbit cultural i a enumerar alguns factors d'insolidaritat que el maltracten.

De la ignorància

Parlo d'aquella insolidaritat que prové d'un doble desconeixement. El primer, de caire quantitatiu, correspon al fet del pluralisme cultural. El Concili ens ha recordat que, per parlar amb exactitud, cal tractar de les cultures i no solament de la cultura. Si hom ignora o pretén d'ignorar que a Espanya hi ha diverses consciències col·lectives de poble, llengua, tradició, història, dret, tarannà social, etc., esdevé impossible, a l'hora de la veritat, una solidaritat real, posat el fet que tot el que no sigui pura identitat sorprèn, dol i ofèn. Sorprèn que hom sigui divers i en tingui consciència. Dol i ofèn que hom no sigui «u» amb aquell que l'interpel·la, entenent per ser «u» ser exactament com ell és (= com és la pròpia cultura). L'única cosa que hom arriba a comprendre —ja ho hem dit abans— és la varietat folklòrica.

El segon desconeixement és de caire qualitatiu i correspon a la intensitat cultural. Si hom ha arribat, en un moment determinat, a ensumar la diversitat quantiativa, hom no admet, tot i això, que l'altre es dediqui seriosament a aprofundir la seva pròpia cultura, a definir el seu propi projecte de vida en quelcom que, no essent cap altra cosa que la realització individual i social d'un mateix, acaba, no obstant, per ser considerat com una dèria incomprendible de molestar, declarant-se i fent-se divers. «Arribo a comprendre que sentiu estimació per la vostra cultura; però no entenc ni puc entendre (= ni vull entendre) que us dediqueu a aprofundir-la.»

Sumant ambdues vessants, la quantiativa i la qualitativa, podem dir que, des d'aquesta posició insolidària, hom es troba desproveït d'antena per copsar aquella altra afirmació conciliar que remarca que, avui, es va gestant una forma més universal de cultura, la qual, expressa i promou la unitat de la gènere humana tant més com més respecta les particularitats de les diverses cultures (vegeu GS, 54).

De la inconsciència

Es tracta d'una insolidaritat diametralment oposada a l'anterior; es dona entre un subjecte cultural i la seva pròpia cultura. Aquest fenomen, tanmateix trist, té moltes causes, entre elles les següents. En primer lloc, el desconeixement de la història del poble propi, desconeixement que prové d'una tradició familiar traïda, ignorada o bé oblidada; d'una formació escolar ideològica entorn d'aquell concepte univocista d'Espanya que més amunt hem descrit; d'una manca d'interès per les constants del país, etc. En segon lloc, el complex d'inferioritat davant la pròpia cultura, complex que arriba fins a preterir sistemàticament la llengua pròpia no ja en un acte oficial qualsevol, sinó també fins i tot social; a acceptar sense cap mena de resistència l'oficialització imperativa d'una determinada cultura omnívor; a marginalitzar totalment l'idioma propi, etc. En tercer lloc, la bona fe que no distingeix entre el contingut transmès (religiós, ètic, científic, estètic, etc.) i el continent transmissor (el mitjà d'expressió global que, incloent la llengua, abraça una munió de factors distints d'ella), la qual cosa duu a atribuir a l'instrument transmissor aliè el mateix valor que al contingut transmès, sense adonar-se que aquest no és de cap manera un patrimoni seu, etc.

Penso que no és necessari remarcar que alguns dels exemples exposats mostren clarament la connexió que aquests factors d'insolidaritat cultural tenen amb les estructures d'un Estat que sigui centralista i absorbent. Si al paràgraf anterior no he assenyalat expressament aquesta relació és perquè hom intueix immediatament que un marc de referència autoritari d'aquesta mena multiplica les facilitats per a mantenir i estendre la ignorància analitzada. Anàlogues consideracions cal fer per als factors que seguiran immediatament.

De la imposició

No es tracta de la imposició directa en el camp polític —ja l'hem analitzada—, sinó de la que es dona en el camp pastoral (i que, evidentment —ho acabo de recordar— resta envigorida quan s'exerceix en un àmbit de poder del mateix signe). Vegem-ho, tant des del punt de vista jeràrquic com des del punt de vista religiós.

Honestos amb la veritat i sense cap ànim de passar factura, ens cal evocar aquells bisbes que, nomenats per a una diòcesi de cultura diversa de la pròpia, han imposat l'ús oficial, escrit i parlat, de la seva llengua; han desconegut, si no menyspreat, la cultura del país on realitzen llur funció; han marginalitzat els preveres, els religiosos i els seglars que han comès el pecat «antiunitari» de

ser fidels al seu propi poble; han fomentat illots despectius i agressius a partir de llur pròpia cultura (amistats, institucions, relacions, etc.); han cooperat ostensiblement amb unes autoritats sobrepasades al país; han obligat a una formació seminarística sistemàticament desconeixedora de les arrels culturals dels formands, etc. Hom hi ha d'afegir, a vegades, bisbes de la pròpia terra que han consentit, obrant o callant, en aquest emmotllament transcultural i al disseny polític que el sostenia.

I ens cal recordar també aquelles congregacions religioses que han organitzat la seva vida institucional a partir de divisions provincials, cases de formació, adjudicació de destins que no han tingut en compte les exigències més elementals de la justícia, posat el fet del pluralisme dels pobles i cultures d'Espanya; i que s'han transformat en instruments d'homogeneïtzació al servei de l'imperialisme monocultural que ens ocupa. La qual cosa s'ha traduït, per una banda, en una organització de la vida interna que ha arribat a prohibir, fins i tot amb el càstig, tota expressió cultural que no fos l'oficial, amb una dèria especial contra l'ús de l'idioma propi; i, per un altra, en una institucionalització de l'ensenyament que s'ha convertit, de manera anàloga, en un agent precios, fidel (i, a més a més, pel que fa a la feina, gratuït) de la imposició cultural legislada des del poder i compartida cordialment per bastants superiors, professors i mestres. No tot ha estat així, sortosament; i sorgeixen en la memòria noms concrets de congregacions que han estat tan fidels a la terra com han pogut; però sí que ha estat així a molts llocs i durant molt de temps —massa!—: dissortadament, encara podem apellar a experiències negatives, en algunes cases i col·legis, en ple 1980. Des de l'Església, aquest factor ha tingut importància en la creació i eixamplament de la insolidaritat entre els pobles d'Espanya, car no hi ha una insolidaritat major que aquella que suprimeix l'adversari.

De la comunicació

Em ceneixo ara als mitjans de comunicació social. A l'era de la socialització, aquests mitjans han adquirit un gran pes en la configuració de la mentalitat comuna, amb primacia dels audiovisuals sobre els auditis i d'aquests sobre els de sola lectura. En intervenir l'Estat de manera directa i decisiva en els dos primers i de manera indirecta en els tercers, no és d'estranyar que hagin esdevingut uns instruments privilegiats al servei de la ideologia en el poder.

Situats ja en la democràcia i cenyint-nos als audiovisuals i auditis, mentre es mantingui com a determinant en la pràctica

aquella interpretació ideològica de la realitat espanyola de la qual parlem, no solament subsistiran uns mitjans eficaços d'insolidaritat, sinó que augmentaran contínuament, per causa de l'efecte multiplicador amb què impacten les noves generacions, les quals consoliden en una llengua determinada i en uns motlles culturals concrets; i per la distanciació creixent que aital cosa representa respecte a les llengües i cultures dels altres pobles, l'ús públic i la vivència minoritaris de les quals duu a poc a poc no solament vers la marginació, sinó també vers un afebliment cada vegada més accelerat. D'ací que —tant si se sap com si s'ignora— hom coopera així a un genocidi cultural, que és la insolidaritat pitjor de totes.

Mentrestant, el mateixos expoliats contribueixen econòmicament, mitjançant el pagament d'impostos, a l'extinció de llur pròpia personalitat.

II. LA DIGNITAT AUTONÒMICA

Passem ara a l'altra cara de la medalla de la nostra al·legació ètica. Es tracta d'una certa represa «ad hominem» de l'argumentació ja feta, amb vista no ja a conèixer els punts negatius de la insolidaritat centralista, sino a conscienciar-se de la pròpia dignitat nacional i popular.

Acabem d'assenyalar alguns factors d'insolidaritat que provenen de distints orígens, però sobretot d'una estructura de l'Estat que és endegada ideològicament amb un grau tal d'univocitat que la incapacita per a servir d'una manera objectiva els distints pobles que engloba.

Tanmateix és fàcil i comprensible que sorgeixin diverses objeccions quan aquests arguments són llegits des de la mentalitat d'un tercer que, fins i tot ben predisposat a sopesar raons, no s'adona que, de fet, es troba situat en una plataforma de suposada bipolaritat, des de la qual s'avé a escoltar benèvolament «les dues parts».

Penso senzillament que això és impossible. Per la simple causa que «l'altra part» no existeix encara amb plenitud suficient. Tan sols comença a existir de nou. No és poca cosa, certament; però no n'hi ha prou, si hom desitja, com és de justícia, establir un diàleg en pla de veritable igualtat.

Seguint l'ordre de les raons adduïdes, crec que hi ha peu més que suficient per a fer, entre altres, les interrogacions següents.

Interrogacions en el pla polític

Entre un Estat de trajectòria centralista secular i unes configuracions autonòmiques que d'ell depenen tan decisivament, ¿no és just recordar que la mera inèrcia empeny la balança cap a un cantó?

Enfront de l'uniformisme sacralitzador que la llegeix com a pretensió separatista i com a mal del mateix que la reivindica, ¿no cal adreçar ètico-cristianament l'aspiració d'autogovern d'uns pobles i unes cultures que tenen consciència i voluntat de ser?

Davant d'una ideologia Estat-Nació que tendeix a perpetuar unes estructures monistes i absorbents, ¿no ens cal a tots urgir l'obertura plurinacional d'un Estat respectuós i servidor del bé dels pobles?

La pretensió de perpetuar una situació que no tolera cap mediació entre el poder i els individus massificats, ¿no convida a estimular la plural riquesa d'uns pobles i cultures que poden i volen cooperar a un bé comú atent a respectar, promoure i garantir tots els drets?

Enfront d'enyorances i urgències de retorn a l'unitarisme dictatorial, ¿no esdevé més necessari que mai prosseguir la marxa pels camins de la ciutadania democràtica i de la cooperació dels pobles?

Una convençuda consciència de la dignitat autonòmica no en té prou amb conèixer i desmuntar les posicions del centralisme insolidari, sinó que ha d'afirmar en pla d'alternativa i, més encara, de ferma tesi els drets de la vida enfront de la inèrcia, de la pluralitat i laïcitat de l'Estat (no del laïcisme) enfront de l'uniformisme sacralitzador, de les nacions i cultures enfront de l'estatisme absorbent, dels pobles enfront de la massa i de la democràcia oberta als ciutadans i llurs comunitats enfront de la dictadura.

Certament, resta dempeus una dificultat seriosa: la lluita armada en favor de l'independentisme marxista-leninista a Euskadi. Cal dir amb serenor i sense perill d'«apologia del terrorisme» que fins i tot aquest fenomen ha d'enfocar-se a la llum d'una perspectiva històrica que obliga a recordar i reconèixer la contraposició ja més que secular de l'Estat centralista amb el País Basc. Opino també que cal localitzar el fenomen concret de la lluita armada,

juntament amb el seu suport popular, i distingir-los clarament de la voluntat majoritària d'un poble que ha donat testimoni a les urnes que el seu vot predominant s'adreça pels camins del diàleg i del pacte.

Interrogacions en el pla econòmic

Prosseguint el diàleg, crec que es poden fer noves i correlacionades preguntes.

El latifundi és molt minoritari a Catalunya, és inexistent a Euskadi i cedeix el lloc al minifundi a Galiza. Poso tres exemples de pobles peninsulars exempts globalment d'aquella lacra. Un replanteig profund de la propietat terrícola a Espanya que afectés tots aquells a qui correspon —Estat, municipis, societats, entitats, Església, noblesa, individus, etc.— ¿no esdevindria, de fet i de dret, un veritable camí de retrobament entre els pobles?; ¿no permetria canalitzar moltes energies en èxode físic o en heteroacusació moral vers unes genuïnes plataformes d'igualtat i, per tant, de solidaritat segons justícia? (*Mutatis mutandis*, hom pot formular qüestions anàlogues respecte al minifundi).

Una transformació de la capital en cruïlla real dels pobles d'Espanya, reflectida en l'estructuració dels òrgans, en la distribució dels càrrecs del poder i fins i tot en un determinat planteig de la ciutat, ¿no esdevindria un factor importantíssim de solidaritat?

¿Quin perill representarien uns governs autonòmics que, per camins variats, per descomptat no excloents, pactessin a tenor de les exigències d'un bé comú objectiu, estudiat i decidit conjuntament per tots els afectats?

Un veritable replanteig burocràtic, endegat a tota la geografia espanyola a fur i a mesura d'unes autonomies profundes, ¿no esdevindria un bé de primer ordre per a tots els pobles de l'Estat? Si hom el fes com cal, atenent les exigències de l'arrelament i de l'obertura, ¿no esdevindria així mateix una font de solidaritat?

Suposada una economia de mercat, el fet que, a través d'una institucionalització autonòmica i solidària del País, treball i capital pactessin tenint en compte els diversos nivells del benestar general, a partir del deure laboral de tothom i respectant les exigències del principi de subsidiarietat, ¿no comportaria una efectivitat notable amb vista a la justícia en la llibertat?

Pel que fa a la ruptura hedonística, amb el seu fill natural, el massivisme consumista, ¿no és també plausible que una recuperació (o bé una iniciació) de la consciència cultural dels distints

pobles de l'Estat comportaria, alhora que una resistència a les dades negatives esmentades, l'endinsament en un humus històric que proporcionaria motivacions contínues de pregon humanisme?

Des de la força de la tesi positiva, evoquem també ací l'horitzó solidari d'una terra humanament repartida, d'una capital estructurada per al trobament i diàleg dels pobles, d'un pactisme generalitzat, d'unes burocràcies arrelades i obertes, d'una universal iniciativa fonamentada en el treball de tots i d'unes cultures dignes d'elles mateixes que, conscients de llurs valors, no necessitessin allegats contra la misèria de l'hedonisme consumista.

Parèntesi sobre la tòpica riquesa dels catalans

Penso que una paraula sobre la tan comentada «riquesa catalana» no serà desavinent en aquest moment de la reflexió. Hom sol referir-s'hi d'una manera típicament estereotipada i, en fer-ho, hom sol callar alhora sobre una munió de fets que gaudeixen d'una fàcil expressió estadística.

En primer lloc, posem per cas, la gran contribució dinerària que Catalunya fa a l'Estat espanyol.

En segon lloc, el fet suburbial, que afecta milions de ciutadans catalans (cal recordar que, dels sis que Catalunya té, quatre es concentren a mitja «província» de Barcelona); fet suburbial que, a casa nostra —no així a d'altres indrets— comporta uns nivells molt baixos de serveis públics, amb la qual cosa s'esdevé que, en aquest aspecte essencial de la vida moderna, molts d'ells es troben en unes condicions palesament inferiors a les de molts altres habitants de zones de l'Estat amb menor renda per càpita. Entre aquests milions d'habitants s'hi compten alhora els nascuts a Catalunya i els vinguts a la nostra terra, la qual cosa dóna com a resultat que, quan hom els ataca globalment, hom oblida que, per un cantó, s'ataca el qui essent català de naixement, sofreix també limitacions econòmiques greus; i, per un altre, aquell que, essent germà de naixement del poble respectiu, rep, per tenir el domicili a Catalunya, la coneguda acusació d'explotador català.

En tercer lloc, la migrada despesa estatal directa que hom realitza a Catalunya, si es compara amb allò que la nostra nació aporta, amb la que es realitza a la capital de l'Estat (em remeto només a la públicament divulgada), amb les necessitats elementals objectives que es veu obligada a pagar privadament (per exemple, en el camp de l'ensenyament) i amb les seves possibilitats de generar una riquesa ulterior que revertiria positivament, com sempre ho ha fet, en la resta de l'Estat.

En quart lloc, allò que l'Estatut d'autonomia estableix en matèria econòmica: es tracta d'una fixació que, en opinió de bastants pèrits, augmentarà encara més la taxa d'aportació catalana a l'Estat espanyol i aprofundirà la diferència en relació amb les assignacions que en rebrà.

Interrogacions en el pla cultural

Si és cert que el planteig «meitat-meitat» és inviable en els dos mons, polític i econòmic, que acabem de considerar, car es troben en relació d'englobant i englobat, aquesta impossibilitat apar més palesa encara en el camp cultural. Noves preguntes sorgeixen aquí, per exemple les següents.

¿No mereixen tota lloança la dignitat i l'esforç d'un poble que ha hagut de sostenir la seva cultura a base de resistència contínua a la transculturació forçada i de pagament propi, amb absència d'un ajut oficial estatal que només ara comença d'arribar a comptagotes, més encara, amb una canalització autoritària dels recursos extrets al poble contra la cultura d'aquest mateix poble?

Pel que fa a l'altra insolidaritat, la de molts membres respecte a la cultura del propi cos social, és important adonar-se que aquesta insolidaritat amb si mateix esdevé fins i tot negativa per als qui es proposen el pur uniformisme cultural. Car quan hom no és, o gairebé no és, allò que ha de ser, ¿com pot esdevenir allò que és constringit a ser, tant si la constricció és directa com indirecta, conscient com inconscient? ¿No són la plena personalitat i la lliure solidaritat allò que cal cercar, possibilitar i assolir?

Quant al factor de la imposició eclesio-cultural, és interessant percebre la inexistència pràctica de la contrapartida, salvades unes poques excepcions. ¿No és cert que els membres de les nacionalitats més acusades que passen a treballar —bisbes, preveres, religiosos— a d'altres pobles de l'Estat, no solen presentar, ni de bon tros, els seriosos obstacles d'aculturació que presenten els membres de la cultura que se sent ideològicament «espanyola» i «oficial» quan van a les nacionalitats que no són la seva?

Finalment, en el camp de la comunicació social i cenyint-me al monolingüisme, exigir sense solta ni volta, o bé amb ànim d'exclusió o de predomini, l'ús de la llengua oficial de l'Estat, ¿no expressa la migradesa moral i cívica del qui es capté d'aquesta manera? ¿No és, al contrari, un signe de sanitat i de plenitud cultural —que, de pas, enriqueix el conjunt plurinacional— l'ús popular normal de la pròpia llengua?

Reblant també aquí l'aspecte positiu, sigui'ns lícit d'albirar una Espanya en la qual totes les cultures se sentin estimades i promogudes, els membres de cada cultura experimentin la reviviscència de les pròpies arrels, les Esglésies particulars visquin el goig i la fecunditat de llur encarnació en els grups humans on són destinades a treballar i la praxi plurilingüista, tan enriquidora, esdevingui hàbit conreuat de tot el qui s'estableix en un nou poble. ¿Somni? ¡No!: contrapunt obligat d'un malson que cal superar.

Recapitulació sobre les interrogacions

He interposat conscientment en les preguntes anteriors dades que ja es troben en previsió positiva als estatuts d'autonomia fins ara aprovats i que es fan constar en els que s'estan preparant. D'aquesta manera penso que es facilita, bo i fent camí, la comprensió de llur conveniència o viabilitat.

Opino que les observacions fetes fins ara poden esdevenir útils en el terreny pràctic. No hi ha dubte que hauria assolit un resultat inicialment positiu si, a través d'elles, hagués contribuït a ressituar la qüestió, fent que més d'un lector s'adonés del planteig desenfocat que fan tots aquells que només es queixen de separatismes, exclusivismes, superioritats, explotacions, etc., sense copsar que llur raonament deriva de la següent pretensió: tot allò que no pertany a llur visió homogènia no té dret a ésser. Des d'aquest resultat no tinc inconvenient —em plau de remarcar-ho— d'admetre tots els contravalors reals que es donin a les nacionalitats que són objecte de la meua defensa ètica i de la meua preocupació —pel que fa a l'Església que en elles viu— pastoral.

Potser no serà superflu explicitar que a aquestes nacionalitats es dona el tipus de producció econòmica que és comú denominador a Occident, amb les característiques de neocapitalisme que li són comunes. Ja hi he fet al·lusió. Penso, però, que és també clar que no era precisament aquesta la qüestió que calia dirimir.

Vers una corresponsable solidaritat creadora

La nostra aposta ha d'ésser vers una solidaritat creadora que comporti la responsabilitat de tothom: cadascú en el seu lloc. La solidaritat és i serà impossible si no es dona una gran capacitat

d'imaginar, planejar i realitzar un munt de noves perspectives. Amb els estereotipus corrents no és possible ni tan sols posar-se en camí. Del que he dit, se'n segueix lògicament que una responsabilitat indefugible recau sobre els qui tenen el poder de l'Estat, els quals han de ser decidits i eficaços pel que fa al replanteig estructural de l'Estat mateix.

Sens dubte, tot el que es digui a fi d'exhortar les nacionalitats que es troben en una recuperació inicial de part dels seus drets per tal que siguin intel·ligents en els seus planteigs, objectives en les seves reivindicacions, encertades en la seva estratègia, pacients en la seva tàctica, fermes en la seva decisió, indomptables en la seva tenacitat, etc., serà sempre digne de lloança. Tot allò que es faci per a divulgar les estadístiques reals —pròpies o d'altri— sobre la contribució i la percepció econòmiques dins el conjunt estatal serà sempre insuficient. Tot allò que les nacionalitats es proposin —suposat sempre el respecte amb garanties de la seva personalitat— per a revisar sentiments i comportaments de caire egoista serà sempre exigible. Tot això, però, no treu la responsabilitat intransferible dels qui són hereus d'una estructura de poder —la de l'Estat espanyol— que ha estat tan malmesa per una ideologia impositiva, homogeneïtzadora i absorbent.

No cal témer l'exageració

En escriure aquestes ratlles, m'examino sobre si acuso massa i excuso poc. És allò dels condicionaments: fins i tot quan es treballa amb evidències, aquestes poden ser ocasió d'escrúpols. Però no: no cal pas témer l'exageració. Car, si mirem aquests pobles de tanta personalitat històrica a la llum de tanta expoliació soferta, és de justícia elemental remarcar que comencen a recuperar en part llur ésser i que no se'ls pot situar en el mateix pla de l'estructura estatal que els esclafava. Que hom els deixi ser. I després, només després, tindrà sentit plantejar com col·laboren des de llur ésser, amb el benentès de fer-ho des del respecte a llur llibertat. Cal entendre-ho bé: des del seu ésser, que no és el dels altres, ni pot ser imposat, sinó només servit i harmonitzat, per l'Estat. Llavors es veurà quin és el veritable ésser comú: el d'una Espanya plural, capaç d'arribar a estructures solidàries que van des del pla regional, passant pel nacionalitari, fins al nacional; des de l'autonòmic, fins a les formes de coordinació estatal que siguin més adients. I, tot, a partir d'uns pactes i d'un consentiment que respecten els pactants i els qui consenten i que obliguen

aqueixos, per exigència de la realitat, a respectar-se ells mateixos en l'acompliment d'allò pactat.

La degradació de la solidaritat, no obstant, és possible, per un i altre cantó. I novament sorgeix el problema actual de la lluita armada a Euskadi. Reitero la meua opinió que aquesta continua tenint una solució política, malgrat tot. La solució armada no ho és. Perquè, en el millor dels casos, termina en la supressió de l'adversari. I, en el pitjor, en l'exasperació de la conflictivitat. La serenitat inalterable d'un Estat i d'uns Governos autònoms disposats a avançar pels camins de la Constitució i dels Estatuts, és a dir, pels camins d'allò votat i d'allò pactable en el futur, més enllà de totes les contingències, fins i tot les que procedeixen de la violència, és imprescindible per a l'acord que es desitja i se cerca. Disposats a arribar allà on, exhaurida la lletra, l'esperit continua proclamant les seves inalienables exigències.

El context europeu i mundial

No s'oblidi, mot a la fi, que el context europeu i mundial acompanya d'una manera positiva aquest treball per a una sortida política, malgrat els signes en contra existents. Els sacseigs fets a la democràcia només poden trobar una resposta adequada i decisiva des de l'augment del respecte, la promoció, la garantia i la defensa dels drets de les persones i dels grups. Una Espanya cada vegada més democràtica —amb tot el que la vera democràcia comporta de respecte al pluralisme i de fermesa en els pactes— és possible. És viable. Per tant és obligada i obligatòria.

III. LA SOLIDARITAT DELS POBLES EN LA LLIBERTAT

A. Cultura: pluralitat i creativitat

Reduiré a dues tesis molt simples allò que desitjo exposar en aquesta tercera part, de caràcter pastoral. La primera se centra en la responsabilització, la segona, en alguns dels seus mitjans. Pel que fa a la primera, penso que l'Església catòlica a Espanya pot complir positivament la seva tasca en el tema que estem trac-

tant si treballa simultàniament en una triple direcció: intensiva, aprofundint el tarannà encarnatori que li és propi per la seva vocació evangelitzadora; solidària, obrint horitzons de cooperació pels camins de la veritat, la justícia, l'amor i la llibertat; prospectiva, estimulant els seus membres (i esdevenint ella mateixa exemple d'allò a què estimula, en els seus distints nivells de comunió) a la creativitat que és pròpia de l'autèntica agape (caritat, amor). Comencem per la primera de les tres contribucions.

Evangelí i cultura: encarnació

Evoquem breument la doctrina conciliar sobre les Esglésies particulars. L'Església del Crist —diu el Vaticà II— és veritablement present a totes les legítimes reunions locals dels fidels que, units als seus pastors, reben també el nom d'esglésies. Sota el guiatge de la Providència distintes esglésies apostòliques i subapostòliques s'han reunit en grups estables, orgànicament entrellaçats, que han estat dotats de disciplina, litúrgia, teologia i espiritualitat pròpies i que perseveren fins avui. Anàlogament, al nostre temps, les conferències episcopals, poden realitzar una obra variada i fecunda, al si i al front de les seves respectives esglésies (vegeu LG, 24).

Aquestes esglésies particulars han estat objecte d'especial reflexió en l'exhortació apostòlica «*Evangelii nuntiandi*», de Pau VI. Aquest document insisteix una i altra vegada que l'Església universal només duu a terme la seva missió evangelitzadora si s'encarna pregonament en els pobles i cultures a què ha estat enviada. L'Església estesa per tota la terra esdevindria una mera abstracció si no prengués cos i vida precisament en i a través de les esglésies particulars.

Aquestes s'originen quan l'Església universal, actuant la seva dimensió catòlico-missionera, arrela adequadament i plena en la pluralitat comunitària i/o cultural del món. La qual cosa s'esdevé no per una pruija de colorit, sinó perquè la construcció del regnat de Déu no pot prescindir dels elements de la cultura i de les cultures. El document esmentat insisteix que cal arribar evangèlicament als criteris de judici, als valors determinants, als punts d'interès, a les línies de pensament, a les fonts inspiradores i als models de vida de la humanitat que es trobin en situació de contrast amb la Paraula de Déu i el disseny de la salvació. Tot això requereix un testimoni de vida i de paraula adequats i implica reconèixer, respectar, enfortir i promoure tot el que de bo es tro-

ba en la cultura dels diferents pobles, corregir el que és dolent i combatre el que és negatiu allí on es dona barreja de bé i de mal. És per totes aquestes raons que l'Església universal no reposa en la seva donació a una comunitat concreta fins que s'hi encarna plenament com a Església particular.

Les esglésies particulars sorgeixen, doncs, en tant que construïdes a partir d'aquesta o d'aquella part concreta d'humanitat, en tant que parlen una determinada llengua i són tributàries d'una herència cultural. D'aquesta manera —referma el document— es troben pregonament amalgamades no solament amb les persones, sinó també amb les aspiracions, riqueses, límits, maneres de pregar, d'estimar, de considerar la vida i el món que caracteritzen aquest o aquell grup humà.

Aplicacions a la realitat espanyola

Les aplicacions a la circumstància espanyola són tanmateix òbvies. L'estat espanyol és fruit històric d'una pluralitat de pobles els quals, malgrat mil vicissituds i oposicions, han mantingut fins ara llur personalitat en un grau més o menys intens. L'Església catòlica a Espanya no pot convertir-se en un agent d'homogeneïtzació cultural, al servei d'una ideologia de la cosa hispànica que s'empèrni a suprimir la diversitat en ares d'una unitat unipreferencial i pseudocultural.

Penso que tots els cristians hauríem d'estar d'acord que l'Església, a Espanya, hauria de tenir: memòria històrica, recordant la seva presència en l'origen i l'expansió dels distints pobles i cultures; consciència de la seva missió pastoral, litúrgica, doctrinal, disciplinar, etc., al si dels dits pobles i cultures; capacitat de conversió, en la mateixa mesura que detecta, des de la seva consciència d'enviada, infidelitats històriques que han tingut repercussió negativa en la vida d'aquests pobles; fidelitat evangèlica, en la proporció que, sabent-s'hi també enviada, aquests pobles mostren ferma voluntat de ser i de progressar en el seu ser; intel·ligència previsiva a fur i a mesura que percep que es gesta o es pot gestar, als pobles esmentats, una nova cultura al marge no ja de la pròpia Església, sinó del cristianisme i fins i tot del teïisme; consciència de distinció respecte a l'acció de l'Estat, sabent com sap que els fins i els mitjans de la pastoral no es confonen amb els fins i els mitjans polítics; aguait del futur en funció, per una banda, d'una prospectiva que percep clarament que el joc de la cultura es decideix en la cruïlla d'una universalització creixent i d'una

atenció respectuosa a la particularitat, i, per una altra banda, d'una certesa doctrinal que sap que l'essència de la «catholica» comporta la vivència de la unitat en la distinció i de la distinció en la unitat, a imatge de la Trinitat.

La gran tasca de l'Església a l'Espanya d'avui, pel que fa a les autonomies, consisteix precisament a ser fidel a les exigències ètiques d'afirmació i de solidaritat dels distints pobles i cultures. Si la raó positiva —i, per naturalesa, decisiva— del seu deure d'encarnació evangèlica no la decideix a aquesta fidelitat, que el temor, si més no, d'un renaixement d'aquests pobles al marge d'ella, de Crist i de Déu la facin estremir de responsabilitat. Tot home té dret a ser cristià des de, en i a través de la seva cultura. L'Església no pot ni impedir-ho ni descurar-ho.

Evangelí i pluralitat: cooperació

Dèiem que l'altra contribució hauria de tenir lloc en el camp relacional, ajudant a obrir perspectives d'harmonia creixent pels camins de la veritat, la justícia, l'amor i la llibertat (l'esquema pertany a la «Pacem in terris» i és molt conegut). Aquest ensenyament té l'avantatge, en el nostre cas, que l'Església que difon aquests principis ètico-polítics és present a tots els pobles, la interreferència dels quals ens ocupa. Sobre aquest punt insistirem encara una mica més endavant. Diguem ara sintèticament que, des de la veritat i la llibertat, els pobles i cultures han d'obrir-se a unes relacions cada vegada més intenses de justícia i solidaritat.

La veritat posa de relleu que els nostres pobles són alhora iguals en dignitat i diferents en personalitat. En l'ordre humà la igualtat es gaudeix de la diferència i aquesta envigoreix la igualtat. El seu enemic comú rau en la imposició uniformista que desconex la vida i impera des de la quantitat. On hi ha homes, hi ha naturalesa comuna i caracterització plural. Doncs bé, només una informació objectiva pot ascendir a aquella plataforma que possibilita simultàniament el coneixement científic, la pedagogia respectuosa i la constatació empàtica. Quan poden ser allò que són i se saben admesos tal com són (= llibertat), els pobles s'inclinen a viure amb llur propi protagonisme i des de llur responsabilitat intransferible una munió d'iniciatives que els permeten de progressar en humanitat i aportar amb originalitat a la massa comuna de la convivència global.

Certament que aquest doble ordre de Veritat i Llibertat implica

consciència de l'ésser propi. Per aquesta raó insisteixo tant que cal superar l'homogeneïtzació que massifica.

Des de les exigències de la Veritat i la Llibertat, els pobles de l'Estat s'han d'esforçar per a assolir una interconnexió cada vegada més intensa pels camins de la Justícia i de la Solidaritat. De la Justícia, en primer lloc. I ací retorna la necessitat d'urgir el respecte sagrat que hom deu als elements lingüístics, jurídics, econòmics, culturals, històrics, etc., que són l'honor de cada un dels pobles; alhora que es fa palesa la urgència simètrica de contribuir, segons les exigències de la justícia general i distributiva, al bé comú que rau en l'harmonització correcta de la convivència i la cooperació.

I, en segon lloc, de la Solidaritat, la qual duu a una intercomunicació efectiva —població que emigra respectant, terra que acull integrant, capitals que es mouen beneficiant—, comunicació que si bé afavoreix el dèbil, no dona cap premi al mandrós, ni dissimula les omissions, ni deixa sense honor el qui més s'esforça; comunió que es gaudeix de la participació de tots en allò que a tots pertoca (planteig, execució, distribució); tots: iguals, diferents, harmònics.

Potser no mancarà qui blasmí aquest llenguatge d'abstracte. Jo penso, tanmateix, que aquestes afirmacions diuen moltes coses als entesos. Un moment o altre s'ha d'assenyalar i urgir la fonamentació ètica d'un Estat, l'Estat d'autonomies, que sigui admès sense que hom es guardi un roc de neocentralisme impositiu a la faixa i que sigui edificat com una resposta positiva al futur d'una Espanya més genuïna i més satisfactòria, perquè és polivalent.

Evangelí i creativitat: agape

No oblidem ni per un instant que l'Església —la nostra estimada Església— és la protagonista de la nostra reflexió. Estem meditant sobre la seva responsabilitat amb vista a fomentar una solidaritat creadora entre els distints pobles d'Espanya. Hom recorda en aquests moments aquella altra afirmació del Concili: és raonable pensar que l'esdevenidor de la humanitat és a les mans d'aquells que sàpiguen donar raons de viure i d'esperar a les generacions futures.

Si una dialèctica de la violència, conseqüent fins a la fi, proclama que la lluita sense caserna és el mitjà decisiu per a assolir

allò que hom pretén políticament, una presència operant de l'amor (de la caritat, de l'agape bíblic) és, amb molta més raó, a la llum de la fe en el Ressuscitat que ha vençut el món, un ferment transformador de les mentalitats i de les estructures. Aquest amor, l'agape neotestamentària, és humil i servicial, certament, però és també personalitzador, enèrgic i actiu; és deferent amb l'adversari, però és alhora portador de drets, de justícia i de valenta reivindicació; en una paraula, com diu Spicq, crea un nou temperament. Emmotlla lliurement unes voluntats fermes al servei dels drets i deures de les persones i els pobles, unes voluntats capaces d'arribar per aquests camins constructius fins a les últimes conseqüències, sense refusar, quan arriba el cas, les exigències objectives del conflicte en la mesura que aquest constitueix una dimensió humana, però procurant, en tot moment, no atiar-lo, sinó fer-lo ètic, a fi que es transformi en aquella emulació pels valors sense la qual la vida humana degenera en un ensopiment miserable i la capacitat de l'home resta pràcticament desproveïda d'estímul.

L'Església pot i ha de fer molt per a recordar i urgir tota la rica i irrenunciable gamma de responsabilitats dels cristians en la vida cívica. Amb la seva presència d'encarnació i el seu testimoni d'evangelització ha d'aportar, en diàleg amb el món, allò que ella viu i és cridada a transmetre: la fe i la caritat, dotades de mitjans sacramentals, i una visió global cristiana del món i de la humanitat.

L'Església posseeix una doctrina molt rica sobre els drets dels homes i dels pobles, s'autoconsidera i afirma experta en humanitat, professa assumir tot el que de bo, recte i honorable hi ha en les institucions i les cultures, ha viscut entre nosaltres una història, sovint bategant, d'encarnació cultural i de servei, etc. D'ací que, en virtut de la coherència evangèlica més elemental, hagi d'ésser un ferment de cohesió en la llibertat, de deferència en el respecte i d'estímul en la creativitat, a partir de la seva inserció en cada un dels pobles i en el conjunt hispànic.

Tres direccions de l'agape

Cenyint-me sempre al tema, penso que en aquest moments és cosa important recordar tres direccions, entre altres, implícites en la projecció de l'Església pels camins de l'agape. En primer lloc, la de l'home arrelat. Em refereixo, amb aquesta expressió, a un pensament que Pius XII explicà en un discurs del 7 d'agost de

1955. «L'Església —digué— vol fer homes refermats en la seva integritat inviolable com a imatges de Déu, homes orgullosos de la seva dignitat personal i de la seva sana llibertat, homes justament zelosos de llur igualtat amb els seus semblants en tot el que afecta el fons més íntim de la dignitat humana, homes adherits sòlidament a llur terra i a llur tradició.»

Joan XIII ens servirà de mentor en la segona direcció. Ell parla d'homes d'esperit generós. Entre les tasques d'aquests homes emergeix sobretot la d'establir un nou sistema de relacions dins la societat humana. A ells cal que s'uneixin molts altres homes, sobretot cristians, esperonats per un deure de consciència i per la caritat. Perquè —prosegueix— és ultra mesura necessari que, a la societat contemporània, tots els cristians sense excepció siguin com espurnes de llum, vivers d'amor i llevat per a tota la massa (vegi's la cinquena part de la «Pacem in terris»).

Finalment, recordem l'ensenyament de Pau VI a l'«Octogesima adveniens» sobre les comeses de les comunitats cristianes. Cal que aquestes «analitzin objectivament la situació de llur país, l'esclareixin mitjançant la llum de la inalterable paraula de l'Evangeli, en dedueixin principis de reflexió, normes de judici i directrius d'acció a tenor de les ensenyances socials de l'Església (...)» «A aquestes comunitats pertoca discernir, amb l'ajut de l'Esperit Sant, en comunió amb els bisbes responsables, en diàleg amb els altres germans cristians i amb tots els homes de bona voluntat, les opcions i els compromisos que convé assumir a fi de realitzar les transformacions socials, polítiques i econòmiques que són considerades d'urgent necessitat en cada cas». Es tracta d'un mètode i d'un compromís capbussats en l'acció, en una acció que assumeix la densitat de la realitat en el triple camp polític, econòmic i social.

Hom s'imagina la gran contribució que poden aportar a la solidaritat entre els pobles d'Espanya uns homes dignes d'ells mateixos, sòlidament arrelats a llur terra i llur tradició; uns esperits generosos que moguts per la força de l'amor es disposen a establir un nou sistema de relacions dins la societat; unes comunitats cristianes genuïnes, immerses en la vida a través d'una metodologia activa que fruiti en compromisos concrets econòmics, socials i polítics. Hom s'ho imagina. Després, hom retorna a la realitat i pren nota del que ja han fet tants homes i tants grups de bona fe i d'intel·ligència desperta; s'anima a contribuir en un grau encara més intens a tot allò que es troba en curs de realització; i exhorta i estimula, des de les seves possibilitats, a noves incorporacions i a estar a l'aguait d'horitzons més extensos i intensos.

B. Recursos i accions de l'Església

La segona tesi d'aquesta tercera secció se centra en el tema dels recursos i les accions de l'Església. Afirmar que aquests afecten el clergat, els religiosos i els seglars i que es donen —i s'han de donar— amb peculiar connotació respectiva en el camp de la praxi. Vegem-ho per parts, començant pels recursos i accions propis del clergat.

Penso que no es gens incongruent demanar amb humilitat: als bisbes, encarnació i servei, a les conferències episcopals de les províncies eclesiàstiques, consolidació i progrés; a la conferència episcopal de l'Església a Espanya, pluralisme i unitat. Vegem-ho breument.

Bisbes: encarnació i servei

La referència a l'encarnació i el servei dels bisbes no crec pas que representi una dificultat seriosa. Si més amunt he descrit a grans trets el bisbe desencarnat, os fora de lloc en la millor de les hipòtesis, ara és de justícia evocar la figura de l'home de Déu encarnat enmig del seu poble, un més entre els seus i lliurat incondicionalment a llur servei en nom de Jesucrist, mort i ressuscitat, que s'ha unit a tots els homes (vegeu en aquest aspecte les inoblidables afirmacions de la «Redemptor hominis») i ha enviat el col·legi apostòlic a totes les ètnies (recordeu el final de l'evangel·li de Sant Mateu).

Quan tracto d'aquest tema, se'm fa present automàticament un bisbe de la meua diòcesi —Torràs i Bages— la consciència cent per cent eclesial i catalana del qual deixà una petja inesborrable en la nostra Església i al nostre País. I evoco també els esforços de servei i defensa dels diversos pobles d'Espanya que han estat protagonitzats per una colla de bisbes actuals.

Si el bisbe regeix amb el seu presbiteri la porció del Poble de Déu que li ha estat encomanada (vegeu «Christus Dominus»), és cosa també connatural recordar tots aquells preveres que en el passat llunyà i proper treballaren també amb plena fidelitat a l'Església i al Poble. Quan hom se sorprèn resant des del més íntim de l'ésser amb fórmules torrasianes o cantant el Senyor i a Maria amb versos verdaguerians, hom s'adona del que volen dir un episcopat i un clergat plenament encarnats en llurs pobles.

Tots els pobles d'Espanya haurien de gaudir d'aquesta riquesa encarnatòria tan preciosa, sense preu en diners d'aquest món. Fa

pena que alguns membres del clericat de més d'un d'aquests pobles hagin perdut tant la consciència del seu ésser i la memòria de la seva dignitat, que desconeixin els seus clàssics, els marginin de llur trajectòria, i interpretin negativament els intents d'altres germans preveres i seglars de recobrar un passat de gloriosa encarnació eclesial. Com també que obstaculitzin els estudis que mostren els agents i els efectes de la desviació cultural històricament imposada. S'esdevé que, mentrestant, ni la cultura aliena assumida es palesa com a capaç d'una resposta de radical autenticitat, ni el renaixement cultural que es dona, malgrat tot, al marge d'aquests membres inconscients de l'Església obté vies normals de solució plenament humana.

Conferències episcopals de les províncies eclesiàstiques: consolidació i progrés

Pel que fa a les conferències episcopals de les províncies eclesiàstiques —i amb el pressupòsit que llur estructuració correspongui genuïnament a les exigències dels pobles i cultures respectius i no sigui la perpetuació d'un artificio més o menys maquiavèlic imposat en unes condicions històriques determinades— aquestes conferències haurien d'entrar decididament en una nova etapa, no per oportunisme polític —em contradiria amb l'essència de la meua exposició—, sinó per pura raó teològico-pastoral.

Penso que els bisbes han de llegir l'aprofundiment, recuperació o iniciació —segons els casos— de la trajectòria dels pobles d'Espanya com una invitació objectiva —signe dels temps a casa nostra— a la consolidació i progrés de llurs organismes col·legials provincials respectius. Aquesta lectura, cal fer-la des d'allò que els bisbes són: membres de col·legi episcopal; d'un col·legi episcopal que no solament no impedeix, sinó que fonamenta directament les cristallitzacions pastorals pluriculturals, a la llum de la teologia de l'evangelització ja recordada. Allò que no és assumit no és salvat: és una llei fonamental de l'apostolat cristià.

No té sentit teològic perpetuar a la respectiva província eclesiàstica una acció pastoral determinada, si ella no és una resposta pregona a les expectatives transcendents i ètiques del poble a què correspon. Aristòtil, i Sant Tomàs amb ell, digueren que un canvi de règim implica el canvi de la ciutat. En el nostre cas hom pot dir: quan un poble assoleix —ni que sigui inicialment— un règim d'autoresponsabilitat, el poble canvia també —millorant—, pel sol fet de començar d'alliberar-se d'allò que no el deixava ser i de

poder-se comportar genuïnament. D'ací que, en virtut de la llei evangèlica d'encarnació, una conferència episcopal que es trobi en les condicions esmentades ha de replantejar amb profunditat la seva trajectòria, fins i tot quan aquesta era, en les anteriors circumstàncies, el màxim d'adaptada. Car han sorgit unes capacitats fins ara inèdites de presència i sorgiran noves realitats necessitades de cristofinalització. Si l'autonomia es consolida a Catalunya —Déu ho vulgui!—, la restructuració global que el poble català viurà replantejarà pregonament les seves relacions, les dels seus cossos intermediaris i les dels seus ciutadans amb l'Església. Alhora els valors íntims dels catalans i d'allò català assoliran unes noves densitats que, també elles, requeriran objectivament, a la llum del pla de Déu en Crist, i en progrés creixent, una presència eclesial de diàleg i d'evangelització. Tot això no s'improvisa pas. Tot això exigeix un veritable canvi de timó pastoral.

Conferència episcopal de l'Església a Espanya: pluralisme i unitat

Finalment, quant a la conferència episcopal espanyola, caldrà també que aquesta replantegi, des del punt de vista evangèlic, la seva posició. No fa pas gaire, el senyor Cardenal president de la Conferència expressà uns temors concrets davant les autonomies i el que ell considerava els perills autonomistes eclesials. En pla de diàleg cristià vaig escriure unes observacions que palesaven respectuosament un desacord amb els temors esmentats i amb les raons en què procurava recolzar-los. Aquestes declaracions, malgrat la seva forta càrrega continuïsta, implícita en les negativitats que hom veia, o creia veure, venir, eren de per elles mateixes —i més enllà del que expressaven— un testimoni clar del canvi objectiu que s'havia produït. Doncs bé, no crec gens que una posició de tancament davant les autonomies per part de la Conferència episcopal espanyola sigui la resposta adient al moment que viuen els pobles de l'Estat espanyol. Si —Déu no ho permeti!— es donés una involució vers un nou règim autoritari, negador de tants drets humans, hom s'adonaria, amb un tràgic suplement de fulgor, tanmateix sinistre, del bé que hagués pogut ser i que hom no contribuï que fos.

Penso que el que és oportú i adequat en un Estat que comença d'ésser autòndmic, és copsar fonament allò que suposa aquest canvi, percebre'l en el seu significat teòric i en els seus resultats pràctics i obrar consegüentment, amb l'Evangeli al cap i al cor,

davant la nova situació. I pel que fa al nostre tema, prendre clarament consciència que una Conferència episcopal espanyola que enfoqués les seves posicions doctrinals i actitudinals en un pla de prevenció i de resistència davant les autonomies, com a mínim es marginaria de moltíssims ciutadans, de nombroses institucions i de distints pobles en via de recuperació i/o de conscienciació.

Si ajuntem aquestes observacions elementals amb el que acabem de dir sobre les conferències a nivell de província eclesiàstica, crec que esdevé evident la conseqüència lògica que, a nivell de la Conferència espanyola, serà simultàniament necessari atendre allò que és autènticament u i allò que és genuïnament divers. Recordant els clàssics, una vegada més, podem dir: «mutata politia, mutatur respublica mutarique debet ratio pastoralis, prout salus animarum et iura hominum sunt in causa» (= «canviat el règim, canvia la societat i cal que canviï l'enfocament pastoral en la mesura en què es troben en joc la salvació de les ànimes i els drets dels homes»).

Tot això comporta alhora una munió de replanteigs pel que fa als organismes episcopals a nivell de tot el territori. N'hi ha ja més que indicis, en el pla dels fets. Tant de bo que aquest canvi es doni en la justa mesura requerida i en el precís moment en què esdevingui necessari.

Recursos i accions presbiterals

Ja he al·ludit a la cooperació presbiteral amb el bisbe, en parlar del nivell diocesà. Sigui'm permès d'insistir en l'aportació d'aquesta part tan decisiva del clergat. Si més amunt he estat crític amb les deficiències eclèsio-institucionals, amb la mateixa objectivitat cal lloar «davant Déu i els homes» la fidelitat substancial del clergat de la nostra terra a Catalunya i la d'altres clergats a d'altres pobles (és de justícia citar el cas del País basc). Són molts els preveres que han viscut també «per a servir-vos els mots». Més encara, cal dir que l'Església ha estat a la nostra terra la institució que d'una manera més nombrosa, estesa i influent ha emprat la llengua altre temps prohibida i perseguida. Ho ha fet tant en la predicació com en l'acció global pastoral, bo i admetent els condicionaments i les deficiències que calgui.

Enfront del desvergonyiment d'alguns de fora, que acusen l'Església o callen els seus fets, i de la vergonya d'alguns de dins, que transmoden en por indeguda l'energia obligada, tinc el goig eclesial de proclamar el que ha significat «el baix clergat» (com, si-

gui dit de pas, «l'alt Montserrat») en la continuïtat de la llengua i en la fidelitat a les institucions. Molts anys després de viure-ho, vaig anar descobrint el que significaren, de retruc, en valor d'humanisme i de cultura catalans, el catecisme, el trisagi («¡sant, sant, sant!»), el mes de Maria, el mes del sagrat Cor, els poemes cantats (Verdaguer-Romeu), el Crec en un Déu, etc., no solament en la meua vida cristiana, sinó també en la meua vida de català que fou obligat a una educació castellana oficial, també en el seminari, durant la infantesa i l'adolescència.

Per altra banda, cal afegir a aquest fet massiu, silencis i discret com les grans realitats de la vida, l'altre fet de l'emergència, dins el clergat, de minories conspícues que se significaren des de molts anys enrera en la vivència, defensa i promoció de les realitats culturals catalanes: des dels jocs florals del seminari fins als grups dedicats a la poesia, a la investigació històrica, al pensament teològic, a la reivindicació cívica, a la defensa dels drets humans, a la denúncia de les opressions, etc. De tot això, ja n'hi ha una certa consciència en la gent entesa, però penso que se n'hauria de fer un estudi històrico-científic que, bo i ajudant a fer veure la contribució eclesial a Catalunya, ajudi alhora a palesar la reviviscència de la consciència global del nostre País. Molts anys abans de l'endegament català de l'ensenyança a les institucions cíviques, la nostra Facultat de teologia de Barcelona (secció sant Pacià), posem per cas, usava tranquil·lament el català a les classes i a les reunions institucionals.

Recursos i accions de l'apostolat laïcal

L'apostolat seglar i, especialment l'Acció catòlica, passaren a pitjor vida al País a partir de la crisi dels moviments especialitzats. Els intents de renovació, a la llum de la doctrina del Vaticà II sobre l'apostolat seglar, no han reeixit a endegar novament un moviment de militants i consiliaris de veritable importància, salvades les excepcions de temps i lloc. L'Església a Espanya pateix d'aquest manament. I l'Església té malviure sense un apostolat seglar viu.

De fet, la nostra estructura clerical globalment considerada no s'ha mostrat capaç de fomentar un apostolat seglar proporcional al nombre de batejats ni d'acceptar-lo eficaçment i amb goig quan ha intentat sorgir. A l'àrea parroquial hom no sol saber què es allò que cal fer amb uns seglars que, en ser-ho de veritat, no es

limiten a ajudar, quan i com se'ls demana —si se'ls demana— en les tasques eclesiàstiques. A l'àrea dels ambients, no s'han creat novament, salvant, com hem dit, les bones excepcions, uns moviments obrers i d'estudiants amplis, intensos, coherents; la lògica vital d'aquest epítets comporta molts de problemes i els problemes no acostumen a ser objecte d'especials i perdurables predileccions. A l'àrea de les institucions, aquestes no excedeixen normalment les atribucions i els planteigs eclesiàstics.

I nogensmenys el noranta-nou per cent i escaig dels fidels cristians són seglars, ho he recordat al principi d'aquestes pàgines, i, com a tals, són cridats per Déu a cercar el Seu regnat en el bell cor de les realitats temporals. Fets participants, a la seva manera, del profetisme, del sacerdoci i de la reialesa del Crist, han de treballar en la dilatació de l'Església i en l'estructuració d'un ordre humà que respongui a la veritat de la creació, que esdevingui ofrena preciosa a Déu des de la seva bondat ètica i des de la seva consistència jurídica, i que cristallitzi en una convivència fraterna amarada de servei mutu i d'amor recíproc.

El segle té una vocació específica en l'Església. Aquesta vocació obliga a plantejar el seu apostolat eclesial —del que s'exerceix en l'ordre temporal en parlarem tot seguit— des d'un punt de vista que no és precisament el punt de vista clerical. Un apostolat segle eclesial com Déu mana seria una font contínua i creixent d'il·luminació i d'estímul en el món de les realitats temporals, entre elles les d'àmbit polític —autòmic— que en aquest treball ens preocupen.

Dit d'una altra manera, si les esglésies als diversos pobles d'Espanya es decidissin a establir o reestablir unes organitzacions seglars d'apostolat que, partint de la vida, la jutgessin a la llum de l'evangeli i actuessin en conseqüència, tot allò que és una vibració dels pobles esmentats i de les esmentades cultures esdevindria de manera automàtica objecte del pensament i de l'acció dels apòstols seglars. Això seria un recurs institucional de primer ordre i una font abundosa d'accions coherents de cara a l'afirmació dels pobles i al foment d'una solidaritat creadora. Els qui vàrem viure un dia les campanyes dels moviments especialitzats entorn dels problemes reals dels ambients i de les comarques tenim una experiència directa del que pot significar un apostolat segle genuí a totes les zones, regions i nacionalitats del país, en ordre a l'assumpció, purificació i envigoriment dels valors humans, especialment dels econòmics, culturals i polítics.

Per altra banda, aquest apostolat seria, per naturalesa, causa de reflexió i d'intercanvi d'experiències dels cristians comprome-

sos en l'acció política, sindical, de barri, etc. Seria un planter continu d'atenció a les concretes necessitats de lloc i temps. Contribuiria molt a una actitud d'obertura i de creativitat. Esdevindria una font de solidaritat, suposada sempre l'autenticitat cristiana.

Les comunitats de base mereixen unes reflexions anàlogues, en quant es caracteritzen per una carisma particular d'encarnació evangèlica.

Recursos i accions de la vida religiosa

De manera semblant, si abans he indicat deficiències de testimoniatge i acció en determinades famílies religioses pel que fa a la nostra matèria, ara vull donar testimoni públic i agraït d'aquells instituts i d'aquells religiosos i religioses que han restat fidels al País i assenyalar algunes pistes positives, possibles i desitjables. Els consagrats de vida apostòlica experimenten avui vivències molt variades i intenses d'encarnació cristiana. Tenint en compte la importància de l'acció religiosa en els serveis culturals i socials i l'íntima relació d'aquests amb els pobles respectius, és d'esperar que una renovació adequada de llur activitat produirà efectes extensos i profunds en els camps de la nostra problemàtica, a curt i llarg termini.

Els religiosos autòctons haurien de revisar, en la mateixa proporció que la reberen, una formació (= una deformació!) que els aliena de llur deure evangèlic d'encarnació cultural. Això no es pot realitzar únicament en la zona dels sentiments, sinó que requereix, a més a més, un canvi de categories mentals que només es pot donar per mitjà d'una reconsideració científica de la història, les institucions i la psicologia dels seus respectius pobles, afegida a aquella que tant la teologia com l'espiritualitat exigeixen sobre els fonaments, els mitjans i els fins de l'evangelització i de la pastoral.

Els religiosos que van a treballar establenent en una cultura distinta de la pròpia, tenint en compte les exigències de l'enviament apostòlic, dels avantatges de l'aculturació i dels drets dels pobles —també dels que viuen a la pell de brau— a la plena eclosió humana, haurien d'esforçar-se a percebre amb una objectivitat serena i agraïda que la seva encarnació eclèsio-cultural, realitzada amb esperit de justícia i de generositat, té assegurat el doble fruit de l'hétero i de l'autorealització personal i social; la primera per raons òbvies i la segona per evident afegitó. L'Església com a tal

no té per missió específica exportar una determinada cultura: precisament perquè, en donar el Crist, és cridada a fer seus, oferint-se incondicionalment, els valors de totes les cultures. El religiós, en virtut del carisma escatològic viscut a la seva manera, ha de purificar-se de tota voluntat de domini i ha d'enriquir-se de tota plenitud de servei.

Els organismes religiosos dotats d'autoritat, ordinaris i extraordinaris, haurien de revisar fonament llur trajectòria en la mateixa mesura que, de manera eventual, s'hagi empetitit i endurit monoculturalment. I haurien de percebre que, en fer això, ben lluny d'empobrir-se, tant la vida de l'Església com la dels distints pobles —i de manera assenyalada la del qui gaudeix de la llengua vehicular comuna— s'endinsen vers les oportunitats riquíssimes de la poliaculturació.

Cal fer una referència particular als religiosos que treballen en el camp de l'ensenyament. Explicitant l'implícit, diria als religiosos autòctons dels distints pobles que usin normalment llur llengua en la docència i la investigació, en la transmissió parlada i escrita; als qui treballen apostòlicament en cultures distintes de la pròpia, que realitzin amb goig un esforç d'assimilació i d'ús que ben tost els serà recompensat per Déu i pels homes; i a les persones i organismes dotats d'autoritat que vetllin especialment per a facilitar els mitjans que duen vers aquests objectius tan justos i humans.

L'acció temporal dels seglars

Per a acabar, dediquem, també breument, unes reflexions a l'apostolat seglar exercit en l'ordre temporal, talment com suara anunciàvem. És per mitjà de la presència dels seglars i per la seva acció, quantitativament majoritària, de llum del món i sal de la terra, que l'Església és cridada a esdevenir, d'una manera específica, «ànima» del món. A partir de llur opció lliure, en funció de llur protagonisme innat i exercint llur responsabilitat intransferible, ells són cridats, com agents i destinataris plens de l'acció política, econòmica i cultural, a participar en les estructures de la convivència humana, a refermar-les en allò que posseeixen d'autèntic i a perfeccionar-les per mitjà d'un exercici continu de la imaginació creadora; tot en bé de les persones, dels grups i de la societat.

Penso que les dues pistes següents d'acció seglar en el nostre camp autonòmic i solidari resulten plausibles en grau eminent.

Vida nacional i estat nacionalista expansiu

La primera afecta la distinció entre vida nacional i ideologia nacionalista, entenent aquesta com una hipertròfia dominadora. Piu XII digué també sobre aquest punt una bona paraula quan afirmà que «la vida nacional és el conjunt operant de tots aquells valors de civilització que són propis d'un determinat grup, de la unitat espiritual del qual constitueixen com un vincle. Aquesta vida nacional, dret i honor d'un poble, pot i ha d'ésser promoguda i enriqueix amb contribució pròpia la vida de tota la humanitat. Pot desenvolupar-se al costat d'altres al si d'un mateix estat i es pot estendre més enllà de les fronteres polítiques d'aquest mateix estat. Confondre-la amb la política nacionalista és un error. Aquesta política es dona quan, explotant la vida nacional per a finalitats polítiques, l'estat dominador i centralista fa de la nacionalitat la base de la seva força d'expansió. Llavors esdevé un germen d'infinits mals i es transforma en un principi de dissolució de la unitat dels pobles» (vegeu el ràdiomissatge nadalenc de 1954).

Penso que els polítics dels distints pobles d'Espanya oberts als valors de l'humanisme cristià haurien de tenir present aquest pensament de Piu XII, traduït al llenguatge d'avui i d'ací. Es tracta d'una distinció elemental. La vida política de i en l'Estat espanyol entraria en una etapa de valors cívics pregon, si tant els ciutadans com els grups assolísim de copsar, viure i plasmar estructuralment que «la vida nacional pot desenvolupar-se al costat d'altres al si d'un mateix estat». Tant de bo que, juntament amb els polítics, còpsessin aquesta veritat els professionals de les armes, donat el fet que, en i per principi, afirmen que les volen posar al servei del bé comú d'Espanya.

Aquest bé comú exigeix, allí on hi ha una diversitat de pobles, que aquests no siguin reduïts al patró d'un d'ells que se'ls imposa o d'un altre —artificial— que no n'assumeix cap en voler-los allisar tots ideològicament en un pretès denominador comú que no representa genuïnament ningú. Aquesta visió plural i respectuosa, a tenor de la vida, no tem les més amples fórmules de l'acord pactat, ni es fa enrera davant la idea d'una nació de nacions, ni s'es-tranya de la marxa creixent vers un sistema continental i, finalment, planetari de pobles lliures i solidaris; car agraeix la multipolaritat del que és distint i es gaudeix de la respectuosa capacitat integradora del que és veritablement u (no unitarista).

Llibertat-solidaritat

La segona pista de l'acció seglar en l'ordre temporal correspon al binomi llibertat-solidaritat. Em limitaré a adduir un text conciliar (GS,75) que el remarca de manera expressa: «Els cristians han de ser conscients de la vocació particular i pròpia que tenen devers la comunitat política. En virtut d'aquesta vocació, tenen l'obligació de donar exemple de sentit de responsabilitat i de servei al bé comú. Demostraran així, també amb els fets, com poden harmonitzar-se l'autoritat i la llibertat, la iniciativa personal i la necessària solidaritat del cos social, els avantatges de la unitat combinada amb la profitosa diversitat. D'ací que el cristià hagi de reconèixer la legítima pluralitat d'opinions temporals discrepant i hagi de respectar els ciutadans que, fins i tot agrupats, defensen lleialment un punt de vista propi. Els partits polítics han de promoure tot el que ells pensen que és exigít pel bé comú; mai, però, no els és permès d'anteposar els interessos propis al bé comú.»

El present estudi no té com a objecte tractar de la democràcia, certament; però no serà endebades, en terminar les reflexions que conté, recordar que elles la pressuposen, més encara, la postulen en creixent i personalitzadora plenitud.

Catalunya, Espanya, Europa, Món

Essent, aquesta, una reflexió volgudament cristiana, es troba ben lluny de la meua voluntat la pretensió d'imposar una determinada solució política entre les diverses lícites. Remarco, doncs, en acabar, el mateix que he posat de relleu en començar: **es tracta d'una meditació totalment oberta al diàleg.**

Els camins d'una Catalunya plenament realitzada, atesos els condicionaments històrics i tenint en compte les diverses opinions, es poden donar a través de les solucions autonòmica, federal, confederal, independent. El subjecte primari de la reflexió pot ser Catalunya i poden ser-ho els Països catalans. Canviant el que cal canviar, hom pot parlar de distintes solucions èticament rectes i políticament viables pel que fa als altres pobles de la pell de brau. Exceptuant el cas dels qui projecten una espècie d'Albània marxista-leninista per a un d'aquests pobles, tots els qui propugnen horitzons de plena realització són a favor d'un inseriment —al seu torn, cristallitzable en distints models— dins una Europa lliure i solidària.

El que he exposat, considerat des dels seus principis radicals,

resta obert a les distintes possibilitats, mentre el teló de fons sigui la fidelitat als pobles i a llur progrés en la llibertat i solidaritat. Considerat, però, des del seu marc de referència estricte —el meu tema ha estat el pas de la insolidaritat centralista vers la solidaritat autonòmica— constitueix un al·legat ètic a favor d'una Catalunya lliure i solidària, conscient d'allò que signifiquen els Països catalans, dins una Espanya veritablement oberta a tots els valors dels seus pobles. Ella i ells, alhora, se saben en marxa, per hipòtesi, vers una Europa i un món organitzats a partir i en funció d'aquests mateixos pobles i de llurs superiors estructures d'interrelació.

EPÍLEG

Sigui'm permesa una recapitulació des del que constitueix l'eix neuràlgic d'aquest estudi ètico-pastoral: l'Església. Ella, cos de Crist i societat humana visible, és cridada a oferir als homes, en clau de redempció salvadora, un humanisme plenari, el principi, centre i terme del qual és Déu. Sortosament, quan s'esforça a ésser autènticament santa, universal i apostòlica, predica als homes no solament allò que creu, sinó també allò que és: una comunió d'agape (d'amor) en l'assumpció, respecte, purificació i promoció de tot el que és genuïnament humà. Jesucrist, el seu Cap, l'envia a tots els pobles a fi que expressi, per mitjà d'un llenguatge humà total que té en compte tots els llenguatges parcials, el do que lliurement s'atorga, com a resposta, a la pregunta que tot home cal que es faci per a poder viure en plenitud de llibertat.

Aquesta llibertat posa en joc tot l'home en cada un dels homes. I requereix, com a condició normal de realització, la superació de qualsevol intimisme que es clogui solipsísticament en la pròpia cleda i l'alliberament de qualsevol refugi subjectiu cercat com a mera fugida de la pressió totalitària dels individus, dels grups o de la massa. Val a dir, requereix que tota la persona humana pugui expandir la seva constitutiva dimensió social. Ben cert que, al si d'un poble i d'una cultura engrillonats, hom pot ser nuclearment lliure; però ben cert també que hom no pot expandir-hi amb plenitud i coherència la pròpia llibertat.

És per aquesta raó que el tema de les autonomies no és un tema accidental ni encara menys un tema de moda. En un Estat com és ara l'espanyol, que abraça diversos pobles conscients de llur passat, lúcids enfront de llur present i coratjosos davant llur esdevenidor, la qüestió de l'autogovern és crucial, car tot poble digne d'aquest nom és i cal que sigui amo del seu propi destí. Més que de territoris autònoms, cal parlar de comunitats autònomes; més que de comunitats autònomes, cal parlar amb tot respecte de pobles lliures. Lliures i no malgrat això, sinó precisament per aquesta causa, solidaris. La mútua connexió i la marxa feta en companyia tenen sentit, a condició que aquesta marxa sigui entre iguals en dignitat i aquella connexió no sigui imposada per una ideologia unilateralment hipertrofiadora o es confongui amb una híbrid pretesament genuí.

Aquesta solidaritat entre lliures pot anomenar-se —repetim-ho— poble de pobles o nació de nacions a un altre nivell, en el qual esdevé possible assumir respectant i englobar enfortint. El meu desig de ciutadà i la meva pregària de cristià (obert en una i altra hipòtesi al diàleg) volen vers horitzons on pronunciar el nom d'Espanya soni amb tanta realitat, puresa i goig com pronunciar els noms de Catalunya, dels Països de parla catalana i de tots i cada un dels Pobles «rics i plens» de la pell de brau. I viceversa.

Barcelona, març-setembre de 1980

TEXTOS

CULTURA, NACIÓ, SOBIRANIA

(paraules de Joan Pau II)

Vida humana, cultura i cultures

Genus humanum arte et ratione vivit [El gènere humà viu de l'enginy i la raó] (cf. st. Tomàs comentant Aristòtil, *Post. Analyt.*, núm. 1). Aquestes paraules d'un dels genis del cristianisme, que fou al mateix temps un continuador fecund del pensament antic, porten més enllà del cercle i del significat contemporani de la cultura occidental, sigui mediterrània, sigui atlàntica. Tenen una significació que correspon al conjunt de la humanitat on es troben les diverses tradicions que constitueixen la seva herència espiritual i les diverses èpoques de la seva cultura. El sentit essencial de la cultura consisteix, segons les paraules de sant Tomàs d'Aquino, en el fet que és una característica de la vida humana com a tal. *Per la cultura l'home viu una vida veritablement humana*. La vida humana és cultura en el sentit també que l'home

es distingeix i es diferencia per mitjà d'ella de tot el que fora d'ell existeix al món visible: l'home no pot passar-se de la cultura.

La cultura és una manera específica de l'«existir» i del «ser» de l'home. L'home sempre viu segons una cultura que li és pròpia, però que, al seu torn, crea entre els homes un nexa que els és també propi i que determina el caràcter interhumà i social de l'existència humana. *En la unitat* de la cultura com a mode peculiar de l'existència humana, arrela al mateix temps la *pluralitat de les cultures* enmig de la qual l'home viu. En aquesta pluralitat, l'home es desenrotlla sense perdre per aquest sol fet el contacte essencial amb la unitat de la cultura com a dimensió fonamental i essencial de la seva existència i del seu ésser.

Nació, cultura, llengua

Si, en nom de l'esdevenidor de la cultura, cal proclamar que l'home té el dret de «ser» més, i si per la mateixa raó cal exigir una sana *primacia de la família* en el conjunt de l'obra de l'educació de l'home per a una veritable humanitat, cal situar també en la mateixa línia *el dret de la nació*; cal situar-lo a la base de la cultura i de l'educació.

En efecte, la nació és la gran comunitat dels homes que estan units per lligams diversos, però sobretot, precisament, per la cultura. La nació existeix «per» la cultura i «per a» la cultura, i és doncs, la gran educadora dels homes perquè puguin «ser més» en la comunitat. És aquesta comunitat que posseeix una història que sobrepassa la història de l'individu i de la família. És també en aquesta comunitat —en funció de la qual tota família educa— que la família comença la seva obra d'educació per allò que és més simple, la llengua, i així permet a l'home tot just en formació d'aprendre a parlar per esdevenir membre de la comunitat que és la seva família i la seva nació.

Cultura i sobirania nacional

En tot el que ara proclamo i que desenrotllaré encara més, les meves paraules tradueixen una experiència particular, un *testimoniatge particular* en el seu gènere. Sóc fill d'una nació que ha viscut les experiències més grans de la història, que els veïns han

condemnat a mort diverses vegades, però que ha sobreviscut i que ha restat ella mateixa. Ha conservat la seva identitat, i ha conservat, malgrat les particions i les ocupacions estrangeres, la seva sobirania nacional, no recolzant-se en els recursos de la força física, sinó únicament *recolzant-se en la seva cultura*. Aquesta cultura s'ha revelat, en aquest cas, d'una potència més gran que totes les altres forces. El que dic ací referent al dret de la nació a fonamentar la seva cultura i el seu esdevenidor no és, doncs, l'eco de cap «nacionalisme», sinó que es tracta sempre d'un element estable de l'experiència humana i de *les perspectives humanistes del desenvolupament de l'home*. Hi ha una sobirania fonamental de la societat que es manifesta en la cultura de la nació. Es tracta de la sobirania per la qual l'home és, al mateix temps, sobirà suprem. I en parlar així, penso també amb una intensa emoció interior en les *cultures de tants pobles antics* que no han capitulat quan s'han trobat confrontats amb les civilitzacions dels invasors i continuen essent per a l'home la font del seu «ser» humà en la veritat interior de la seva humanitat. Penso també amb admiració en les *cultures de les societats noves*, d'aquelles que es desvetllen a la vida en la comunitat de la pròpia nació —tal com la meua nació es despertà a la vida fa deu segles— i que lluiten per mantenir llur pròpia identitat i llurs propis valors contra les influències i les pressions de models vinguts de fora.

Nacions sobiranes privades de la seva total sobirania

M'adreço a vosaltres, senyores i senyors, que des de fa més de trenta anys us reuniu ací, en nom de la primacia de les realitats culturals de l'home, de les comunitats humanes, dels pobles i de les nacions. Us dic: amb tots els mitjans a disposició vostra, vetlleu per aquesta sobirania fonamental que posseeix cada nació en virtut de la seva pròpia cultura. Protegiu-la com la nineta dels ulls per a l'esdevenidor de la gran família humana. Protegiu-la! No permeteu que aquesta sobirania arribi a ser presa de qualsevol interès polític i econòmic. No permeteu que arribi a ser víctima dels totalitarismes, dels imperialismes o de les hegemonies per als quals l'home no compta sinó com a objecte de dominació i no com a subjecte de la seva pròpia existència humana. Per a aquests també, la nació —llur pròpia nació o les altres— només compta com a objecte de dominació i d'atracció d'interessos diversos, i no com a subjecte: el subjecte de la sobirania nascuda de la cultura autèntica que li pertany en sentit propi. ¿No hi ha,

al mapa d'Europa i del món, nacions que posseeixen una *meravellosa sobirania històrica* nascuda de la seva cultura i, amb tot, al mateix temps estan privades de la seva total sobirania? ¿No és un punt important per a l'esdevenidor de la cultura humana, important especialment a la nostra època, quan és tan urgent d'eliminar les restes del colonialisme?

Mitjans de comunicació, societat i cultura

Aquesta sobirania que existeix i que treu el seu origen de la cultura pròpia de la nació i de la societat, de la primacia de la família en l'obra de l'educació, i en fi, de la dignitat personal de tothom, *ha de restar el criteri* fonamental en la manera de tractar aquest problema important per a la humanitat d'avui que és el problema dels *mitjans de comunicació social* (de la informació que els és vinculada, i també de l'anomenada «cultura de les masses»). Vist que aquests mitjans són els mitjans «socials» de la comunicació, no poden ser *mitjans de dominació sobre els altres*, ni per part dels agents del poder polític ni per part de les potències financeres que imposen llur programa i llur model. Han d'esdevenir el mitjà —i un mitjà ben important!— *d'expressió* d'aquesta *societat* que se'n serveix i que n'assegura també l'existència. Han de tenir en compte les veritables necessitats d'aquesta societat. Han de tenir en compte la cultura de la nació i la seva història. Han de *respectar la responsabilitat de la família en el camp de l'educació*. Han de tenir en compte el bé de l'home, la seva dignitat. No poden estar sotmesos al criteri de l'interès, del sensacionalisme, de l'èxit immediat, sinó que, bo i tenint en compte les exigències de l'ètica, han d'estar al servei de la construcció d'una vida «més humana».

4VENTS

Nou curs al Centre d'Estudis Pastorals

Aquest octubre ha reprès la vida al Centre, com a tantes altres institucions d'ensenyament. Val la pena deixar constància dels cursos regulars, als quals s'aniran sumant, arribat el moment oportú, sessions més breus, sigui de vespre, sigui de tarda, en la línia del que es va fer el curs pas-sat.

Curs bàsic de pastoral

Segurament la novetat més im-portant d'enguany la constitueix la restructuració de què ha estat objecte el curs amb què es va

obrir el Centre, ara fa precisa-ment dotze anys, i que, a partir del curs 1975-76 té lloc en colla-boració amb la Secció St. Pacià de la nostra Facultat de Teologia. Inclou un reciclatge teològic, un reciclatge pastoral i l'estudi poli-valent de tres temes monogrà-fics.

El reciclatge teològic és el «Curs intensiu de Teologia» de la Secció St. Pacià de la Facultat. Aquí, la novetat consisteix en una restructuració, gràcies a la qual els tres temes monogràfics fan objecte d'un desenvolupament més considerable i intencionat.

Vet ací temes i professors: van en cursiva els que corresponen als temes monogràfics.

Claus per a la lectura de la Bíblia (Antoni Bosch). Jesús de Natzeret - Jesucrist (Ramon Sala). *Formació de la consciència moral* (Gaspar Mora). El Déu dels cristians (Rafael Muñoz-Palacios). La Teologia, avui (Evangelista Vilanova). *El sagrament del Baptisme* (Pere Tena). L'home salvat (Antoni Matabosch i Xavier Morlans). L'Església de Jesucrist (Ramon Pou). *Teologia de la mort i del més enllà* (Josep Gil).

El reciclatge pastoral constitueix el curs «L'Església en acció» del conjunt «Qüestions actuals d'Església». Com que ja queda recollit en el seu lloc, aquí ens limitem a remetre a unes ratlles més avall.

Els temes monogràfics són la novetat més important d'aquest curs. Cada un d'ells serà estudiat durant nou setmanes consecutives, els dimarts. Els matins, durant dues hores seran tractats els aspectes teològics a la Facultat de Teologia (dintre el «Curs intensiu»). A les tardes, hi haurà al Centre un doble tractament: una hora i mitja de taller de treball (essencialment, doncs, d'intercanvi, de contrastació d'experiències i punts de vista, i d'avenç amb la mirada posada en la pràctica pastoral); i una hora de reflexió pastoral, en la qual seran exposats, en forma de classe, els diversos aspectes que configuren

el tractament pastoral de la qüestió.

Val la pena recollir-ho amb detall.

1. Educació de la consciència moral (del 14 d'octubre al 10 de desembre).

Fonamentació teològica, per Gaspar Mora (a la Facultat de Teologia). Subjectivitat i objectivitat en la decisió moral; malformacions i patologia de la consciència moral.

Taller de treball, dirigit per Carles Mascaró. La formació de la consciència moral de l'infant i de l'adolescent; la formació de la consciència moral en la catequesi; la família i l'educació de la consciència; les representacions religioses en la formació moral.

Reflexió pastoral, per Antoni Gomis. Gènesi i fenomenologia de la consciència moral; l'educació de la consciència moral de l'infant i de l'adolescent. Canvis en la sensibilitat moral actual.

2. Pastoral del baptisme (del 16 de desembre al 4 de març). Fonamentació teològica, per Pere Tena (a la Facultat de Teologia). Pecat original i baptisme d'infants; significació teològica del baptisme; evolució històrica.

Taller de treball, dirigit per Genís Samper. La catequesi prebaptismal. les homilies baptismals; les celebracions del baptisme.

Reflexió pastoral, per Salvador Bardulet. El baptisme en la pastoral actual; problemàtica sòcio-pastoral; pistes de treball.

3. *Pastoral de la mort* (del 10 de març al 20 de maig).

Fonamentació teològica per Josep Gil (a la Facultat de Teologia). Significació antropològica i teològica de la mort; el més enllà; exèquies i sufragis; la unció dels malalts.

Taller de treball, dirigit per Jesús Huguet i Manuel Pal. Possibilitats i camins pastorals de la unció dels malalts; homilies i celebracions exequials.

Reflexió pastoral per Miquel Àngel Terribas. L'assistència pastoral al moribund i a la família en la situació actual.

Qüestions actuals d'Església

Aquest cicle vol debatre qüestions diverses de vida cristiana i d'acció pastoral, sense dir la darrera paraula, per tal d'afavorir la reflexió i l'enriquiment dels assistents. S'han establert, per a aquest curs, dos cicles de qüestions, que es desenrotllen els dimecres i els dijous de dos quarts de cinc a tres quarts de set.

L'Església en acció constitueix un reciclatge pastoral. Hi participen els alumnes que es matriculen al «Curs Bàsic de Pastoral» i altres alumnes que s'inscriuen només en aquest curs concret. Vet ací matèries i professors.

Bases eclesiològiques de la Pastoral (Fermí Casal). Evangelitzar: anunciar l'Evangeli de Jesucrist (Ramon Prat i Pons). Ministeris

per a la comunitat cristiana (Fermí Casal). Fer Catequesi (Josep M. Totosaus). Itinerari sacramental (Joan Llopis). L'Església de Catalunya davant els temps nous (Fèlix Martí). Estructures pastorals (Joan Batlles).

Viure en cristià. És el curs de dijous. Presenta elements diversos (més personals o més comunitaris, més globals o més sectorials) entorn del viure cristià en el món d'avui. També donem temes i professors.

L'home i la dimensió interior (Ramon M. Nogués). Església, Cultura, Catalunya (Antoni Oriol). Joves, Fe, Església (Genís Samper). Religiositat popular i cristianisme popular (Josep M. Galbany). Viure en cristià (Gaspar Mora). Cercar Déu (Evangelista Vilanova). Els ídols del nostre temps (Josep M. Ballarín).

Igual que cada any, hi ha alumnes que només es matriculen a alguns temes solts de tot aquest conjunt de qüestions.

Cursos de Pastoral Bíblica

Com en anys anteriors, es tracta d'una primera iniciació seriosa i documentada a tots els llibres de la Bíblia, organitzada conjuntament per l'Associació Bíblica de Catalunya i el Centre d'Estudis Pastorals. En substitució del P. Guiu Camps, que es troba a Mallorca, actua de coordinador el P. Ignasi Ricart.

A part d'uns temes introductoris sobre *La Paraula inspirada*, que va desenrotllar Mossèn Josep M. Aragonès la segona desena d'octubre, el corpus bíblic és agrupat en tres blocs, que s'estudien en els tres cursos A, B i C, de manera que cadascun inclou llibres de l'Antic Testament i del Nou. Aquests cursos són rotatoris, en el sentit que cada any canvien de dia per tal de facilitar a tothom qui ho desitgi l'assistència a tots tres. Es fan les tardes, de dos quarts de cinc a tres quarts de set.

El Curs A té lloc, enguany, els dilluns. Inclou els Llibres històrics de l'Antic Testament i els Evangelis sinòptics i els Fets dels Apòstols. Els professors són Xavier Alegre, Lluís A. Armengol, Eduard Bosch, Ignasi Ricart, Rafael de Sivatte i Joan Vernet.

El Curs B té lloc els dimecres. Estudia el profetisme i l'apocalíptica de l'Antic Testament i l'evangelí de Joan i l'Apocalipsi del Nou. Són professors Xavier Alegre, Lluís A. Armengol, Enric Cortés, Pere Franquesa, Josep A. Miró, Rafael de Sivatte, Oriol Tuñí i Romuald Vives.

El Curs C, que té lloc els divendres, estudia els salms i la restant literatura sapiencial de l'Antic Testament i les cartes apostòliques del Nou. Els professors són: Josep A. Miró, Gaspar Mora, Armand Puig, Hilari Raguier, Jordi Sánchez Bosch i Rafael de Sivatte.

Curs d'introducció a la Pastoral

Vet ací un curs nou d'enguany. S'adreça a aquells cristians (laics i religioses, sobretot) que exerceixen una responsabilitat pastoral global en alguna comunitat o en algun moviment. Vol ajudar a repassar sumàriament les bases de la fe per a posar al dia la formació cristiana rebuda i presentar de manera sintètica l'obra pastoral de l'Església. Té lloc els dimecres del 6 de novembre al 9 d'abril de dos quarts de vuit a un quart de deu del vespre. El temari inclou dos grans blocs.

1. *Les bases doctrinals.* Els orígens de la fe (per Rafael de Sivatte), El misteri cristià (per Víctor Codina) i La vida cristiana (per Jesús Hugueta).

2. *Un programa pastoral?* La construcció de l'Església (per Josep M. Totosa), El dinamisme de la fe (per Joaquim Brustenga i Mateu Terrats) i El dinamisme de la comunitat (id.).

Es tracta d'un primer intent al servei de les comunitats, que segurament caldrà revisar i millorar.

Apunts i publicacions

A més de *Quaderns de Pastoral*, la revista que ara tens a les mans, el Centre ha publicat una sèrie de fulletons, l'enumeració dels quals es troba a la darrera pàgina. Igualment val la pena de dei-

xar constància en aquesta notícia que la totalitat dels cursos bíblics són recollits en fascicles d'apunts multicopiats, que són disponibles al Centre. També alguns

dels temes tractats a «Qüestions actuals d'Església» o en alguns altres cursos més esporàdics estan recollits en fascicles multicopiats.

Barcelona: crònica estiuenca

Catalunya, més enllà de Barcelona

Cada vegada deurà ser més difícil trobar coses estrictament diocesanes, perquè cada dia que passa es tendeix més a fer-ho tot a nivell de país. Per exemple —i per ordre jeràrquic—, a mig juliol els nostres volguts bisbes catalans (recordeu aquell clam: *Volem bisbes catalans!*) es van reunir al Brull per estudiar qüestions comunes, i més tard s'han tornat a trobar a Verdú per celebrar i concelebrar el IV Centenari de sant Pere Claver.

Després, s'ha publicat als quatre vents la constitució de la *Unió de religiosos de Catalunya*, que substitueix les CONFER a casa nostra. Segons diuen ells mateixos, aquesta Unió expressa la voluntat de cooperació i diàleg entre tots els religiosos que **volen viure i anunciar l'Evangeli en el context actual de l'Església ca-**

talana, tenint-ne ben presents les circumstàncies d'ambient i polític-socials. Un dels seus objectius és «fomentar el diàleg i la cooperació amb les persones i els organismes de la diòcesi».

A primers de setembre s'han reunit a la Cerdanya tots els Delegats de Missions de Catalunya i les Illes i el Bisbe Director de les OMP, Mons. Capmany, per estudiar la manera de sensibilitzar el nostre poble vers la problemàtica missionera. De moment ja han decidit preparar l'edició d'una *Guia dels missioners catalans*.

A Montserrat, sota el lema de «Fe i festa», es va celebrar joiosament el desè aniversari de les famoses «trobades de joves» —també sense discriminacions diocesanes— i van estructurar la tasca per a aquest curs a base de grups i temes: Alfa (13 i 14 anys) tindran com a objectiu la «descoberta», Pi (15 i 16) «arrelar per créixer», Tau (17-19) «lluïta i

compromís» i Quer (20-25) «la força del nostre esforç». Tot un programa, no trobeu?

I no acabaríem mai, perquè hi ha milers de serveis i organismes que es van coordinant i confederant a nivell català: Secretariat interdiocesà de catequesi, Coordinació catalana de colònies, casals i clubs d'esplai, etc.

I el poble fidel, sense constituir-se en cap grup especial, també s'ha anat acostumant a traspassar les fronteres diocesanes com aquell qui res. D'ençà que s'ha posat a l'ordre del dia això de tenir la «segona residència», la gent canvia de diòcesi cada setmana, com qui es canvia de camisa. S'ha publicat un estudi de sociologia religiosa sobre el turisme dels caps de setmana, les comunitats parroquials i les celebracions eucarístiques dominicals, el qual analitza aquest fenomen que es fa més agut quan arriba el temps d'esquiar i d'anar a la platja. Encara que les zones que tenen més urbanitzacions siguin el Maresme (206) i el Baix Llobregat (134), la meitat dels barcelonins que surten a fora cada setmana canvien de diòcesi i van principalment a les de Vic, Girona i Tarragona. S'imposa, doncs, una pastoral interdiocesana.

Han mort dos cristians

De tant en tant, les esglésies particulars tenen cristians que no sols pesen extraordinàriament a

la pròpia comunitat, sinó que traspassen els límits diocesans. Aquest estiu han mort dos d'aquests cristians «universals»: l'Alfons Comín i en Jaume Cuspinera.

En Comín, l'home apassionat i fidel fins a la mort als seus grans ideals: el cristianisme i el marxisme, com un únic camí per posar-se autènticament i amb eficàcia al servei dels pobres. L'home que amb la seva honestetat, coratge i tossuderia va esforçar-se considerablement perquè el Partit Comunista acceptés cristians a les seves files i perquè l'Església no es tanqués a la possibilitat de comunistes cristians. De la mateixa manera va treballar perquè «els cristians pel socialisme» tinguessin un lloc reconegut enmig del ventall policromat de l'Església a l'estat espanyol.

En Jaume Cuspinera, l'home que no ha deixat institucions ni obres pròpies, que sempre s'havia resistit a ser amo de res o mestre de ningú, però que continua viu en les persones i en les tasques que va marcar amb la seva personalitat singular, exponent d'un cristià indubtable que va viure i morir en palès desacord amb gran part de l'estructura eclesial i que malgrat aquesta discordança —no exhibida, però tampoc dissimulada— va conservar sempre bona reputació ambiental.

«Correspondència» li ha dedicat el seu número d'estiu, i d'al·là transcriu aquests fragments:

«Em va fer descobrir la duresa del treball obrer, la dificultat de la fe per als homes que havien de viure-la en un ambient advers i indiferent. Em va fer entendre el mal que es podia fer quan es parlava de Jesucrist amb sons de música celestial o de tesis dogmàtiques que, a l'home del carrer, no li deien res.»

«Una cosa que sempre havia admirat en ell era la seva llibertat, sempre madurada, mai no improvisada. Només era esclau de l'estimació dels altres. El seu cor transcendia tots els presbiteris del món. Home de consciència i de llibertat. Home de fe en Jesucrist i d'amistat amb el proïsme.»

«En Jaume Cuspinera patí moltíssim en veure que l'Església-institució no respectava les persones, tot posant arreu barreres morals, dogmàtiques, culturals... que la feien estreta, aclaparadora. Per això fou un marginat de l'estructura, i restà sempre fidel a la llibertat. "L'home —deia sovint— és un misteri de llibertat. Cal esbrinar el camí que ha de prendre en cada moment per potenciar-lo i fer que tiri endavant amb tota serietat." Fou un home pobre. La pobresa era per a ell un estil de llibertat. La seva opció de classe el féu solidari amb els humils i desvalguts.»

«Els amics hem perdut un company, però mai no oblidarem l'exemple d'esperança que en tot moment va saber donar-nos. Ara, en el silenci de la mort, segueix

cridant-nos: "Lluny, heu d'anar més lluny..." perquè tots hem de créixer en allò que se'ns vagi fent veritat.»

Nou barcelonins a Nicaragua

Tothom sap que a Nicaragua s'està fent una gran campanya croada d'alfabetització, que ha mobilitzat totes les forces vives del país i que, al final de la primera etapa, ha fet baixar el percentatge d'analfabets del 55 % a un 12 %. Però el que potser no sabeu és que aquest estiu s'hi han incorporat nou cristians de Barcelona (barcelonins en sentit ampli: gent que vivia i treballava a Barcelona), i això ha fet que tots plegats, famílies, comunitats i amics, ens interesséssim més per aquest fet. I és que aquesta campanya és una mena de revolució cultural a la qual l'Església de Nicaragua s'ha llançat de cap. Tots els col·legis de religiosos han participat en l'alfabetització enviant a tots els racons del país mestres i alumnes a conviure amb la gent del camp, posant en pràctica allò de: «el que sap més, que ensenyi el que no sap tant». Un dels eslògans de la Campanya diu: «Cristo y Sandino, un mismo camino».

El cas és que el dia 19 d'agost van marxar de Barcelona els nou seleccionats de la trentena llarga de barcelonins que havien demanat anar-hi. L'expedició formava part de cinquanta voluntaris de

tot l'Estat espanyol, promoguda per la CEAS (Comissió episcopal per a l'apostolat seglar) i finançada per l'Acció Catòlica austríaca. En arribar a Nicaragua es van trobar amb un parell més de «barcelonins» que havien treballat com a coordinadors en la primera part de la campanya, enviats pel Ministeri d'Educació...

Com que l'experiència és molt interessant, un dia ja en farem una ressenya més àmplia.

Obres d'esglésies

No es tracta d'obres socials ni pastorals, sinó de les típiques obres de paleta. Ja se sap que l'estiu és un bon temps per fer-ne. Doncs bé, aquest any destaquen dues menes d'obres d'aquestes.

La capella d'en Marcús, al carrer de Montcada, antiga capella de la Confraria dels carters dedicada a Nostra Senyora de la Guia, del segle XIV. Es veu que la idea va venir dels filatèlics, en un dels Congressos que tenen de tant en tant, i van fer el gest d'ofertir-se a finançar-ne la restauració i tornar-la a obrir al culte. Consultades les autoritats pertinents, eclesiàstiques i civils, ningú no hi va tenir res a dir, ans al contrari: tothom va estar-ne molt joïós.

L'altra no és ben bé una restauració. Es tracta del Monestir de Pedralbes, una de les meravelles artístiques més preuades de

la ciutat i de Catalunya sencera. El Municipi va arribar a un acord amb les monges clarisses: els faria un altre convent allà mateix; el Monestir amb el seu magnífic claustre seria propietat de la Ciutat, i la gent podria anar-hi a passejar i a gaudir de la pau i la serenitat que irradien les venerables i vetustes pedres. La Comunitat s'hi va avenir, i ara el nou convent ja és gairebé acabat. Però les monges diuen que no s'hi traslladaran fins que no hi tinguin tot el que necessiten per mantenir-se fidels a la seva vocació contemplativa. Es veu que el nou monestir manté la línia de l'antic, de manera que fa la sensació que tot plegat és una mateixa construcció, malgrat els segles que hi ha entremig. Serà qüestió d'anar-ho a veure... El que és cert, és que ja s'hi han gastat molts milions. Tot sigui a fi de bé.

Catalans a Roma

Al Casal Claret de Barcelona hi ha un grup teatral que s'ha especialitzat en misteris medievals de tradició cristiana, i es veu que ha trobat coses molt bones. Aquest estiu han anat a Roma —entre altres llocs— i n'hi han representat un sobre la mort i resurrecció de Nostre Senyor Jesucrist davant mateix del Sant Pare. Com que Joan Pau II va dir solemnement que s'han de respectar i promoure les cultures

minoritàries, diu que va ser molt feliç veient-lo. Per molts anys!

Som catalans i ho celebrem

Encara que no sigui només de Barcelona sinó de tot el país, val la pena fer constar que l'episcopat català ens va exhortar a celebrar cristianament l'Onze de Setembre. Però els barcelonins tenim tan incrustat a l'ànima això de marxar de la ciutat així

que comença el tombant de la setmana, que, com que l'onze va ser dijous, es va produir un èxode tan notable per aprofitar el doble pont que no sé pas si als temples es va notar gaire la resposta a la crida dels bisbes. Sort que ja diu l'Evangeli que els veritables adoradors no necessiten temples per adorar Déu i per donar-li gràcies, i el temple de la natura es presta més a les celebracions que no pas l'atmosfera contaminada de les ciutats.

Montserrat Albó

Girona: El Consell presbiteral o l'aventura impossible

Començo aquesta breu crònica gironina embolcallat per la vaga somnolència que produeix l'acabament de les vacances. Ni la imatge del Papa preguntant pels obrers en vaga del seu país no ha aconseguit eixorir-me.

En aquestes mateixes planes hom ja ha parlat del Pla de reflexió i de la Jornada diocesana de pastoral. M'estalvio de fer-ho.

Però —com en aquelles ínclites meditacions de P. La Puente— la Jornada de pastoral ha tingut un «epílogo y coloquios». Es tracta de les eleccions al Consell presbiteral. I, quin «epílogo y coloquios», fillets de Déu!

La part més conservadora de la nostra clerecia ha guanyat: aquesta és la realitat. I, si no hagués estat per un esforç de darrera hora —esforç pírric, al cap i a la fi— la victòria encara hauria estat més aclaparadora. La part progressista de la clerecia gironina ha actuat amb una manca absoluta de coordinació i d'objectius clars i, per tant, creïbles. Però anem per parts.

El joc electoral

Una comissió de deu capellans va preparar la normativa per a

l'elecció. Fet i fet, el més remarcable d'aquesta normativa era que, per primera vegada en la història del bisbat de Girona, les eleccions eren lliures i obertes. Tothom podia elegir qui volia. El bisbe Jaume va assumir aquesta normativa, amb tot el risc personal que aquesta decisió comporta. Val a dir que això té mèrit.

Segons el meu entendre, la comissió va actuar correctament excepte en un punt: en els terminis. Unes eleccions obertes i lliures demanen un temps relativament llarg de campanya electoral. I la campanya no es va poder fer per manca de temps.

Triat i garbellat, al Bisbat de Girona hi ha dues forces o grups de pressió que tenen efectivament *performance*. Els vull designar amb uns termes que no són totalment exactes però sí que són bastant expressius. Aquests dos grups són: l'Opus Dei i els Conciliars. Els altres grups —que n'hi ha— tenen unes possibilitats minses, per no dir nul·les, de *chance* electoral, almenys de moment. I aquest moment es preveu llarg pel que fa a Girona.

Els Opus Dei es van moure ràpidament i amb eficàcia. Aviat va circular una llista, de contingut clar i contundent, sense embuts. (Aquestes coses sempre són d'agrair, puix ajuden a escatir *who is who*. I a l'Església convé molt saber amb qui te les heus, o de quin mal has de morir, com deien els bons tresillistes).

Els Conciliars va fer una reunió a corre-cuita. Però es veu que no es van entendre. Molt tard va arribar una llista; d'aquelles que «sí, però no». L'etern problema del centre que vol pactar amb l'esquerra. Amb tot, crec que, si hi hagués hagut més temps de campanya, la llista hauria «colat».

A la primera volta es necessitava la majoria absoluta (la meitat més un) de vots per sortir elegit. No hi va haver cap candidat que l'assolís. Però ja es va ensumar la victòria del grup Opus Dei i la *debacle* del grup conciliar. Es va haver d'anar a una segona volta, amb vint-i-un candidats en *ballotage*. Em consta que el Bisbe i el seu equip de govern (sobretot aquest darrer) suaven d'angúnia.

Perspectives

A darrera hora, els conciliars van fer un esforç i van aconseguir anivellar un xic la balança. Però no gaire. El pes de la tendència més dretana es farà sentir en aquest Consell presbiteral. I són tres anys decisius. En un moment en què la nostra gent es va desenganxant en proporció geomètrica de l'Església, no crec que ens vagi gaire bé un Consell presbiteral com el que tenim. Però la democràcia és la democràcia; i cal acceptar els resultats. Amb tot, em sembla que les temptacions de «campi qui pugui» es

faran cada dia més paleses i més fortes.

Cal confiar en l'Esperit. Però com deia un meu amic —un xic escèptic— sembla com si la dreta eclesiàstica hagués tancat l'Esperit al sagrari i s'hagués penjat la clau al coll com en aquells temps del monument de Setmana Santa.

No es necessita ser gaire clarividient per preveure que les tensions entre el Consell presbiteral i el Consell pastoral provisional seran de campionat. Els pocs laics oberts que tenim als organismes diocesans passaran un calvari. I Déu vulgui que no hi hagi una segona crema (la primera va suc-

ceir en temps de l'inefable —i ensem nefast— tàndem Morcillo-Guerra Campos). Em pregunto si tal volta aquesta crema no fóra la definitiva.

Acabo aquesta crònica d'urgència apuntant que, en aquests moments, s'està acabant de perfilar una roda de canvis pastorals i nomenaments eclesiàstics un xic rara. I que ha augmentat la contestació sorda al nostre Bisbe entre el clergat. Però de tot això darrer segurament que n'haurem de parlar més llargament quan el curs ja estigui ben arriat.

Quim Pla

Crònica de Lleida

Capellans grans, mitjos i joves

El 10 de maig, festa de sant Joan d'Avila, és costum celebrar una jornada sacerdotal amb els companys sacerdots que porten vint-i-cinc o cinquanta anys de ministeri. Enguany festejarem mossèn Josep Biel i mossèn Josep Solé, per llurs noces d'or, i onze preveres més per les d'argent. Tot i que n'hi havia de dis-

perdigats per Amèrica Llatina i Alemanya, la major part d'aquests sacerdots van participar a la festa de germanor.

La celebració va tenir lloc al col·legi episcopal, fundat pel bisbe del Pino, d'on li ve precisament el nom eclesial. A mig matí, després de l'eucaristia, hi hagué una taula rodona sobre la tasca pastoral a Amèrica Llatina, i més concretament a les parròquies d'alguns dels homenatjats. Això

mostrà una altra visió o faceta de cristiandat, llunyana per a alguns i enyorada per altres a casa nostra.

Durant el dinar el nostre amic poeta mossèn Agustí Bernaus va dedicar uns versos als festejats, que presidien la taula. Heus-ne ací una tria:

*Noces d'or, noces d'argent, /
dos replans d'una pujada / d'on
reprendre novament / la feixuga
caminada.*

*Dues garbes de forment, / l'u-
na encara perfumada, / vincladis-
sa, cor calent; / l'altra ja bruna
i colrada / per la pluja, el sol i
el vent.*

*Si a la fi de la comesa / —ama-
rats per la suor— / és l'espiga la
que pesa, / beneïda pesantor!*

En aquesta festa també hi eren presents els futurs col·laboradors en els ministeris, els seminaristes. Tots teníem a més un altre motiu de joia: aquella tarda en Llorenç Tricas rebia el ministeri de prevere i Amadeo Elcoso, el d'acòlit. La cerimònia se celebrà al barri de Pardiniyes, on el primer candidat ja exercia alguns ministeris. Fou una imatge senzilla de l'Església del futur. Tingué un relleu especial la presentació que feren diferents representants de la parròquia i del barri dels motius per què volien aquell prevere entre ells. En fi, una celebració d'aquelles que deixen bon gust i que, per desgràcia, han escassejat els últims anys.

Canonges i canonges

Fa temps va aparèixer als diaris locals, sense pena ni glòria, la notícia següent: el bisbe Ramon Malla va concedir el nomenament de canonge a cinc clergues, alguns significats en tasques pastorals rellevants fins i tot en algun organisme eclesial internacional. Els nomenats eren: Joan Esquerda, membre d'un organisme missional, a Roma; Jaume Bertran, fins ara beneficiat de la catedral, i molt arrelat a les tradicions de la ciutat; Màrius Rodrigo, vicari diocesà de pastoral; Ramon Torres, rector de la parròquia del Carme, i Ventura Pelegrí, assessor mundial del MIEC i de la JECI, moviments internacionals d'estudiants catòlics.

El senyor bisbe tenia els seus motius per a fer-ho: sembla que han canviat les circumstàncies i que ja han cessat uns determinats condicionaments de lleis concordatàries. La notícia produí perplexitat en uns i aprovació en altres. Tocant al Capítol Catedral, hem de dir que aquest féu manifestacions d'una oposició en regla fins a fer-la arribar a Roma.

De moment he volgut donar-vos-en la notícia, tot i que ens calen més elements de judici i que se n'hauran d'esperar els fruits. Ens trobem com en una pel·lícula de doble jornada de la nostra infantesa. Recordo que dèiem: «hem de veure la segona part la setmana entrant». Doncs

jo aquí diria el mateix: esperem la segona jornada, que serà el complement de la vulgaritat de la primera que ja ha estat projectada fa temps a les pantalles de la nostra ciutat. El director d'aquesta segona jornada que encara s'ha de rodar són els interessats del Capítol Catedral.

Jo pregaria els membres d'aquest Capítol que mirin de rodar aquesta part més d'acord amb l'Evangeli i el Concili, segons pensa el poble senzill. Que Déu ajudi tothom (els qui són dins l'afer i la resta que ens ho mirem com innocents, sense poder-hi fer res) a veure i a actuar millor!

De l'antic seminari a l'esperat casal

El «Seminari» ja no serà el seminari. El Bisbat ha venut el gran edifici del passeig de Boters a l'Ajuntament. Ara el «seminari» serà facultat de Medicina. ¿Serà això un signe més del temps secular que vivim en l'ordre religiós?

Una llei havia declarat els terrenys zona d'equipaments. I un edifici fet amb almoines dels cristians del mil set-cents, que també pagaven contribució com a bons ciutadans, ara ha estat venut molt baratet. Crec que els nous administradors n'hauran de respectar la façana perquè és testimoni d'una època de l'art, i hi afegiria: «i de la fe d'unes persones que segueien el Crist».

Ara s'està plantejant al bisbat la necessitat d'una casa que respongui a l'època que viu l'Església. Hauria de ser una casa on poguessin veure's acollits els moviments eclesials, sobretot els evangelitzadors juvenils. Vet aquí la relació dels grups que estan esperant aquest «casal»: seminaristes, joves i adults que es preparen per a algun ministeri, MUEC, JOCF, JARC, Junior, Minyons Escoltes i Guies Sant Jordi, Servei de Colònies, etc.

Raïmat-80

«Avellanès-79» i «Raïmat-80», vet aquí uns mots amb un gran contingut de pastoral de conjunt per a molts que realitzen tasques eclesials.

Enguany acudiren a Raïmat un centenar de persones, la majoria representants de gairebé els mateixos sectors de l'any passat. Hi participaren més laics, sobretot a les plenàries de la tarda.

En general els assistents valoraren positivament aquestes jornades de reflexió i revisió, tot especificant aquestes raons: pel fet que tothom hagués pogut expressar-se; per la presència del senyor bisbe; per les interpellacions entre els diferents sectors: parròquies, comunitats de base, moviments evangelitzadors (l'Escola de Teologia més que un sector és considerada com un servei als diferents sectors); per la proposició de nous objectius per al prò-

xim curs i la designació d'una nova comissió que vetlli la publicació dels materials de les jornades i en faci la divulgació. Aquesta comissió, que a més s'en-carregarà de la pròxima trobada

i que farà d'enllaç durant l'any, està composta per un membre del laïcat rural, un altre de les comunitats de base i un dels moviments juvenils i per un rector rural i el vicari de pastoral.

Xavier Batiste

Tarragona: noticiari d'estiu

Amb la calor de l'estiu, l'activitat pastoral de les nostres parròquies canvia de forma i redueix considerablement la seva intensitat; és temps de colònies i de preparar el proper curs, tot aollint els estiuejants que, a la platja o a la muntanya, s'integren a les comunitats per tal de celebrar-hi la fe comuna.

Malgrat tot quelcom hi ha per a compartir.

A cadascú el seu nom

El teclat de la màquina ens la va jugar; l'estudiant de teologia a qui va conferir-se l'acolitat el dimecres de cendra no és Josep M. Barnés, sinó Joan M. Banús. Feta la correcció, esperem que no s'hagi alterat el seu tarannà primfilat.

28 de juny: nous preveres

N'érem tres, a la parròquia Sant Pau, de Tarragona. El nostre arquebisbe, Dr. Pont, va ordenar-nos a l'Armand Carbonell i Bergés, fill de Sant Martí de Maldà, al Manuel Morgades i Rosell, fill de l'Espluga del Franco-lí i a mí, que sóc de Tivissa i m'he fet gran a Salou.

Van participar-hi molts amics, gent que ens han acompanyat fins avui; aquesta ordenació és molt de tots, millor dit, és del Crist que continua confiant en l'Església, infonent-li esperança, tot mostrant-nos el camí. Que sigui en l'Església, al servei de l'Evangeli!

En la mateixa celebració, en Joaquim Fortuny, en Joaquim Gras i en Josep Queraltó foren admesos com a candidats al dia-

conat i al presbiterat en l'Església de Tarragona, amb la qual manifestaren la seva comunió. Que l'Esperit ens il·lumini tots plegats!

Nomenaments a balquena

Sis membres nous de trinca per al Consell del presbiteri i quinze canvis per a les parròquies, entre ecònoms i encarregats o col·laboradors.

Deu significar que hi ha nous projectes, renovades il·lusions i ganes d'obrir escletxes per on l'aire renovat revifi les nostres comunitats.

Els comentaris..., de tots colors: parròquies que esperaven un nomenament nou i no s'ha produït, d'altres que no l'esperaven i l'han tingut, d'altres que el demanaven i els ha arribat, etc.

Cal esperar que sigui per a bé de l'Església i de la seva acció pastoral en el món d'avui.

Del MUEC

L'1 de juliol es convocà l'assemblea diocesana del MUEC tarragoní per tal de revisar el curs i projectar el que ara començarem; es decidí de donar novament prioritat a una acurada atenció en la coordinació dels diferents grups, que comporta de vetllar el procés conjunt i de cada grup.

Amb familiaritat, en Francesc

Esteso recordà la tasca feta al MUEC per la Montse Duc i la resta dels «veterans», que, ja a les acaballes dels seus estudis, deixen pas a gent nova que en l'esmentada assemblea van assumir la responsabilitat que comporta estar integrats en la Comissió diocesana. Molta sort i Bona feina!

Consell diocesà de pastoral

S'han establert ja les dates per a les reunions de moderadors i secretaris, on s'estudiaran diverses ponències de contingut sociològic i teològic i es presentaran esmenes a les propostes de conclusions que s'estan elaborant a partir dels resums que els grups van enviant. Aquestes reunions s'iniciaran els dies 19 i 20 d'octubre i duraran fins als 15-16 de novembre.

El 19 d'octubre es lliurarà a cada representant dels grups les propostes de conclusions operatives; fins al 7 de novembre, cada grup podrà enviar-hi les esmenes que cregui convenientes. Els dies 15 i 16 de novembre es votarà el treball conclusiu del primer bloc, en el qual ja s'hauran inclòs les esmenes dels grups.

Entre els integrants del consell, alguns dels quals no han deixat de reunir-se durant l'estiu hi ha dades que permeten mantenir l'esperança que les conclusions esdevinguin l'inici d'una tasca feta corresponsablement.

Noces d'or

No pot pas cloure's aquesta crònica sense fer esment de les noces d'or sacerdotals de Mossèn Pere Batlle i Huguet, canonge i conservador del museu diocesà; cinquanta anys de capellà bé me-

reixen el nostre record. Felicitats!

I prou! Un bon començament de curs per a tots. Projectes, il·lusions i esperances... intentarem reflectir-los en la pròxima crònica, per tal de compartir-los.

Salou, 21 d'agost de 1980.

Joan-Anton Cedó

Vic: final de trajecte

La panoràmica pastoral de final de curs sol ser cada any, més o menys, igual. Repassant els Fulls de les parròquies hom s'adona de l'acabament de catequesi, reunions, moviments, assemblees, i un llarg etcètera segons les particularitats i l'enginy de cada comunitat. O sigui que, en general, es nota activitat cristiana en el poble de Déu que fa via. Això, ni que sigui en grups reduïts, ha de ser objecte d'encoratjament i de pregària a Déu.

De cara a l'estiu cobra especial relleu l'organització de colònies, campaments, convivències, etc., que a nivell d'Església tenen una àmplia tradició a casa nostra, i que continuen any rera any.

Els antics vicaris: evocació i homenatge

A propòsit d'això deixeu-me fer un incís.

La majoria de capellans, ja una mica granadets, de les parròquies dels nostres bisbats, en la seva època de vicaris, per allà els anys cinquanta i seixanta, tenien l'esquena pelada d'organitzar activitats d'aquesta mena. Entre misses de comunió general amb motets eucarístics i hores de confessonari pels set diumenges de St. Josep, entre cercles d'estudi a les quatre branques i processons de lletanies a la creu de terme, comptaven amb temps i inquietud per muntar setmanes de jovent, festes per a la quitxalla,

excursions de descoberta, campanyes, colònies de vacances, concursos, i torronades per Nadal, xocolatades per Pasqua i castanyades per Tots Sants. El Moviment escolta català n'és bona mostra. Ah! i sense subvencions oficials, que totes se les enduien els de «falange», aquells tan marcial, tan ben clenxinats amb fixador, i tan pietosos, per allò de «por el imperio hacia Dios».

Aquella soferta raça de vicaris es va extingint. Raça anònima, silenciosa; llurs noms no figuren en cap rectorologi, ni en cap làpida d'inauguració. Gairebé ni tenien nom. (Trucaven a la rectoria: —Bon dia! Venia a buscar un capellà perquè l'avi se'ns en va. —Qui voleu?, preguntava la majordona, el senyor rector o el vicari? —És igual; qualsevol! —Doncs, ja vindrà el vicari.) Gràcies a un capellà «qualsevol», el vicari, molts homes i dones avui casats i emmainadats havien passat per colònies i participat en festes variades. El seu treball, a voltes xocant amb el fred de peus del rector, o amb la rialleta dels del «Centro», o amb l'«On s'és vist», de la majordona, «Quin escàndol!» perquè el vicari jugava a futbol amb la sotana arremangada, és recordat agraçosament. Comproveu-ho. Alerta! Que no vull pas dir que tots fossin uns angelets, i ara!, també en feien de crespes i sonades, però això és ja una altra història.

Girem full. Ací van tres notícies.

La Gleva: jornada de religioses

La Casa d'espiritualitat de la Gleva acollí, a mitjan maig, una trobada de religioses de la comarca d'Osona, programada per la Vicaria de pastoral. Se n'hi aplegaren una seixantena de les diferents congregacions de la Plana. La idea motriu de la jornada era el desig d'inserir d'una manera plena i activa les religioses en la tasca pastoral del bisbat. Després de les salutacions, i de no veure el voleiar de toques de diferents colors de les monges d'abans (ara totes són tallades pel mateix patró), començà l'exposició oral de Mn. Joan Batlles, cap visible del nostre CEP, bregat en mil afers, sobre el tema: «Presència evangelitzadora de la religiosa en el seu entorn.»

La reflexió ajudà a prendre consciència del fet que les religioses, pel seu treball, sigui d'ensenyament, sanitari o qualsevol altre, i a més pel seu compromís radical de seguiment del Crist, han d'estar decidides a donar un testimoniatge patent i manifest de l'Evangeli. I això en el lloc determinat on estan situades. Conjugant els serveis a les persones enmig de les quals s'ha d'encarnar l'Església local, coneixent-ne els problemes, la situació, la vida.

Treballaren en grups, feren la posada en comú, dinaren germanívolament i acabà la jornada amb l'Eucaristia presidida pel Sr. Bisbe. La tònica del dia fou de

realisme i participació enmig d'una cordialitat que fa suposar que no serà pas la darrera vegada de trobar-se. S'ha nomenat un petit comitè que tindrà cura de no deixar rovellar les conclusions de la jornada.

Igualada:

IV assemblea de cristians

En el número passat de *Quaders* donàvem completa informació sobre les assemblees de cristians tingudes a Igualada. Ara ens han fet arribar unes extenses «pandectes» dels treballs i propostes de la IV Assemblea, de les quals en farem una síntesi.

Aquesta trobada, preparada per 18 grups cristians de la ciutat i comarca, es féu pel juny i comptà amb la presència del Vicari de pastoral, Mn. Anglada, i l'assistència d'unes 75 persones. El tema era: «Propostes concretes de treball pastoral a Igualada», a partir de les Propostes de treball pastoral de la diòcesi, emanades de la Vicaria de Pastoral. (Vaja!, amb tanta pastoral sembla la sisena simfonia de Beethoven).

Referent a les *propostes* sobre la inserció dels laics en la pastoral, es constatà que per caminar junts amb preveres i religiosos no s'han de crear mitjans com els que cita la proposta, sinó acceptar i ajudar tota cèl·lula viva d'Església. Sobre la integració dels religiosos/es, se celebra que

en endavant se'ls tingui en compte, ja que alguns hi estaven disposats i fins ara han estat poc considerats i fins s'han trobat amb obstacles. Sobre la preparació als sagraments, es veu bé, però es creu que, a més dels nivells mínims de consciència i compromís, s'haurien de fomentar els màxims.

Quant als *objectius* proposats pels diferents grups, esmentem-ne alguns: Que els grups i moviments que hi ha a Igualada es donin a conèixer, definint objectius i l'acció que fan. Que cal fomentar la dedicació al món rural coordinant els treballs. Que en la preparació dels sagraments a les comunitats cristianes, hi hauria d'haver obligatòriament un consell de pastoral o un grup de laics ben preparats que mentalitzessin amb vista a una recepció sacramental compromesa. Que cal potenciar els curssets i els equips de matrimonis i caminar vers l'acolliment i el catecumenat. Que els laics demanen estar inserits de ple en la pastoral perquè són i se senten Església, bo i demanant als responsables que els donin les facilitats que calen. Que amb el món obrer hi hagi solidaritat i que es comparteixi un conjunt de pastoral missionera alhora que els béns.

Que cal elaborar un pla de pastoral comarcal amb responsabilitat de preveres i laics i amb confiança de la jerarquia. Que es vagi vers una línia de catequesi progressiva, que intensifiqui la

catequesi d'adults, perquè sembla que l'Església només es dedica als infants. Que es revisi el treball de cara al jovent amb un desig real que els joves siguin evangelitzats i que es tingui en compte que el jove és una persona que s'està fent. Que siguin recolzats els moviments juvenils i que se'ls ajudi a viure la fe seriosament sense hipocresies.

Debatudes aquestes i altres propostes, s'elegí un secretariat que impulsarà les tasques de l'Assemblea per tal d'animar i dinamitzar el treball pastoral a Igualada. Acabà l'acte amb uns mots d'estímul del Vicari de Pastoral, el qual afirmà que Igualada era dels pocs llocs de la diòcesi on s'havien pres seriosament les «Propostes» amb un treball de laics. (Manoi, tu! Mira que bé!)

Manresa:

Centre de pensament cristià

Una bona idea, sí senyor! En aquests temps que tothom vol ser savi, o almenys s'ho pensa, i més en qüestions de religió, i la majoria de vegades es fiquen de peus a la galleda —a més ignorància, més mullader—, la creació d'aquest Centre ha de ser saludada amb esperança i optimisme.

¿Què es proposa? El Centre de Pensament Cristià vol oferir una visió global i sistemàtica del pensament cristià a nivell científic a tota persona interessada. Vol

ser un lloc de renovació i aprofundiment teològic i catequètic per a Manresa i el Bages. Vol ajudar a situar els continguts cristians dins el pluralisme ideològic actual del diàleg seriós i crític amb els sistemes de pensament que més influeixen en la nostra civilització. (És còpia textual). És d'esperar que no esmercin matèria gris en elucubracions tridimensionals sobre el sexe dels àngels, per exemple.

¿A qui va destinat? A persones de cultura en altres àrees i que necessiten equilibrar el coneixement religiós. A les que assumeixen responsabilitats que demanen un major coneixement cristià: mestres, catequistes, etc. I a les de càrrecs i professions relacionades amb la formació social i humana: metges, psicòlegs, etc. Una única condició: la capacitat de l'individu per a seguir estudis mitjos. O sigui, que el ventall de participació pot ser molt ampli. Llàstima que aquells oradors de cafè, copa i puro ni s'en assabentaran.

¿Quins estudis? Són dividits en quatre cursos. En el primer s'estudiarà: Característiques del pensament modern. Antropologia. Sociologia. El fet religiós. Bíblia. Història dels inicis de l'Església. Metodologia general i teològica. En els successius cursos s'ampliaran i s'estudiaran nous temes. El funcionament preveu tres hores de classe setmanals, els divendres al vespre, des d'octubre.

És una idea que val la pena.

Em fa l'efecte de que és com un rebrot, que desitgem viu i prompte espigat, del nostre Centre d'Estudis Pastoral, que ja porta una dotzena d'anys de mestratge cristià al servei de la pastoral del Principat i les Illes. Ignoro, en escriure això, si hi han hagut contactes; però, sigui com sigui, la trajectòria d'un no interferirà l'altre. Tots laborem, amb encerts o errades, però sempre amb voluntat i honradesa, per un mateix fi: conèixer més Déu, estimar més l'Església i ser més germans dels altres germans.

Final amb esperança

Siguin les darreres ratlles, primerament, per dir que el B. O. del Bisbat anuncia la cloenda, diguem-ne oficial, del VIII Centenari del naixement de Sant Ber-

nat Calbó, bisbe de Vic i abat de Santes Creus, el dia 25 d'octubre, festa del sant. La diada se centrarà en una solemne celebració a la catedral ausetana i en una conferència a càrrec de Don Maur Esteve, abat de Poblet. S'invita tothom, i el clergat d'una manera particular, a retre un merescut homenatge al sant bisbe i abat, veritable potenciador de la Catalunya del s. XIII.

I després, caminem bo i esperant. Esperem que les parròquies i comunitats reemprenguin amb il·lusió el nou curs. Que el Consell del Presbiteri continuï aprofundint en les realitats eclesials del bisbat amb decisions animoses. Que les ments pensants de la Vicaria de pastoral proposin pistes i suggeriments novençans per la tropa que fa via.

...Que a tots Déu ens faci bons, com deia l'àvia.

Vic, darreries d'agost del 80.

Xavier Coll

COLLABORADORS D'AQUEST NÚMERO:

Montserrat Albó (mestra de català), Salvador Cabré (responsable de la parròquia de Sant Miquel Arcàngel de Santa Coloma de Gramenet), Joan Carrera (responsable de la parròquia de Sant Isidre de l'Hospitalet de Llobregat), Pere Llabrés (professor del Centre d'Estudis Teològics de Mallorca), Manuel Lladonosa (professor d'història al Col·legi Universitari de Lleida), Antoni Oriol (professor de la Facultat de Teologia de Barcelona, secció Sant Pacià), Modest Prats (professor del departament de filologia catalana del Col·legi Universitari de Girona), Josep M. Totosaus (de la redacció de Quaderns).

CORRESPONSALS:

Montserrat Albó (Barcelona), Xavier Batiste (Lleida), Joan-Anton Cedó (Tarragona), Xavier Coll (Vic), Joaquim Pla (Girona).

Materials del CEP disponibles

DE LA REVISTA «QUADERNS DE PASTORAL»

- 52. L'Església en la represa de Catalunya (113 pp., 150'— ptes.)
 - 53. El cardenal Vidal i Barraquer (130 pp., 200'— ptes.)
 - 54. Fer cristians conscients i responsables (90 pp., 150'— ptes.)
 - 55. Cristians en el món (95 pp., 150'— ptes.)
 - 56. Cristians entre els marginats (92 pp., 150'— ptes.) (exhaurit)
 - 57. Aparellament i matrimoni (88 pp., 150'— ptes.)
 - 58. Moment present de l'Església catalana (113 pp., 200'—)
 - 59. Entre el desencant i l'esperança (103 pp., 150'— ptes.)
 - 60. Taizé: una interpretació. (61 pp., 150 ptes.)
 - 61. Damià Estela, testimoni d'excepció.
 - 62. Assemblees a l'Església catalana. (104 pp., 150'— ptes.)
- Col·leccions senceres dels anys 1972, 73, 74, 75, 76, 77.

FULLETONS PER A GRUPS, JORNADES, SESSIONS...

- 0. Cristians en el món, recull de testimonis (50 pp.), (exhau.).
- 1. L'evangelització, urgència cristiana (20 pp., 50'— ptes.)
- 2. Els cristians i l'escola, per J. M. Vilaseca Marcet i J. M. Totosaus (65 pp., 100'— ptes.)
- 3. Preguar en un món secularitzat, per Joan Llopis (40 pp., 100'— ptes.)
- 4. Laics amb missió pastoral, per Fermí Casal, Casimir Martí i Ramon Prat (28 pp., 50'— ptes.)
- 5. Cristians entre els marginats: recull de testimonis (48 pp) (exhaurit).
- 6. Aparellament i matrimoni (26 pp., 50'— ptes.)
- 7. Acol·lir els divorciats a l'Església, per Jesús Huguet (22 pp., 50'— ptes.)
- 8. El moment present de l'Església Catalana (35 pp., 75'—)

APUNTS PER A LES CLASSES (multicopiats)

- Introducció als llibres històrics de l'Antic Testament, per G. Camps, H. Ragner i R. Vives (63 pp.) (exhaurit).
- Introducció al missatge dels profetes, per G. Camps, P. Franquesa i J. A. Miró (60 pp.) (exhaurit).
- Introducció a la pregària dels salms, per Guiu Camps (42 pp., 100'— ptes.)
- Introducció a l'evangeli de Marc, per Lluís Tuñí (60 pp., 150'— ptes.)
- Introducció a l'evangeli de Joan, per Oriol Tuñí (62 pp., 150'—)
- Fets dels apòstols, per Joan Vernet (32 pp.) (exhaurit).
- L'Apocalipsi, per Romuald Vives (35 pp., 100'— ptes.)
- Els evangelis de la infància de Jesús, per Fermí Casal (44 pp., 150'— ptes.)
- Pregària i psicologia, per Joan Llopis (25 pp., 75'— ptes.)
- Introducció als sacraments, per Joan Llopis (20 pp., 60 ptes.).
- Dossier de les Jornades de Pastoral Rural de La Selva del Camp, setembre 1978 (30 pp., 75'— ptes.)
- Els consells pastorals, per Joan Batlles (en preparació)

Els podeu adquirir a: c/. Rivadeneyra, 6, 4.ª

SUMARI

PÒRTIC

Església i sobirania nacional	1
-------------------------------	---

QÜESTIONS

Pastoral i llengua catalana	6
Homes i llengües: rics i pobres, per Joan Carrera	12
Església i llengua catalana: balanç, de quaranta anys, per Modest Prats	15
Pastoral i llengua catalana a Lleida, per Manuel Lladonosa	26
La nostra llengua en la pastoral mallorquina, per Pere Llabrés	29
Immigrats, pastoral, integració, per Salvador Cabré	35
Les monges, un instrument de castellanització? per Montserrat Albó	44

ESTUDIS

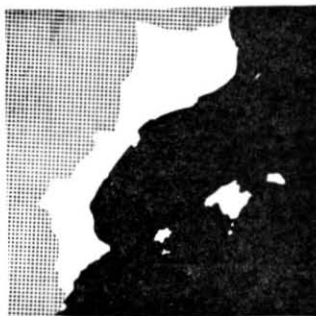
De la insolidaritat centralista a la solidaritat autonòmica per Antoni M. Oriol	51
--	----

TEXTOS

Cultura, nació, sobirania (paraules de Joan Pau II)	90
---	----

4 VENTS

Nou curs al Centre d'Estudis Pastorals	94
Barcelona: crònica estiuenca, per Montserrat Albó	98
Girona: El Consell presbiteral a l'aventura impossible, per Joaquim Pla	102
Crònica de Lleida, per Xavier Batiste	104
Tarragona: noticiari d'estiu, per Joan-Anton Cedó	107
Vic: final de trajecte, per Xavier Coll	109

QUADERNS DE PASTORAL. Publicació bimestral.

Director: Josep M. Totosaus.

Redacció i administració: Rlvadeneira núm. 6, 4.ª - tel. 317 48 58 - Barcelona-2.

Preu de subscripció: 750'— ptes. l'any
Número solt: 150'— ptes.

Dipòsit legal: B. 25.506 - 1969.

Impressió: I. G. Santa Eulàlia - c. Sant Joan Bosco, s/n. - Santa Eulàlia de Ronçana. Empresa periodística: Joan Carrera Planas (núm. 458, tom 6, secció de persones naturals, foli 127. Inscripció 1).
Amb censura eclesiàstica.

NOVEMBRE 1980